

**Matthiae Flac: Illyr: Refutatio sophismatum et elusionum,
quae pro sacramentario errore contra sacrosanctum
Tetamentum Christi afferi solent : adiuncta sunt alia quaedam
eiusdem argumenti ad cognitionem veritatis vtilia.**

<https://hdl.handle.net/1874/420811>

MATTHIÆ FLAC: ILLYR:

REFVTA

TIO SOPHISMATVM

ET ELVSIONVM, QVÆ PRO

SACRAMENTARIO ERRORE

contra sacrosanctum Testa-

mentum Christi affer-

ri solent,

ADIVNCTA SVNT ET ALIA

quædam eiusdem Argumenti ad co-

gnitionem veritatis vtilia,

ANNO 1567.

Hilarius dicit, optimum lectorem scripturæ esse illum,
qui inde haurit, & non eo infert sententiam. Nihil sane
expeditius est ad propagandos errores, quam primū scire
fingere in cerebro bellū aliquod somniū fraude opinionis:
Deinde id ipsum solerter confirmare ratiocinando ex lo-
cis scripturæ non propriè de ea ipsa sententia loquenti-
bus: Postremo audacter accedere ad ea oracula Dei, ubi
ex professo de ea ipsa materia agitur, & uociferari, uer-
ba esse pro subiecta materia intelligenda, Materiam uer-
ò talem esse, ut tu antea bellè probaueris: Igitur uer-
ba esse ad eam applicanda. Quod si tamen uocula ali-
que illorum oraculorum pergant esse molestæ, declami-
tare, non seruiliter et superstitiose ex mortuis syllabis et
appicibus pendendum, Sed sensum analogum fidei liber-
tate Spiritus querendum, & præterea esse tropum aut
hebraismum aliquem, quem illi indocti non intelli-
gant. Hoc sanè fit ab aduersarijs in hoc
errore luculenter.

P R A E F A T I O

NOBILI AC VIRTUTE
 PRÆSTANTI VIRO DOMINO
 GEORGIO A SIBERG, SINCERAM
 cognitionem & ardentem zelum Eu-
 angelij Iesu Christi optat
 ex animo

Matthias Flacius Illyricus.

Præriani olim volentes negare di-
 uinitatem Christi, egregie sua quadam re-
 gula abusi sunt, qua distiterunt, uerba ex-
 actam in scriptura pro subiecta materia in-
 telligenda esse, et pauciora loca secundum
 plura. Vociferantur enim certissimum esse, & ex tota
 scriptura liquidissime constare, Deum tantum unum esse.

Quare cum aliqua illustria loca diuinitatem Christi
 asserentia eis proponerentur, clamabant Verba esse in-
 telligenda secundum subiectam materiam: Agi uero ibi
 de DEO, quem certo constaret tantum Vnum esse: qua-
 re non posse Logo diuinitatem tribui, ac esse illum locum,
 Iohani. 1. & alia illa pauca sic exponenda, ut cum ipsa re
 aut materia, de qua agerent, consonarent. Quare vari-
 os Tropos & sensus loci illius, Verbum erat DEVS,
 comminiscabantur.

Calumniabantur item, esse per pauca loca, quae non
 nihil expressius pro catholicorum sententia loqui uide-
 rentur. Illa igitur pauca loca esse omnino potius inspec-
 tibus & accommodanda ad alia innumera de unitate diuinitatis

P R A E F A T I O

tatis pronunciantia, quibus scriptura esset refertissima.

Eadem prorsus ratione nobis Papiſtæ totâ sermè religionem corrumpunt. Conquirunt enim innumera loca legaliter de iustitia ac operibus salutèq; hominis pronuntiantia: Et inde simul ac ex sua Philosophia & ratione certo concludunt, iusticiam consistere in Virtutibus, & earum operibus, et DEVM iustissimum iudicè iudicaturum secundum bona malaue cuiusvis merita.

Hoc fundamento semel apud se indubitanter iacto, postea torquent & excarnificant illa pauciora loca Evangelij, quæ nimium perspicuè videntur collocare iusticiã ac salutem hominis in solius Christi merito, passionis, nobis per solam mendicam fidem imputato. Hac illi ratione adhibitis suarum Venenatarum glossarum fermentis, totum Euangelium in Legem, Gratiam in meritũ, et Christum in Mosem transformant.

Prorsus simile arte ac fundamento etiam aduersarij in re sacramentaria nobiscum, uel potius cum ipsa sincera ueritate testamèti Christi belligerantur. Primũ enim penitus remotis uerbis sacrosanctæ cænæ (ubi hoc mysterium propriè diuinitus reuelatum est.) ex mētis oculis, secum immotè statuunt, Christum esse suo corpore tantũ in certo loco, extra et ultra omnes cælos in infinitum localiter à nobis distans, ibiq; usq; ad finem Mundi mansurum: Nec esse possibile etiã diuinæ omnipotentiae efficere, ut sit, deturue apud nos in terris in omnibus sacris cænis ubiq; gentium.

Esse item eius corpus uisibile ac palpabile, nec posse
aliter

P R A E F A T I O

aliter sine destructione exhiberi. Tum porrò esse penitus inutilem eius externam manducationē. Adhæc eum suo corpore nunquam ad nos aliter, quàm uisibiliter uenturum. Postremo & isti homines et omnes ueritatis aduersarij numeras absurditates et impietates ex uera sententia quâ oppungunt, consequi sibi indubitanter persuadent: quibus ita obfirmantur uel potius inducuntur, ut opposita scripturæ loca sub specie alicuius tropi securissime eludant.

Hisce igitur omnibus apud se certò ac immotè suis quibusdã ratiocinationibus, conclusis decretisq; progreditur ad hoc sacrosanctũ testamentũ, ac diuinat ibi primũ de sensu, dari nobis tantũ panem, qui sit signum longissime remoti corporis, sicut si sponsa contempletur anulum sponsi in extrema India negociantis aut militãtis, ut hic ipse aduersarius disertè testamentũ Domini exponit: Vel dari nobis præter signum etiã merita aut beneficia corpore Christi parta, uel deniq; dari nobis ipsummet uerũ corpus Christi tantũ spiritualiter, ut Calanus sepe loquitur, quod tamẽ aliquando exponit tantũ de quadam influentia, et abstracto à corpore Christi in nos per fidẽ deriuato: quod quidẽ perinde accipiamus etiã extra hoc Sacramentũ, imò etiamsi hoc sacramentũ nõquã omnino accepissemus, atq; adeò si nunquã institutum fuisset.

Diuinat porrò etiã perinde pro libitu de uerbis ipsis sacris testamenti Christi, in qua nam uoce sit tropus, & quis tandẽ tropus. In quorum utroq; in infinitũ plane inter sese atq; adeò etiã singuli à seipsis uariant, ut eo ipso

P R A E F A T I O

summam incertitudinē suae sententiæ crassissimè prodant.

Si quis eos urgeat uerbis testamenti filiū DEI iubentis datum cibum & potū externo modo edere, & testantis de illo ipso alimento esse suū corpus ac sanguinem, dicūt oportere ita exponi testamentū Domini, ut ne pugnet cum articulis fidei de uera natura corporis humani et resurrectione. Pugnare uero uerba illa, si simpliciter ac citra omnē tropū intelligantur, cum illis articulis: Quare omnino ad tropū esse conjugendum.

Prorsus sic Arriani dicebāt ita esse exponēda loca de Christo, ne pugnent cum illo summo ac primo omnium articulo de unitate Dei. Sic etiam Papistæ dicunt, ita exponēdas esse Euangelij promissiones, ne pugnent cum lege ac iustitia Dei. Quod si doceamus, homines seruari gratis per Christum, sola fide, sine bonis operibus, aiunt abrogari legē Dei, et omnia bona opera ac iustitiam Dei, dantiq; insuitam licentiam peccādi. Impossibile quoq; esse, ut Deus cum per imputationē iustificet, aut iustū pronunciet, qui non sit re ipsa planè iustus. Nihil ergo esse imputatiuam iusticiam, ut impij lebusitæ suis Martialitæ eius uersibus et Diabolicis sarcasmis contra Monhemij Catechismū, imputatiuam Christi iustitiam exagitant.

Verū respondendum est istis bellis ratiocinatoribus, non mox eas sententias aut dogmata uerè ac coram Deo inter se pugnare, quæ ipsorum stultæ rationi pugnare uideantur: Sicut Lutherus, pæ memoriæ, multum institit, ut aduersarij probent, pugnare Ascensionem & sessionē ad dexteram cum exhibitione corporis Christi in sacra

PRÆFATIO

cæna. Non fuit repugnantia, quod Christus hic in terris habuit corpus terrenū & ignominiosum, & tamen idem monstravit gloriosum in monte sancto, quod clauso sepulchro et ostio domus intrauit et exiit: quod postquā glorificatum corpus gestauit, adhuc comedit & bibit, ambulauit, exhibuit etiā corpus quasi ignominiosum nihil differens ab alijs mortalibus homuncionibus, quod item post resurrectionem habens corpus instauratum, nihilominus id monstrauit uulneribus laceratū, ac inde agnosci uoluit, quod deniq; post ascensionē existens in illo suo spirituali celo aut gloria, Paulo in uia ad Damascum etiā secundū humanitatem apparuit.

Probatio igitur istis necessario incūbit, quod ista a deo inter sese pugnent, ut nec Deus quidem sua omnipotentia ac omnisapientia ea conciliare queat, sicut ipsi audacissimè declamant. Quod si id non probet, necessario labascente hoc eorū primario fundamēto tota ipsorū turris Babel concidit.

Sumūt ergo sibi id Arriani, sumūt Papiæ, sumūt et isti, illa inter se corā Deo pugnare, quæ humane rationi, secundū harum terrenarū rerum cursum pugnare uidentur: Sed illud ipsum est uel maxime probandum fuerat.

Reiecto igitur istorū uanissimo principio, de regula ipsa non dicam, quæ in libro hoc refutata est. Non etiā exponam rationes, cur potius ex ipso sacrosancto Testamento filij Dei hoc mysteriū mädicationis corporis Christi cognoscendū sit, ubi proprie à filio Dei reuelatū est, quā aliunde, quia de ea re dixi copiosius, tū in appendice

P R A E F A T I O

demonstrationū, tum etiā in praefatione omnium libello-
rum de hac materia simul hoc anno excusorum.

Quia uero multi exoptant, & sanē uehementissimē
ardentissimiq; & optandū, & à Deo omnibus uotis orā-
dum est, ut controuersia ista piē tollatur, Ecclesiāq; in
plerisq; & maximis articulis consentiētes, etiā in ista
consentiant, ideo ut commune uotum ac bonum meo loco
promoueam, de hac quoq; re meam sententiā exponam.

Duae solent esse uiae ratione suē tollendi controuersias,
altera per accuratā seriamq; litis dijudicationem, altera
per amicam placidamq; eius compositionem.

Priorem statuo in hac disceptione longē cōuenientis-
simā esse, eiusq; eam esse expeditissimā uiam, ut fiat pla-
cida, sed tamē accurata methodicaq; disputatio ex uerbo
Dei, secundū certas regulas, quæ huic, & cuiq; Theolo-
gicæ controuersiae cōmodissimæ uideri & ab utraq; par-
te comprobari possēt. Cuius nodi regulas non paucas no-
stra pars in supplice libello de synodo dudum publicē pro-
posuit.

Quare cū aduersarij ipsi quoq; publico scripto pro-
uocauerint nos ad disputationē, puto omnibus modis, &
apud Deū precibus, & apud homines, qui eā promoue-
re possent, instandū esse, ut tale colloquium aut alterna
scripturae scrutatio quā primum fiat.

Ipsi quoq; in hac parte Antagonistæ inspectis nostris
illis regulis indicent publicē, quid in eis desiderent, uel
potius correctas publicē legēdas proponāt: ut sciamus,
qualem methodū colloquij ferre queant, ut comprobatis
utriq;

PRÆFATIO

utrinq; regulis colloquij tãtò propius ad dijudicationem
controuersie huius accedamus.

In tali colloquio aut disputatione spero, Deo benedicente, posse ad eũ finẽ controuersiam istã deduci: ut liquido appareat, utra sententiã sincerè solidèq; ex uerbo Dei desumpta sit: Vnde porro iudiciũ sit omnibus pijs persacile futurũ, utram amplecti sequiq; reiecta altera, debeant. Hanc sane laudẽ, spero me à iusto iudice in extrema die consequuturum, quod controuersias Ecclesiæ cupiuerim legitime dijudicari, dũ interim alij suæ causæ diffidentes, lapidibus disputare malunt. Quos reprimat filius Dei potenter.

De altera uia transigendi minus profectò benè spero: nam & sententiæ partium nimũ inter se dissident, et animi disputantiũ uidẽtur iusto plus à se inuicem alieniores: Vt, cum rectè sentitẽs pars cedere non possit, & altera non uelit, parum planè sp̄ci superesse uideatur, eas sponte amantèq; inter se de uera piãq; sententiã consensuras esse. Scã tamen etiam in hac parte commonstrabo aliquos aditus, ad aliqua initia concordie, sãxit Deus, ut omnino plena ratio ac facultas piæ Deoq; gratæ pacis reperiri queat, & istud tam diutinum scandalum aliquando tandem, salua tamen imprimis ueritate, tollatur.

Primum de effectu aut fructibus sacræ cœnæ et omnino sacramentorum fuit antea Luthero eum Zuinglio et alijs aduersarijs magna dissensio & acris contẽtio: Sed Caluinus ac etiã Beza non raro admodũ commodè de sacramentorum effectis pronunciant, quorum aliquot dicta sub si-

P R A E F A T I O

Item huius libelli contra Isebrandum inserta sunt.

Que eorū pronuntiata credo cum sententia nostrā
rum Ecclesiarum consentire. Quare opinor hāc partē
litis propemodum tolli posse, si modo in eo perpetuo sibi
constat ēt.

Altera cōtrouersa sentētia est multo difficilior, An uer
ba cœnæ Domini proprie aut per tropū intelligēda sint.

In qua tamen questione Beza et Calumnus ita interdū
pronunciant, ut eorum sententia non procul à nostra dis
tare uideatur. Affirmant enim ideo dici panē corpus
Christi, quia ipsa rei ueritas sit uerè suo elemento unita,
& tales sacramentorū loquutiones unionē symboli & rei
signatæ significare. Proponūt etiam illustre exemplum,
quod ideo colūba dicatur S. S. quia in, aut sub, aut cū illa
creata specie colūbæ etiā ipse S. S. reuera illic adsuerit ex
hibituq; sit. Quorū cōplura perspicua dicta in XLVI.
demonstratione Appendicis recensui. Vide ibi.

In ea igitur sentētia si Beza, eiq; adherentes persiste
re uellent, sanè maxima pars ac ueluti fundamentū &
origo totius huius controuersie sublata esset.

Nam de acceptione & sensu uerborum cœnæ Domini
Hoc est corpus meū, nulla superesset dubitatio.

Tertiū est, quod ualde ad concordiam inter nos pro
desse potest, quod agnoscit Beza, Calumnus, & alij quidā,
fœderalem formulā sacræ cœnæ, Hic est sanguis meus
Noui testamēti, sumptū esse ex ueteris fœderis sanctione.
Ex: 24. Unde eam etiam Epist: ad Hebræ: cap: 9. repe
tu hisce uerbis. Hic est sanguis testamenti & c. tantumq;
discri

P R A E F A T I O

discriminis causa additas esse duas uoculas Meus, ut discernatur hic sanguis Meschiæ ab illo pecudû, et noui, ut distinguatur hoc sædus à ueteri. Hoc certe fundamêto posito, mox liquet, quis nam sensus sit sacre formulæ, Hic est sanguis testamenti, tropus nè sit, an potius uerborû proprietatis.

Quartum est, quod Calvinus & Beza aliquè istorû plures concedunt, Christû in eum usum suâ carnè et sanguinem exhibere nobis in sacra cæna, ut esu corporis ac potu sanguinis erga nos sacrosanctum illud sædus sanctiatur & constabiliatur. Quorum multa huius generis dicta citauit demonstr: V. Appendicis.

Quintum est, quod ad concordia facere ualdè posset, quod Beza in responsione ad meas priores demõstrationes concedit, Quod sicut in sacra Cæna ueteri, in sœdere Exo. 24. & omnino in omnibus sœderibus ac sacrificijs de eiusdem uictimæ carne ac sanguine, tum Deo tum hominibus offeratur, sicutq; etiam in prophanis sœderibus de eiusdem uictimæ carnibus utraq; pars sœdere iungenda externo modo participat: Sic etiam in sacra noua Cæna de eiusdem uictimæ Christi, corpore ac sanguine tum Deo sit semel oblatum, tum & nobis cum Deo sœdus in sacra Cæna ineuntibus aut renouantibus quotidie offeratur.

Sexto & illud nõ parum facere ad concordia queat, quod Lascus copiose in suo libello disserit, non panem aut uinum, seu omnino elementa illa esse signa, sed totam illam actionem sacramenti. Sic & istorum definitio

PRÆFATIO

nes affirmant, totum Sacramentum esse signum. Nam sic & ipse Christus pronunciat totā illam actionem, nempe, manducationem corporis ac sanguinis esse signa aut symbola memorialia sui & omnium rerum spiritualium, cum inquit, Hoc, id est, hanc cœnam in memoriam mei facite: Non ergo panis signum est corporis, sed tota illa externa manducatio panis ac corporis Domini est signum & pignus spiritualis fruitionis Domini, quæ fit per fidem.

Septimo, illud quoq; per commodum ad concordiam est, quod Calumnus super Ephes. 5. rejicit istos, qui quaerunt quo modo istud fieri potest. Hæc enim sunt eius verba: Exclamat enim magnum esse arcanum, quo inquit, non posse verbis explicari, quantum rei dignitas postulat. Et sanè frustra homines se macerabunt, si carnis suæ sensu comprehendere modum & rationem studeant, hic enim Deus immensam spiritus sui potentiā exerit. Quare præposteri sunt, qui nihilo plus in hac re concedunt, quam ingenij sui modulo consecui fuerint. Quum nobis in sacra Cœna carnem & sanguinem Christi exhiberi negant, MODVM, inquit, definiat: aut non persuadebis. Atqui ego mysterij altitudine in stuporem abripior, neq; uerò me pudet admiratione meam ignorantia cum Paulo fateri, quanto enim id satius, quam extenuare carnis meæ sensu, quod Paulus altum mysterium esse pronunciat? Idq; docet ista ratio. Quicquid enim super naturale est, id profecto captum ingenij nostri superat.

Obserua hunc locum diligenter, quod damnat Zuinglianos

P R A E F A T I O

gianos, diffidentes, Quomodo est possibile, Modum indica, aut nō persuadebis: Ratio enim incredula ueteris Adami, nisi modum, quo sit aliquid possibile, cernat, nō credit. Ideo præclare iustinus ait, certissimum argumentum esse incredulitatis dicere, Quomodo?

Eodem facit, quod idem Calui: in libello de optima concordia ratione confitetur, illā manducationem corporis Christi esse plane miraculosam, quod et omnes patres inculcarūt. Nam priores aduersarij negarunt, ibi ullum miraculum fieri.

Octauo, nec illud aspernandum est, quod disertè Beza confitetur in responsione ad meas priores demonstrationes, numero 29. quod Christus pronomine Hoc, nō tantū panem, sed & corpus suū nobis in cibum datum monstrauerit, si enim id mōstrauit, recte ac citra omnē Tropū, corpus de re monstrata prædicatur. Quo præclare facit sentētia Buceri in Reuocatione, quod sæpe eadē demonstratione, aliud oculo corporis, aliud oculo mētis mōstretur.

Nono, non parum ad concordia facere posset, quod Beza in sua summa de doctrina Sacramentorū affirmat, materia externam aut uisibilem sacræ cœnæ esse panem & uinum, internam esse corpus & sanguinem.

Decimo, summe ad concordiam faceret & illud dictū Calui super 1. Cor: 11. Si in eo cōstanter persisteret, cuius hæc sunt uerba: Præterea audio, quid **VERBA SONENT**: Neq; enim mortis tantū & resurrectionis suæ beneficia nobis Christus offert, sed **CORPVS IPSVM** in quo **PASSVS** est et resurrexit. Cōcludo realiter (ui uul-

P R A E F A T I O.

goloquuntur.) hoc est VERE nobis in cena dari corpus Christi. Si uult audire, quid uerba SONENT, & eorum sono constanter inherere, facile nobis conueniret.

Illud ultimum si uellent concedere, quod patres scriptime testantur, inter quos etiam Irenaeus, qui proxime ad Apostolos accessit, quod uidelicet panis illa in sacra cena communicantibus exhibitus iam non sit amplius panis tantum, sed Eucharistia constans re terrena panis, & caelesti corporis Christi, quodque in eo, cibo etiam ipsa nostra corpora percipiant corpus Christi, ut sit eis in pignus resurrectionis, & quod illa quoque una cum anima aeterna uita fruuntur.

Hec igitur omnia si Antagonistae uere ac sincere concedere uellent, sicut non raro in suis scriptis (excepto ultimo articulo.) uerbis concedunt, sane spes foret, nos cito transigere, & idem dicere ac sentire posse.

Hasce iam rationes concordiae ac tollendae controuersiae istius proponere uolui, salua omni meliori sententia: Alij etiam in commune, studio ueritatis ac pacis conseruant ea, quae eis Dominus suggererit.

Quod porro me quidam de calamitatibus Ecclesiae Brabanticae accusant, summam profecto mihi iniuriam faciunt: nam ego nec alibi in Germania, nec ibi huius controuersiae autor fui, propterea magni eam momenti esse, eoque non negligentiam abunde aduersarij uel eo ipso testantur, quod eam ubique uehementer urgeant.

Cum uero eo uenissem, & aduersarios intellexissem eum errorem summo studio propagare, & insuper in
publi

P R A E F A T I O.

publicis concionibus uehementissimè nostros ad disputationem saepius prouocasse, suasi ut eis omnibus modis placidi colloquij ex uerbo Dei copia fieret: cumq; etiam quidam apud me instarent, ut adiuuarem concordiam illorum duorum cætuum in hac controuersia.

Respondi me omnino nullam magis piam, Deo gratam, et Ecclesiae salutarè concordiae uiam reperire posse, quam ut, placide conferentes, scrutemur sacras literas, quaeramusq; utra sententia inde fideliter sincerèq; sumpta sit, cuiq; postea utraq; pars adhereat. Ad eam colloquutionem obtuli omnem lenitatem, obtuli etiam regulas colloquij, facta eis potestate emendationis.

Quoniam uerò nos saepissimè atrociter in concionibus tum ipsi, tum Papistae accusabant, ediderunt sane doctores nostri suam confessionem, cui & ego subscripsi, qua utrisq; responderunt: Sed nullam ex ipsorum concionatoribus, ac nec loca quidem eorum nominarunt, At illi contra nos nominatum scripserunt, & atrociter declamarunt.

Hæc est uera & solida excusatio. Ipsos uicissim accusare nolo: nō enim malis eorū delector. Alioqui quis ego sum, ut ab Euangelio Christi crucem separare queam? Aliorum quorundam, qui lux mundi uocitantur, ista facultas decusq; est.

Tibi uerò uir clarissime et nobilissime, scriptū hoc dedico, cum ob singularè tuam eruditionè, uirtutem ac pietatè, tum etiam, quo occasione tui nominis tanto plures

P R A E F A T I O.

Et scriptum hoc in ista uicinia Brabantiae legant, et ueritatem caelestem agnoscant ac confiteantur, et ueritatem Dei euitent. Vae enim illis, qui indignè corpus Domini sumunt, in hac et altera uita. Nullum uerò dubium est, omnes eos indignè sumere, qui filio Dei dicenti de dato cibo, Hoc est corpus meum, corde et ore contradicunt, dicentes, Non corpus tuum, sed tantum signum corporis tui est.

Dominus Iesus te uir praestantissime suo Sancto Spiritu regat ad gloriam nominis sui, et publicam Ecclesiae ac politicae utilitatem, Amen.

Cal. Sept: 1567

REFUTATIO SOPHISMATVM ET ELVSION-

num, quæ pro Sacramentario erro-
re contra veritatis demonstra-
tiones proferri solent,

Authore

Matthæ Flac: Illyrico.

Vulgauit proximo vere quis-
piam, nomine Abdias Liberinus, Li-
brum titulo Syntagma, in quo profi-
tetur, se breuiter, certaq; Metho-
do, totam controuersiam de Cæna Domi-

ni explicasse. Esi autem nominis nouitas ac peregrini-
tas, & quod locus authorq; impressionis non est adscri-
ptus, facit, ut suspicer esse nomen supposititium: tamen
quia noua quadam specie, tum sua, tum nostra argumen-
ta tractat, ut uerendum sit, ne aliquos secum in errorem
abducatur, putauit omnino respondendum ei esse. Nec me
ad hunc conatum parum mouet, quod dum simulat qui-
dem, se unum aliquem librum nostræ partis refutare, ne-
que tamen eum nominat, multiplex sibi compendium ad
imposituram comparat. Primum enim proponit nostra ar-
gumenta & solutiones, ut sibi ad eorum exagitationem
aut elusionem commodissimū est, facit nos ea eoque modo
loquentes, quo haud scio an quisquam nostrum sit loquu-
tus, neq; potest facile redargui, dum ille liber, quem se re-
futare simulat, nobis est ignotus: Tum porrò sua liberta-
te sortè excerpit ex multorum nostrorum scriptis, quæ

ipsi libet: Video etiam quædam mea, licet per pauca, esse malè producta, & cauillatoriè lancinata. Deniq; eiam sperauit, se hoc modo impune euasurum, dum nulli uideatur præbere ansam respondendi, præterquam quod et ipse sub fictitio nomine, ut ego quidem suspicor, ut nota tua sub folijs, aut in foraminibus tempore lucis sibi latibula querit.

Postrema & præcipua causa, quæ me ad respondendum ei impulit, illa est, quòd cum hætenus multas demonstrationes ueram sententiam confirmantes, & falsam redarguentes proposuerim, existimaui, si adderent prioribus etiã hoc genus scriptionis, quo aduersarij præsertim methodicam integramq; scriptionem, examinare, me hanc quoq; controuersiam plenè pertractaturum esse, atq; ita tum Deo, tum conscientie mee satisfacturum, & simul, quantum in me foret, aliquos, ne in errorem abripiantur, Deo clementer benedictionem dante, conseruaturum. Quare, inuocato Domini nomine, etiam huic labori manum admoui, illius benedictioni incrementum successumq; commendans.

Quod igitur in genere attinet ad eius scriptionem ac sententiam, non sequitur, istam recentiore Caluini & Beze opinionem, quæ aliquantò propius ad uerba cænæ accedere uelle uidetur, tametsi satis procul absit: Sed illam ueterem Zwinglij, cui sacra cæna tantum signum aut symbolum est absentis Christi, sicut ipsemet declarat, uerba Cænæ, Hoc est corpus meum, perinde esse intelligenda, ac si sponsus abiens det sponsæ anulum, ac dicat,

Hoc

Hoc est sponsus aut maritus tuus : quoties hunc anulum
exosculata fueris, facito in memoriam mei.

Porro in defendenda sua, nostraq; oppugnanda sen-
tentia, utitur tantum ratiocinationum sophismatibus, de-
fluutus nimirū uerbo Dei, ut omnes isti facere coguntur.
Strigel in quibusdā epistolis pro Sacramētario errore ni-
per sparsis admodum expedite et aperte loquatur præci-
piens, ut uerba sacre Cœnæ sinistro oculo, rationes au-
tem, quomodo id fieri nequeat, dextro inspiciamus. Eo-
dem pertinet quod Schwenckfeldius scite præcipit, uer-
ba sacre Cœnæ remoueri ex oculis debere : quod faciunt
omnes isti scriptores, & etiam hic ipse Liberinus, dum
subinde inculcat, sententiam non esse querendam ex his-
ce syllabis & literis, &c. Sic igitur isti uel remoto planè
ex oculis cordis hoc sacro Testamēto filij Dei, uel etiam
tantum sinistro oculo inspecto, sudant suis speculationi-
bus, in querenda, aut potius diuinanda, uel etiam singen-
da sententia test: istius tali, quæ eorum cerebro & libero
arbitrio Strigeliano concinna esse uideatur.

Accidit ergo eis id, quod solet in tali rerum sacrarum
tractatione eiusmodi magistris accidere, & quod Paulus
Rom. 1. scribit, ut per suas stultissimas ratiocinationes ex-
tremè euanescant.

Nec sanè aliter fieri uel potest uel etiam æquum est,
quandoquidem diuinitus accensam lucernam uerbi Dei
negligunt, & sui cerebri sapientiam, aut (sicut Paulus
inquit) sui insipientis cordis somnia, in scrutando tanto
mysterio, sectantur.

Verum iam accedamus propius, ad singulas eius partes examinandas & refutandas.

Initio indicat, in quibus utriusque conueniamus: quæ omnia sint sanè tolerabilia, præter illud quod artificiosè eò rem trahit, quasi sacra Cæna sit symbolum, proprie significans nostram incorporationem in Christum: Cum Paulus id proprium potius Baptismo tribuat, dicens, Quicumque baptizati estis, Christum induistis: & Christus discretè testetur, sacram Cænam aut comestionem corporis sui esse mnemosynon sacrificij passionis suæ, sicut et in ueteri Testamento esus uictimarum erat testimonium, illam eandem uictimam de qua offerens edebat, pro se Deo oblatam esse. Redarguitur ergò in hoc duobus uerissimis & grauissimis testibus.

Secundo loco indicat statum controuersie, quem duplicem facit, primum, an uerba sacre cæne figuratè sint intelligenda? deinde, an corpus ipsum exhibeatur, an uerò eius symbolum et mnemosynon. Contra sub finem scripti huius dicit esse omnem controuersiam inter nos, an corpus Christi sit cum pane realiter coniunctum. Inquit enim: At uel unum aliquod testimoniū, quo ostendant ipsum panem cum corpore realiter coniungi, non possunt producere: cum tamen in hoc uno omnis uersetur nostra discussio.

Porrò ipse pronūciat, primum in uerbis sacre cæne, Hoc est corpus meum, ad tributum de subiecto non dici, secundum propriam significationem, sed tropicam: deinde, non corpus, sed tantum memoriale eius nobis exhiberi,

idq; VNVM Christo fuisse propositū. Affirmat etiā uer-
bis prorsus ita sese rē in illis habere, ac si sponsus sponsae
relinqueret uel annulū, uel aliud symbolum, ac diceret,
Hoc sum ego tuus sponsus: quoties id exosculata fueris, sa-
cito in mei memoriam. Verba eius propria haec sunt, ne
quid fingere uidear:

Quemadmodū inter cōiuges mutua charitate inter se
fluentes, non raro solet usu uenire, ut cum suavis illa
cōsuetudo uel morte, uel alio quopiā diuturno interuallo
interrumpitur, alter abiens alteri symbolum aliquod sui
amoris quam potest efficacissimum relinquat: idq; uerbis
commendet & significantissimus, & ad amorem testan-
dum accommodatissimis. Ad eam rem sumunt nonnulli
annulum: Nonnulli effigiem lineamentorum accuratē effi-
ctam: per multi etiam communia illa amoris mutui pigno-
ra, liberos inquam communes, in medio ponunt. Haec ipsa
symbola uolunt à coniuge spectari, in oculis, in animo, in
pretio haberi: & quo id testentur significantius, Hoc, in-
quunt, tibi est monitus tuus, Hoc tibi est Ipse Ego: Hoc tu
intuere, aspecta, hoc cole, hoc ama: Hoc quotiescunq; eris
osculata, in mei memoriam feceris. Ita Christus iam iam
moribundus charissimo illi suo discipulo Iohanni inquit:
Hec est mater tua: Matri uerò illi suauissime sanctissi-
maeq; de Iohanne ait: Hic est filius tuus. Sanè si dixisset,
Hic tibi erit signum uel symbolum, uel imago filij tui: iam
omnis orationis atq; affectionis neruus incisus erat: At ue-
rò cum ait ipsissimum esse filium, hoc certè est, quod se-
riò possit illam solari. Huiusmodi exempla possent se ferri

infinita. Sed tantum his uolo, ut, in quo nostra consistat
controuersia, ritè intelligatur.

Hec sane toto caelo ab ijs discedunt, quæ Caluinus &
Beza toties ingemunt, uere nobis ac realiter ipsum cor
pus Christi in sacra cæna exhiberi. Quod se seriò sentire
uehemētissimè contendunt, dānantq; contraria docentes.

Conferunt uerba cænæ cum illis, Mulier ecce filius tuus
et ecce mater tua: ubi tamen propriè uerba accipiuntur,
nempe filius adoptiuus & mater adoptiua, ideoq; eam
Iohannes mox ad se accepit, tanquam suam matrem adop
tiuam, suo ergo proprio gladio confoditur.

Tertiò negat ipsos ueritatem uerborum Christi in sa
cra Cæna negare. Respondeo. Conferantur uerba Domi
ni cum istorū glossa. Christus ad omnes inquit: Hoc est cor
pus meum. Isti ei contra reclamant, Istud non est corpus
tuum, sed tantum signum, symbolum, tessera & mnemo
synon corporis tui. Expendat qui tremat ad uerba uuent
is Dei, an non ista propalam pugnent inter sese.

Quarto loco proponit ac tuetur hanc regulam, tan
quam sui erroris primarium fundamentum basinq;: om
nem interpretationem ex argumento rei subiecto peten
dam esse. Quæ regula nimis latè patet, & in sacris lite
ris uehementissimè & accuratissimè restringenda est. Nā
contra Christus dicit, unum apicem aut iota nullo modo
parius faciendū aut negligendū esse: ut uelit nos diligentis
simè, non tantū totā orationē, sed etiā singula uerba, atq;
deò syllabas et literas apicesq; expēdere, eisq; insistere.

Alio qui quid esset expeditius seductioribus, quā fini
gere

gere sibi res subiectas, ut uolunt, & postea textum ad suum sensum uiolenter trahere? Sic Arrius facitabat, dicta de diuinitate filij deprauans, quia subiectum esset Deus, quem certum fore et tantum unum esse. Sic & Papistæ nunc faciunt, omnia ad suam infusam iusticiam trahentes, quia iustitia sit proprie quedam qualitas, teste Arist.

Opponimus ergo hanc contrariam regulam, Non notæ ex rebus, sed res ex suis notis cognoscendæ sunt: Verba autem et scriptio sunt notæ rerum, non contra. Ob hoc ipsum certè Deus et etiã homo loquitur, ut mentem eius ex uerbis ipsius cognoscamus. Hoc mandat Deus toties iubendo audire: Nempe uerba non res audimus. Hoc idem uult Christi regula, ex ore cuiusque eum esse iudicandum aut damnandum. Si ex uerbis res non sunt iudicandæ, sed contra, quis tandem usus est uerborum & sermonis?

Aliquis aliquando usus esse potest regulæ istius: Sed hæc nostra contraria, ac uerbo uiuentis Dei & etiam communis sensu confirmata, est perpetua & immota.

Quod si etiã usque alibi parum ista regula ualere deberet, tum præsertim in iudicanda Sacramentorum essentia, quæ tum in insinuum à se inuicem in ea parte uariant, tum etiã prorsus arbitraria sunt, ut in appendice demonstratum ostendi copiosius, ut non perinde sicut aliæ res possint iudicari à perpetua ac ueteri notaque eorum natura.

Hoc fallaci fundamento malè iacto, incipit constituere argumentum rei subiectæ in sacra cæna: Dicit id esse uelle instituire Sacramentum corporis et sanguinis. Quod sanè concedatur: Sed tamen ambiguitas phrasim, qua hic &

Postea abutitur, diligenter explicetur & amoveatur.

Nam phrasis hæc, Sacramentum corporis & sanguinis, in eo usu in Ecclesia accipitur, quod hoc Sacramentum constet corpore ac sanguine (non quod significet tantum corpus ac sanguinē, quo sensu iste hac locutione abutitur) sicut cum dicimus Sacramētum circumcisionis, aut Sacramentum Baptismi uel aquæ, uel Sacramentum agni Paschalis, aut Sacramentum cœnæ Domini, id est, constans illis rebus.

Hinc progreditur ad definitionem Sacramenti, quod Sacramentum sit signum rei sacræ. Unde sic argumentatur. Sacramentum est signum rei sacræ, panis est Sacramentum corporis Domini, igitur panis est signum corporis Domini. Quod Sacramenta sint signa, probat testimonio Hebræe lingue, quo Sacramēta Othiot signa neminat.

Respondeo. Minor est falsissima, Quis enim unquam sanæ mentis dixerit, panem, uinum aut aquam esse Sacramenta. Sola elementa nequaquã sunt Sacramenta, sed integre illæ actiones, cum suis elementis & uerbo, Falsissimum igitur est totum illud Sophisma.

At uide quãtum ei iste tribuat, ut qui ausit inde etiam ipsis uerbis Domini (quæ nobis cælo ac terra firmiora esse debent) uim inferre ac insultare: Inquit enim: Quod si Sacramentum est signum rei sacræ, quis dubitabit, quin ea Christi uerba, quibus instituitur Sacramentum, ex natura signi potius, quàm syllabarum apicibus sint æstimanda: Ita ne solet pia mens exagitare syllabas & apices uuentis Dei, quæ nobis cælo ipso firmiora esse profectò deberent.

berent, si modo micam pietatis haberemus.

Inuertamus autem istā argumentationem, ut fiat certissima demonstratio ueritatis, & refutatio erroris istorum. Signum rei sacrae est Sacramentum. Panis non est Sacramentum. Igitur panis non est signum rei sacrae, hoc est, corporis Domini. Vel, Sacramentū est signum rei sacrae: Tota actio illa aut comestio, uel cum rebus comestis, nempe pane ac corpore sanguineq; Domini, est Sacramentum, quod nec isti quidem negabūt. Igitur illa omnia sunt signum, non res signata, ut isti alioqui contendunt: Quae propter istorum propria definitio Sacramenti, euerit totam eorum sententiam, & falsam interpretationem uerborum Cænae: Nam definito dicit totam illam actionem aut comestionem esse signum memoriale passionis: At peruersio uerborum cænae dicit tantum elementa esse signa corporis.

Hæc uerò nostra argumentatio euidentissimo uerbo Christi nititur, qui ita distinguit uerba Cænae, quod illa omnia, accepit panem & dedit, dicens. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, sint signum. Illa uerò quæ sequuntur, Hoc facite in mei memoriam, indicent rem signatam. Quod enim alterius rei mnemosynon est, Hoc est eius signum memoriale. Sed Christus dicit omnia illa precedentia esse mnemosynon sui ac suæ passionis. Igitur illa omnia, nempe comestio corporis Domini, sunt signū, non res signata.

Hinc igitur liquido cernit pius Lector, quod Definitio Sacramenti optime conuenit cum uocibus & apicibus

huius sacrosancti testamenti filij Dei.

Quinto argumentatur à natura Sacramentorum. Dicit eam esse omnium Sacramentorum naturam, ut in ijs nomen rei signatæ signo attribuat, nec tamen id ibi ex scriptura uel probat, uel saltem probare conatur: Sed tantum unum & alterum dictum Augustini & Theodoretici citat. Postea fingit sibi ipse multas tropicas locutiones, tanquam in commune usitatas: de quibus mox dicemus. Quod ad Augustini dicta attinet, sanè illa id non habent, quod omnium Sacramentorum natura sit, ut nomen rei signatæ signo tribuatur per istorum Metonymion.

Primum dictum Augustini est, quod Sacramenta habeant quandam similitudinem cum rebus, quarum sunt Sacramenta. Quid hoc contra nos, aut pro istius absentia corporis Christi à Cæna? Et nos affirmamus sacrâ cœnâ, seu illam externam manducationem corporis Christi, habere aliquam similitudinem cum eius spiritali fructu, cuius propriè est signum aut mnemosynon, ut clarissimè Christus ipse asserit.

Alterum eius dictum est, quod non dubitauerit Christus uocare corpus suum, cum daret signum corporis: Res est & hoc, quandoquidem ille etiam ea uocat, quæ non sunt, & non frustra uocat. Sed exponit ipsemet Augustinus suam sententiam hisce uerbis: Caro eius est, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus: Et sanguis eius, quem sub uini specie & sapore potamus: Caro uideatur carnis, & sanguis est sacramentum sanguinis: Carne

sanguine, utroq; inuisibili, spiritali, intelligibili signatur;
uisibile Domini nostri Iesu Christi corpus, & palpabile,
plenum gratia omnium uirtutum, & diuina maiestate:
Hic audis ita esse illud inuisibile corpus signum, ut sit eti-
am uerum corpus pane opertum.

Postremo & Theodoretū citat, qui dixerit Christum
permutasse nomina, & corpori quidem tribuisse nomen
symboli, simbolo uero nomē corporis: Ita inquit uitē sese
nominauit, & symbolum sanguinem suum. At cur non e-
tiam mox adiuncta ibidem Theodoreti uerba citat: Affir-
mat is perinde cum pane esse corpus Christi in sacra Cæ-
na, sicut cum diuinitate est humanitas in eius persona.
At ego quero, an uel Theodoretus dicat, uel ipse ausit
dicere, eandem planē esse formam locutionis & sensum
quoq; cum dicit Dominus, Ego sum uitis: Et cum dicit,
Hoc est sanguis meus? ibi enim Metaphora est in uoce ui-
tis, hic iam isti uolunt sanguinē propriē accipi non meta-
phoricē, et sanē Christus loquitur de suo uero sanguine no-
ui Testamenti, nō de metaphorico aut re simili sanguini,
sicut in altero dicto de metaphorica uite locutus fuerat.

Hunc eundem suum paralogismum uult etiam proba-
re à communi usu dicendi, quòd fasces et Magistratum uo-
cemus iusticiam, quòd annulum coniugalem uocemus ma-
trimonium, quòd uellus aureum uocemus ordinem pa-
tritium. Ego sanē nunquam sando audui, uel legi quen-
quam ita loquentem, nec opinor quenquam sanæ mentis
ita loqui: Sed dicit librum uocari Ciceronem: At cur non
addit etiam, esse similem locutionem sacre Cæne? Hoc

exemplum tunc conueniret si diceret, omnia à Christo instituta aut facta uocari Christum, sicut liber ab auctore uocatur Cicero. Summa non tantum uolenta sunt hæc apertius commenta: Sed etiam planè ridicula, & magis ludibrio exponentia ipsorum sententiã, quam confirmantia.

Verum cum generalem regulam de prædicatione Sacramentorum proponat, cur nec unum quidem exemplum talis locutionis de ullo Sacramento illic profert: Alij ipsorum scriptores soliti sunt proferre exemplum de circumcissione, item de agno paschali. At si in circumcissione ualeret ista istius regula, quod signo nomen signati tribuatur, tum oporteret eam uocari iustitiam aut gratiam, quia teste Paulo, fuerat signum gratuite iustitiæ: Sic agnum Paschalem oporteret uocari Christum, quia ille unicum illum agnum Dei significauit. Citant isti columbam uocari Spiritum sanctum. At ibi non significatus, sed uerè exhibitus fuit Spiritus sanctus. Quare manifestum est, istam istorum regulam nulla solida ratione, omnium autem minime sacris literis demonstrari posse. Refutauero eam copiose pluribus meis demonstrationibus, præsertim in Appendice, nempe demonstratione Num. 15. & 16.

Sextò ratiocinatur ab analogia rerum signatarum, & nominum permutatione. Proponit ergò, quod sicut in sacra Cæna Dominus dixit, Hoc est corpus meum: ita uicissim Iohann. 6. dixerit, Ego sum ille panis uiuificus, qui de caelo descendi: & quod sicut oporteat hoc posterius dictum ex NATURA SIGNI (hæc enim sunt eius uerba) interpretari, sic & alterum. Respon-

Respondeo hoc palpabiliter falsum esse: quis enim aut sit uerba Domini Ioh. 6. exponere: Ego sum signum aut significo panem uiuum & de caelo descendentem. Quare iuste inuerto istud sophisma, & dico, quod sicut Ioh. 6. Christus affirmat seipsum esse uere ac reipsa, non autem significatiue illum caelestem ac uiuificum panem: Ita etiam in sacra Cena oportet uerbu suum de uera realitate existenti, non de Metonymica nudaq; significatione exponere. Euerit ergo cum eius proprium exemplum uerborum Ioh. 6.

Concludit audacter uerba Christi ex Analogia signi & rei signatae potius, quam ex uerborum (ut ipse blasphemat) supersuetosa obseruatione exponenda esse. Cuius rei rationem uult, citatis uerbis Theodoretii explicare, quae cum male citet, rectius ea ex ipso authore adscribemus: Manifestum est institutum ijs, qui sunt diuinis mysterijs initiati. Volebat enim eos, qui sunt diuinorum mysteriorum participes, non attendere naturam eorum, quae uidentur, sed propter nominum permutationem **MUTATIONI**, quae fit ex gratia, credere. Qui enim, quod natura corpus est, triticum & panem appellauit, & uitem rursus seipsum nominauit, ut symbola & signa, quae uidentur, appellatione corporis & sanguinis, honorauit, non naturam quidem mutans, sed naturae gratiam adiiciens.

Confer haec cum istius citatione, deprahendes plures corruptelas, Nam iste habet, Non obstupescere ad naturam rerum sub aspectum cadentium: At textus simplici-

Ter ait: Non attendere naturam eorum, quae uidentur. Sic etiam adijcit uocem beneficium, quae in textu non adest. Quae omnia cum fraude et ueritatis damno ab isto adiunguntur.

Quid hic quaeso Theodoretus de signo & re signata dicit? Nihil prorsus: Sed dicit uerborum mutationem factam esse, ut credamus rerum permutationem, quae ex gratia fit: Inquit enim, Voluit eos, qui diuina haec sumunt mysteria, non attendere naturam eorum, quae uidentur: Sed propter nominum permutationem mutationi, quae fit ex gratia, credere. En clarè audis, non tam ipsa illa uisibilia spectanda, quam adiunctam ac inuisibilem mutationem credendam esse, & quidè exponit talem ibi mutationem factam, ut panis quidem non desinat esse panis, sed nihilominus sit corpus Christi, sicut uerbum fit caro, neque tamen ita prorsus mutetur in carnem, ut desinat esse uerbum. Afferit ergo Theodoretus unionem rei terrena panis, & caelestis nempe corporis Christi, simulque damnat transubstantiationem.

Quamobrem manifestè pugnat Theodoretus rectè citatus cum isto scriptore: Dicit enim uerborum illa permutationem non eo sine factam esse, ut per Metonymiam & nudam significationem (ut ab istis fit) eludatur, Sed ut ob eam credamus rerum permutationi, quae fit ex gratia Dei.

*Ex hoc alijsque praecedentibus Sophismatibus, concludit hanc communem regulam, ut ipse eam uocat, inquitens: Est enim hoc *ἄξιωμα* uerissimum, omnino nunquam tribui sacramentis nomen rei significat, quin symbolicè illud ac sacramentaliter, non realiter ac substantialiter sit explicandum.*

Amice

Amice triumphas ante uictoriam. Nondum enim mon-
strasti, in sacramentis signo nomen rei signatæ tribui,
multò minus panem esse signum aut sacramentum, &
corpus esse rem significatam. At contra panem non esse
sacramentum, satis supra ex uestra propria definitione
ostensum est. Deniq; omnium minime probasti, isto sensu
talem prædicationem, si quæ usquam gentium est,
fieri.

Facta hac ex præcedentibus conclusione, dicit se ar-
gumentari uelle ab exemplis: primum dicit, sic initio Ge-
neseos uocari arborem uitæ & scientiæ, quasi perinde in-
bi legatur. Hæc arbor est uita seu scientia, sicut dicitur,
Hic panis est corpus: quis nõ uidet prorsus diuersum esse,
prædicari prædicatum de subiecto, et duo substantiua ita
inter se connecti, ut alterum per regimen ponatur in ge-
nitiuo? Ingens etiam disputatio est, Quare dicatur arbor
scientiæ aut uitæ: Si enim Deus dederat illas arbores in
symbola aut sacramenta scientiæ aut uitæ, ut iste uult,
tum sanè uel maxime uoluisset hominem de eis comedere,
ut moneretur sibi à Deo scientiam & uitam contingere,
sicut isti de pane disserunt, quòd ideo detur nobis, ut
testetur nobis corpus Christi donari.

Circumcisio Genes. 17. non tantum signum aut Sacra-
mentum fœderis, ut iste urget, sed etiam uerè fœdus fuit,
ut eam passim scriptura uocat: Quin etiam ipsemet Cal-
uinus & Beza testantur sacramenta esse fœdera: Et sanè
certissimum est, totam illam actionem circumcisionis fuisse
fœdus inter Deum & Abrahamum ac eius posteros.

Similem

Similem Metonymiam aut significatiuam locutionem uult in eo statuere, quòd Iacob locum ubi sibi Deus appareuerat, uocauerat domum Dei. Atq; Iacob non uult, ut ille locus significet sibi domum Dei, sed clarè inquit: Quà terribilis est iste locus? Non est hoc nisi domus Dei et porta cæli. Cur autem non uerè ille locus diceretur domus Dei, ubi sese Deus tam benignè ac tam familiariter coram exhibet, & in eo quoq; habitaturum & Ecclesiam suam habiturum satis indicant?

Dicit Mosen uocasse aram Iehoua Nisi: Sit ita sanè, tametsi non planè uerum sit: Aliud est, quòd alicui rei aliud quando per aliquem tropum propria appellatio tribuitur: Aliud quòd integra oratione aliud de alio predicatur: Non dicit Moses, hæc ara est Iehoua. Quod si dixisset, nihilo minus non per significat exponendum fuisset: Sed hæc ara uocatur Iehoua Nisi. Aliud certè est uni rei unum nomen propriè aut impropriè imponere, & aliud integra oratione aliquid de aliquo affirmare aut negare: nisi totam naturam sermonis confundere uolumus.

Dicit quoq; phasè & omnia sacrificia uocari expiationes ac purgationes: Quæ sanè etiam reuera fuere purificationes, si non animæ, at certè corporis, teste epistola ad Hebræos, tametsi & animæ purificationes fuere, si quis fide eas rectè apprehendit. An frustra toties dicitur, offeres pro expiatione. Item & oblato sacrificio mundus erit. Certè illa sacrificia credentibus uerè ac realiter purificationem Christi applicabant, ut etiam Caluinus ac Beza uehementissimè cõtendunt. Arca fœderis nusquam dicitur

dicitur Iehoua exercituum, ut iste fingit: & tamen si diceretur, significaret unionem, quandoquidē clarē Deus testatus fuerat, se in arca habitaturum, seq; ibi quarendum & inuocandum esse.

Pergit ulterius extenuare per suam significatiuam metonymiam realia scripturæ dicta, inquiens: in nouo Testamento Baptismus dicitur ablutio peccatorum, & regeneratio spiritalis, dicitur in Baptismo indui Christus &c. quæ omnia dicta uult etiam tropicē de sola metonymica significatione exponi.

Obsecro te autem Christiane Lector, 'an non est hæc summa impietas, Sacramenta, quæ sunt Dei non hominū actiones, tam sordē extenuare, quasi Deus per eas tantum significet abluitionem & regenerationem, & non re ipsa præstetur, quod tamen etiam Caluinus ac sectatores eius contendunt. An igitur falso dicitur: Nisi quis fuerit regeneratus ex aqua, & mundans eam lauacro regenerationis? & Saul frater abluere peccata tua? Certē istæ falso dicuntur, Si Baptismus est tantum signum abluitionis ac mundationis & regenerationis, non autem uera ac realis ablutio ac regeneratio. Sic scilicet oportet uanam impietatem per plures alias tueri, & ex uno errore in alium ruere. Sic etiam Antuerpienses Sacramentarij extremē extenuarunt efficaciam Sacramentorum.

Hiscæ falso ac cum summa impietate adductis exemplis, hæc subiicit inquiens, Contra etiam cum res ipsæ Symbolis tribuuntur, eadem explicatione utendum est. Christus dicitur agnus & petra &c. Debat dixisse:

Contra etiam cum Symbola rebus ipsis tribuuntur, si sibi constare uoluisset. Sed studio triumphis seu conclusionis ante uictoriam, non obseruauit quid diceret.

Verum cum Christus dicitur agnus Dei, tollens peccata mundi, Item petra spiritualis sequens & reficiens Iudeos, non certe significatiue sed realiter intelligendum est, quod uere ac uerissime, & (ut ita dicam) realissime Christus sit unicus ille agnus Dei, totius mundi peccata tollens ac expians. Sic etiam plane impie corrumpit dictum, cum Christus dicitur esse propiciatorium nostrum, cum ille reuera id nobis fuerit. Dicit Angelos uocari Cherubim simili ratione, An ergo uult angelos esse signa aut symbola Cherubimorum? O cecitatem extremam.

Tandem hisce uerbis in triumpho clamat: Quid multa. Quicumque primis labris scripturam attigerunt, intelligunt sane hanc nostram regulam esse ueram, firmam ac perpetuam. Itaque fallitur noster antagonista, qui ex singularibus nos existimat ratiocinari. Hactenus itaque de definitione &c.

Imò tu ipse amice falleris & fallis alios, dum non tantum ex paucis, sed etiam ex falsis atque adeo impijs singularibus uniuersalem, eamque falsissimam & impientissimam regulam cudis, ut tibi plus satis hactenus ostensum est.

DE PARTIBVS.

Septimò, Absoluta tam præclare definitione Sacramenti, pergit ad ratiocinationem à partibus: Vbi etiam suo more mox in portu impingit, Inquit enim: Tantum duas esse partes Sacramenti, nemo est qui ambigat: celestis
nimo

Nimirum aut inuisibilem gratiam, & uisibile signum.

Respondeo. Atqui omnium illorum locorum doctores unanimiter ediderunt ante annum confessionem, in qua ita Sacramentum in genere definiunt: Sunt autem Sacramenta symbola mystica, uel ritus sancti, aut sacrae actiones, à Deo ipso instituta, constantes 1. uerbo suo, 2. signis, & 3. rebus significatis, quibus in Ecclesia summa sua beneficia homini exhibita, retinet in memoria, & subinde renouat, quibus item promissiones suas obsignat &c.

An non hic ut minimum tres partes constituuntur Sacramenti, nempe Verbum, signum & Res signata? Quod si uelis etiam inter partes ponere gratiam Sacramento obsignatam, ut iste ipse facit, iam quatuor partes sacramenti, secundum hanc definitionem erunt.

Qualis ergo tandem iste Rabbi & uerbi Dei secutor est, qui tam curò confessionis suae atq; adeò omnium illorum hominum communis prorsus oblitus est? Certè uerbum accedens ad elementum, ex partibus Sacramenti sine extrema impietate excludi non potest.

Falsum & illud est, quod non tantum hic, sed etiam supra in definitione posuit signa sacramentalia uisibilia esse, si in genere de omnibus pronunciat. Nam Moyses & Ezechiel atq; adeò Caluinus super Ezechielis 20. clare affirmant, Sabbathum fuisse sacramentum aut signum gratiae, nec tamè certè Sabbathum est uisibile. Philippus, quem isti uolunt esse suarum partium, docet Absolutionem esse Sacramentum, neq; tamen est quiddam uisibile.

Sed solent isti interdum citare Irenaeum, qui dicat,

duabus rebus constare Eucharistiam re terrena & cœ-
lesti. Verum Irenæus ibi non totum Sacramentum Eu-
charistiam uocat, sed tantum id, quod in sacra Cœna cor-
pore nostro percipimus aut comedimus. Illud quocq; ab-
surdum est, quod corpus Christi uult esse illam inuisibile
gratiam, quæ in Sacramento confertur. Dicat enim ob-
secro, ubi gratia in scriptura significet corpus Christi.

Cum igitur tota ista enumeratio partium Sacramenti
sit falsissima, & cum illorum propria ac recenti commu-
niq; confessione pugnant, sequitur etiam ratiocinationes
inde extractas, nullius roboris ac soliditatis esse.

Octauo ratiocinatur à causa efficiente, à promissione
uidelicet, hoc sermone. Si porro causam ipsam efficien-
tem Sacramenti consideramus, profectò fiet perspicuū,
Christi uerba symbolicòs uel tropicè debere intelligi. O-
mnino causa efficiens Sacramentorum est promissio uer-
bi diuini: Promissio nisi fide non potest accipi. Ac sanè
nihil est, quod fides corporali modo amplecti queat. Re-
linquatur igitur in hac Sacramenti promissione, corpo-
ralem omnem intuitum debere amoueri. Id ipsum docet
Augustinus uulgatissima sententia. Quid paras dentes
& uentrem? crede & manducasti.

Hanc ego orationem pro mea ruditate, ad nullum ali-
ud argumentum reducere aut formare possum, quàm
ad hoc. Qualis est causa efficiens Sacramenti, nempe
promissio, tale est etiam Sacramentum ipsum: Sed pro-
missio non potest nisi fide accipi: Igitur etiam totum Sa-
cramentum tantum fide accipiendum est.

An non est
bella

belli ratiocinatio, qua nempe omnia Sacramenta penitus euertuntur. Si enim Sacramenta corpore non accipiuntur, ut circumcisio, Baptismus, Cæna sacra, uetus ac noua, et alia, tum sanè nulla sacramenta peragentur aut omnino erunt.

Verum falsissima est tum maior, tum minor. Non enim promissio proprie est causa efficiens Sacramenti, sed Christus instituens ac mandans, non etiam uerum est, quod qualis sit causa efficiens, talis sit effectus per omnia. Deniq; ut maxime promissio sola fide accipiatur, sicut omne uerbum Dei tantum fide accipiendum est, tamen res promissa aut uerbo indicata corpore accipi potest. Sicut certè panis & uinum in Cæna, quod & ipsi confitentur, licet uerbo promittantur aut percipiuntur, tamen corpore percipiuntur. Sic etiam Baptismus, sic bona ualeitudo, panis quotidianus, & innumera alia Dei beneficia corpore percipiuntur, quantumuis promissiones ipsæ sola fide complectendæ sint.

Augustini quoq; dicto pessimè aduersarij abutuntur! Non enim eo uoluit ille tollere externam manducationem, qui sepe affirmavit ore accipi corpus ac sanguinem Domini. Sed reprehendit opus operatum, ostendens fructum, beneficium, uel effectum sacramenti sola fide accipi, etiam extra communionem.

Talibus uerò ineptissimis sophismatibus Christo & eius testamento subinde proteruè insultat, concludens et exclamans, Non igitur ex syllabis & apicibus textus sententia accipienda est: At Christus contra uult, illos ip-

fos suos apices, iota & syllabas pluris quam cælum & terram fieri, nedum quam istas circulatorias præstigias & maliciosas imposturas sophismatum inanissimorum.

Decimo, à fine promissionis arguatur, mirabili prorsus ac intricatissimo paralogismo: Cuius sortè hæc posset esse summa. Omnis promissionis in Sacramento finis est, ut benefiat homini, non rei aut elemento sacramenti: Igitur corpus Christi datur homini per fidem, non unetur pani.

Respondeo, conclusio non sequitur. Nam etiam si Sacramenta & Verbum, totaq; religio spectet salutem hominis & gloriam Dei, tamen ea non pendet ex hoc fine, nec uariatur secundum eum: sed ex libera uoluntate Dei, qui eam pro suo libitu sic instituit. Sanè Baptismus, sacra cæna, uetus & noua, & similia diuinitus data ac instituta sunt, non propter equam, panem aut uinum, aut agnum paschalem: Sed tamen postquam sic ea Deus instituit, talia esse & permanere debent. Deus enim apparuit Abrahamo in forma trium uirorum, & alijs postea in alijs formis. Spiritus sanctus apparuit in forma columbe, flammæ, uenti, halitus &c. non sanè propter illas ipsas formas aut creaturas, sed propter utilitatè hominis: Sed tamè quandoquidè ei sic libuit talibus creatis rebus aut formis sese unire, quid tandè habet humana temeritas: quod in Dei operibus mutet aut cauilletur ac obganniat?

Solent aliqui iactare in hanc sententiã quandã regulã nomine Philippi, Corpus Christi adest non propter panem
nem.

sem, sed propter hominē. Respondeo, si illud aduerbiū
Propter significat causam finalem, adest sanē illud tum ob
salutē hominis, tum etiā propter gloriā Dei. Sin illud Pro
pter significat causam efficiētē, tum nec ob hominē, nec
ob panē adest, sed ob liberrimā omnipotentis Dei ac filij
eius uoluntatē & institutionem, qui quæ uoluit, & sicut
uoluit, fecit. Vnde etiā omnia in rerū natura suas formas
habent ac dependent: At bone Deus, quā isti multos an
busu & malo intellectu istius regulæ, ueluti cœlestis cum
iusdā oraculi decipiunt, cum tamen nihil sit ea infirmius?

Inquit iste, cum Baptismus dicitur lauacrū regenera
tionis, id non sit in aquæ gratiā, sed eorū, qui baptizantur.
Respondeo, sit ita sanē: Num propterea non est ue
rum, quod Deus uult nos ex aqua et spiritu regenerare,
Ioh. 3. & per lauacrū aquæ mudare, Ephe. 5. et Tit. 3.

Ibidem ait, cum circumcisio dicitur fœdus, animus nō
ad illam actionem conuertendus est, sed ad fideles ip
sos, ad quos sermo instituitur. Respondeo, Imō animus
fuit uel maximē conuertendus in illam ipsam uicē Dei
actionem ac uerbum, & in Deum eam agentem, ac ibi fœ
dus cum homine pangentem. Sic in Baptismo illa tota a
ctio spectanda & consideranda est, & Deus eam agens,
aut nos per manum ministri baptizans, nosq; eo modo
ac ratione regenerans, & filio suo induens.

Quorsum Christus nos in sacra Cena respicere uo
luerit, satis clarē digito & uerbis ostendit, monstran
do non Apostolos, ac dicendo, hi per fidem accipient
meum corpus, quō istius sophismata tendunt: Sed mon
strando

frando panem ac dicendo, Hoc est corpus meum. Verū
nihilominus uerum est, quod monstrauerit panem datū,
non oblatum, aut reclusum, uel offerendum, aut adorandū,
et de eo tantum pronunciauerit.

Obijcit ille, si fieret unio corporis cum pane, tum pa-
nis plus utilitatis acciperet, quam homo, quod est absur-
dum: Igitur nulla est unio corporis cum pane.

Respondeo, eadem nomine etiam unionem spiritus
sancti cum flammis, columba et habitu resutare ac nega-
re liceret, quia Deus non illis figuris, sed homini benefa-
cere uoluit. Imò etiam ipsam incarnationem filij et dua-
rum naturarum unionem sic redarguere possemus, quia
uidelicet Verbum aeternum patris non propter Iesum
uenit, ut illum seruariet, sed propter totum genus huma-
num.

Atqui omnes illae uniones siue corporis cum pane, si-
ue Dei ac spiritus sancti cum uarijs creatis speciebus, il-
cet uerae factae sint, tamen in bonum homini, pro Dei sin-
gulari beneplacito institutae ordinataeque sunt: imò si Chri-
stus etiam illum panem transsubstantiare uolisset, sicut
aquam in uinum mutauit, tamen etiam illud ipsum in bo-
num homini dirigere potuisset, sicut non honorandae aut
uiuandae aquae gratia, sed conuiuiarum illorum, aquam in
uinum transmouit.

Bone Deus, quanta est audacia simul et subtilitas car-
nis, cum semel sibi desumpsit, ludere in rebus ac uerbo di-
uino, et omnia ad sui cerebri modulum dirigere.

Vndecimo ratiocinatur à promissionis substantia. Pri-

mum

num conatur persuadere Lectorem, quod illa uerba, Hoc est corpus meum, non sint simplex assueveratio, sed promissio. Verum nullas ad eam rem uel tenues probationes affert. Nam collationes aliquarum sententiarum, quod aliquando simplex assueveratio possit in promissionem resolui, præterquam quod & illæ sunt ineptissimæ, ut maxime essent ueræ, nullam tamen necessitatem conclusioni afferunt. Quod autem illa uerba non promissionem propriè, sed simplicem affirmationem continent, hæc sunt immotæ probationes.

Primum ipsa forma sermonis manifestè puram assueverationem continet, sicut ipsemet confitetur hisce uerbis, Primum animaduertendum est, hanc loquendi formam nullam omnino habere promissionis speciem. Si uerum est quod confiteris, qua ergò conscientia tu uerba Domini in aliam speciem transfiguras?

Secunda ratio est, quod nullius conditionis aut personæ sit mentio, cui quicquam promittatur, sicut fieri alioqui in promissionibus solet.

Tertiò, cum Paulus eam alijs uerbis efferat, simpliciter eam itidem puræ ac indicatiuæ affirmationis uerbis exprimit, inquit: Panis quem frangimus, nonne est participatio corporis Christi? Et Calix cui benedicimus &c. Non dicit ille, Panis quem frangimus, erit uobis, si credideritis, corpus Christi, sed simpliciter, idq; ad indignos loquendo, affirmat esse corpus.

Quartò, promissiones & fides eas apprehendens, postea primum in sacra Cæna sequuntur, nempe pro uo-

bis traditur, pro uobis effunditur. In memoriam meam facite &c.

Quanto necesse est ante promissiones primum describere ipsam essentiam Sacramenti, postea demum promissiones addere, quae continent finem aut fructum Sacramenti, ut in Baptismo ac Circumcisione indicatur primum, quis & quomodo debeat baptizari aut circumcidi, aut agnum paschalem comedere: Postea demum est promissio indicans, quos fructus inde percipere debeat.

Postremò cum toties illa formula Christi ab Euangelistis & Paulo repetatur, nusquam tamè in promissionè resoluitur, aut esse promissio subindicatur.

Est igitur simplex affirmatio Domini de re presenti, quod illud ipsum datū sit corpus ac sanguis suus, siue tu credas siue non: non autè promissio de futuro, sicut uerba, In principio creauit Deus caelum & terram, aut uerbum Christi, sicut ueni à Patre, ita abibo ad Patrem, simplex affirmatio est, siue quis credat siue non.

Hinc igitur liquidò patet, istius assueuationem ab ipso quidem nec etiam uerisimiliter probatam, à me uerò ualidissimè ac ex ipso Dei uerbo confutatam esse.

Ex hoc uerò arenoso, uanissimoq; fundamento ita porro sensum sacrosancti testamenti prorsus euertens concludit: Quis igitur negabit, quin haec uerba, Bibite, Hoc est sœdus nouum in meo sanguine, ita accipi debeant, quasi dixerit: Quisquis creditiderit, meum sanguinem, pro se esse profusum in peccatorum remissionem

nem, Is in hoc meo nouo sœdere, sanguine sancito certifi-
cetur? Hæc uerò, Edite, Hoc est corpus meum, quod
pro uobis traditur, debere resolutum in huiusmodi aliquant
promissionem. Quicumque crediderit, corpus me-
um pro sese traditum, & hoc fide credit: Is proculdubio
corporis mei per fidem fiet particeps.

Hic ego te Christiane Lector iterum atque iterum
obtestor, ut diligentissime obserues hanc pro sui sacri-
legam testamenti Christi inuersionem & perversio-
nem: Christus ore & digito monstrat, rem datam in ca-
bum & potum, & de eâ bis distincte pronunciat, quod
sit corpus ac sanguis suus: At iste in sua ista paraphrasî
prorsus negligit subiectum, de quo pronunciat, to-
tamq; illam actionem, & nullam facit mentionem pa-
nis aut uini, aut comestus uel potionis.

An hoc est bona fide reddere sensum, quod debet
facere fidus interpretes, reticere nempe id, de quo alia
quid prædicatur aut dicitur. Hoc sanè est quod Pat-
rus de sanaticis pronunciat, quod non attendant, neque
quid, neque de quo aliquid dicatur.

Sic isti homines plus suis uanis argutiolis tribu-
entes, quàm expresso uerbo Christi, coguntur mille mo-
dis testamentum Christi torquere ac inuertere, do-
nec tandem aliquo modo cum eorum somnijs con-
gruat.

Licet autem omnes aduersarij pro libitu uerba sacro
sancti testamenti torqueant, tamen nemo, quod sciam,
tam

tam procul, tanquam audacter prorsus à uerbis Christi recessit, ut isle ipse artifex.

Duodecimo proponit, se uelle à ratione mandati argumentari. Inquit enim: Adhæc quis dubitet ex ratione mandati promissionem annexam interpretari? Quod si diligenter animaduertimus, facile omnis decidetur controversia. Iubet Christus accipi & edi. Quid tandem? ipsum nē Corpus? Fac ita esse. Et mox: Iubet tamen Christus suum corpus manducari in Cæna &c.

Hunc scriptor iste pessima consequentia ratiocinatur, corpus fide tantum sumendum esse, addens subinde rationem, quod corpus Christi non possit aliter quam fide sumi. Nihil uerò ineptius est, quam Theologum, in theologicis rebus, de possibilitate ac impossibilitate disputare, qua tamen iste plurimum utitur passim in hoc scripto. Deo enim non est impossibile omne uerbum, nec nobis mandatum est, ut disputemus de possibilitate aut impossibilitate eorum, quæ Deus dicit: Sed ut simpliciter credamus Deo affirmanti, possibile & impossibile ipsi, qui est omnipotens, commendantes.

At contra hoc ipsum eius argumentum optimè ac solidissime contra ipsum inuerti posset, hoc modo: Ex ratione mandati exponenda sunt illa uerba, Hoc est corpus meum, & tota manducatio corporis Christi. Sed uerba mandati, Accipite & Comedite, Hoc est corpus meum, non possunt nisi de externa seu corporali manducatione intelligi. Igitur corpus Christi in sacra Cæna externo modo manducatur.

Quod

Quod illa uerba sint de externa manducatione intelligenda, primum per sese est manifestissimum. Secundo tota antiquitas sic illa uerba accepit: denique si illa uerba non accipiantur de externa manducatione, tum tota Cæna Domini sublata est. Nullum enim amplius Christi mandatum supererit de celebranda sacra Cæna, & semper quoties celebrata est, ut & authoritate illorum ipsorum uerborum ac mandati Christi in eis contenti, celebrata est.

Decimotertio argumentatur à fine sacrae Cænae hoc modo.

A fine Sacramenti, de quo agitur, & ab effectis.

Sed quis tandem est finis ac scopus huius Sacramenti? An non commemorare Christi mortem? Omnino. An non uiuere in Christo, & fieri os ex osibus eius, & caro ex carne eius? Et id quidem est extra controuersiam.

Iam hos fines quomodo possemus consequi? Num corporali aliqua manducatione? Ego quidem non existimo.

Paulo post in hoc eodem loco etiam sic ratiocinatur. Qualis est effectus Cænae aut manducationis, talis est & ipsa causa, nempe Cæna seu manducatio: Sed finis est spiritualis: Igitur & ipsa Cæna aut eius manducatio. Respondedo. Non negamus fide fructus, fines ac effectus sacrae Cænae apprehendi: Sed ea non in uerbis, Accipite et Comedite comprehenduntur, sed in illis, In memoriam mei. Quod uero etiam externa media profint ad spirituales fructus, est in Ecclesia notissimum. Quorsum enim alioqui externum uerbum ac omnia Sacramenta facerent

erent, nisi ad percipiendos spirituales fructus iustitiae,
regenerationis ac ut tenderent?

Decimoquarto urget, interpretationem nouae sacrae
tae, ex ueteri seu paschali petendam esse, quia ue-
tus illa sit conuersa in hanc nouam: nec tamen hoc an-
tecedens satis applicat ad ullam conclusionem, ut non
assequar, qualem argumentationem inde construere
uelit. Quae nulla ampliori solutione indiget. Illud
solum ad huc hoc ipsum antecedens, Ex ueteri Coena nouam
iudicandam esse, optimum fundamentum praebere
meis quibusdam demonstrationibus, nempe 19. & 20.
Appendicis, in quibus hoc ipsum egi. Vide eas.

Decimoquinto proponit, se uelle argumentari à uer-
borum proprietate, & natura disparatorum, ita in-
quies: Sanè si uerba attentè inspiciamus, nihil est quod
nos ab hac sententia ad corporalem aliquam manducan-
dationem abducat, & tropicam expositionem è ma-
nibus excutiat. Horrenda enim fuerit blasphemia, sine
tropo existimare, corruptibile elementum Christum
ipsum esse. Deinde certa est regula: Quoties duo
disparata alterum dicitur de altero, necessario ad tro-
pum esse recurendum, nisi fortè ex alijs infinitis indi-
cijs omnino constet, Dei certissimam esse uoluntatem,
ut contra rerum ordinem duorum disparatorum inse-
parabilis fiat unio. Quemadmodum in unione diuinita-
tis cum humanitate, non una substantiui uerbi praedica-
tione, sed infinitis ac certissimis testimonijs cõpõbetur,
in qua sola realis disparatorum unio potest intelligi.

Respondeo, non simpliciter dicimus, corruptibile elementum panis Christum ipsum identicè esse, sed assentimur Christo de sacra Eucharistia in cibum data, expressissime pronunciati, quod sit corpus ac sanguis eius, constetq; (ut Irenæus inquit) non solum re terrena panis, sed etiam cælesti corporis Christi. Nec hoc est blasphemia, sicut non est blasphemia dicere, tres viros uenientes ad Abrahamū, fuisse ipsum Deum uuentē. Aut columbā uel flammam ac uentū, Ioh. 1. Act. 2. fuisse spiritum sanctū, quibus exemplis etiam isti utuntur. Quod autem etiā in sacra Cæna fiat disparatorū unio, probauit istorum proprijs multisq; testimonijs, demonstratione 46. ut id ab isto planè sine fronte negetur.

Decimosexto argumentatur à uerbis adiunctis, hoc modo: In hoc argumento, quem uel fideliorē uel commodiorem interpretē querimus, quàm Christū ipsum, qui de calice ait, esse sædus nouū in suo sanguine? Quod sane nemo nisi prorsus amens sine tropo intelligat. Tria hic falsa sine omni probatione ponit, Primū, quod uerba Hoc est corpus, sint exponenda per illa, Hoc est nouū Testamentum: Secundū, quod dictum, Hoc est nouum Testamentum, quatenus de illa portione intelligitur, sit tropicum. Tertium, quod si hæc locutio sit tropica, etiam illa sit tropica. Ceterum de tota ista collatione duarum istarum locutionum, ut Lucas à Mattheo uariat, uide demonstrationem 31. in Appendice.

Falso etiam ibidem citat Christum, inquit: Christus nos iubet hoc facere in sui memoriam, donec ueniat.

niam. Christus enim non dixit ista uerba, Donec ueniam:
Et porro argumentatur rerum absentium, non presentium fieri memoriam. At contra toties Deus festa et alias ceremonias uocat memoralia sui: Num igitur etiam Deus eis absens est? Sed respondet ad hoc Zdomglanum sophisma etiam Caluinus 1. Cor. 11. 24. hisce uerbis: Porro qualem sui Memoriam uoluerit Christus in Cæna recoli, mox audiemus. Quod autem hinc nonnulli colligunt, abesse igitur à Cæna Christum, quoniam memoria non nisi rei absentis sit: Prompta est responsio, secundum hanc rationem, qua Cæna est recordatio, Christum ab illa abesse, neque enim adest Christus uisibiliter, neque oculis cernitur, sicut symbola, quæ ipsum figurando memoriam nostram excitant.

Illud quoque falsum est, quod dicit, Paulum 1. Cor. 10. mutasse uocem corporis in communionem corporis: Mutat enim ipse duo illa, nempe, Edite corpus, in uoces, communitio corporis. Sed de loco illo Pauli abunde dixi in propria demonstratione, quæ est in appendice 35. Lege eam.

Decimoseptimo desumit id sibi, quod uelit à circumstantiis pro suo errore argumentari, ac primum ratiocinatur à loco Iohan. 6. de quo in alijs scriptis copiose dixi, quæ nondum sunt refutata, nec refutabuntur uere nunquam, et pergit iste et Strigelius loco nihil pro se faciente abuti. Ratiocinatur quoque à collatione ueteris Cæne cum noua, de qua differui abunde demonstratione 19. et 20. Appendice.

Mox duabus tantum lineis arguatur, quod quando-
quidem Dominus paulo antea praedixerit suam mortem,
ergo noluerit in sacra Coena edi. Vbi nihil planè bonae
consequentiae est, nec etiam ab eo monstratur.

Uterius dicit in sacra Coena neminem esse miratum,
quod Christus panem corpus dixerit: Vnde uerò illi con-
stat neminem esse miratum? At ego dico omnes simplici-
ter ad uerbum illud dictum accepisse, et fidem suam in
obsequium Deo captiuam dedisse. Alioquin si alium sen-
sum esse putassent, interrogassent, et postea alijs rudibus
exposuissent.

Ratiocinatur ab Hebraeae linguae natura, quasi uerò il-
la semper omnia tantum figuratè et nihil planè proprie
dicat. Sequentes ratiocinationes à circumstantijs perti-
nent ad ubiuitatem, de qua materia alij disputant.

Ex hisce bellis Sophismatibus dicit se certò statuere,
uerba Christi tropicè intelligenda esse. Quae autem su-
erunt Sophismata, talis est etiam conclusio inde extru-
cta, eiusq; Triumphus quem idem agit.

DE IPSIVS CONFUTATIONE!

Proposita confirmatione talibus Sophismatibus sulca,
progredditur ad examinationem nostrae Resutationis,
qua eorum argumenta reijecimus. Ac primum expendit
confutationem argumentationis à natura ueri corporis
et impossibilitate, Quandoquidem autem hic non cerno
meam resutationem tractari, nolo omnes eius ambages
persequi, sed tamen ipsorum in hac parte argumentatio-
nem expendam, cuius tota ratio talis est. Nos proponimus

D pro

pro nostra sententia perspicua uerba Christi de dato cibo dicentis, Hoc est corpus meum, & dicimus eam clarescere, quod Christus uelit illum cibum esse suum corpus. Respondent illi, ut maxime uerba illa naturaliter uideantur indicare, Christum uelle panem esse suum corpus, tamen non debere ea sic intelligi, se hoc euidenti argumento probare.

Impossibilia nemo sanus uult aut affirmat. Christum exhibere suum corpus in omnibus sacris cœnis (quod necessario sequitur, si uerba eius Cœnæ simpliciter intelligantur) est plane impossibile: Igitur Christus id non uult, quantumuis eius uerba id ipsum indicare uideantur.

Nos solemus respondere ad Minorem, eam esse non tantum falsam, sed etiam extreme impiam, quia Deo non sit impossibile omne uerbum: quare concidere totum istum paralogismum.

Hic contra nostram oppugnationem minoris, aliqui istorum aperte incipiunt suam blasphemiam tueri, Deo non esse possibile omne uerbum, quod expressè fecerunt duo istorum præcipui scriptores, & istud ipsum scriptum non raro facit. Quæ ipsorum disputatio manifestè cum scriptura, & omnipotentis Dei gloria ac maiestate pugnat.

Sed in hoc loco iste oblitus sui argumenti, eò recurrit, ut dicat nos nondum probasse Christum id uelle. Inquit enim: Hic primum sumus pro confesso, quòd est unum in controuersia, nempe omnino eum uoluisse, ut realiter
adesse

Adesset pani in Cena: & ex eo efficit: Ergo & potuisse,
Et quasi nos illud concesserimus, uersatur in hoc uno con-
firmando, de quo nemo est qui ambigat, uidelicet nihil
Deum uelle quod non possit.

Respondeo. Redi ad tuum argumentum cuius summa
necessario ea est, quam supra proposui & nulla alia. Eius
minorem ita clarè ostendimus esse impiam, ut tu ipse iam
eam non ausis tueri. Ergo concidit hoc tuum argumen-
tum ab impossibilitate & corpore naturali ductum, ac
simplici sensui uerborum Christi oppositum: Et hoc est
quod nunc efficere uolumus. Stant igitur adhuc uerba sa-
cre Cene in suo natiuo sensu collapsa suo sophismate de
impossibilitate.

Sed illud hic uel imprimis obseruatu dignum est, quod
quantumuis contra pugnet, nihilominus etiam clarè con-
cedit, Christum uoluisse panem esse suum corpus. In-
quit enim: Non negamus igitur Christum **VOLV-**
ISSE, ut panis ille Sacramentarius suum **ESSET**
corpus: Sed ut realiter pani coniunctum esset cor-
pus, ut substantialiter uerba acciperentur: id uerò
pernegamus. Hic iste scriptor disertè confitetur, Chri-
stum **VELLE** panem esse suum corpus, quod tamen
prius negauerat.

Disertè etiam in istis ipsis paucis uerbis secum pu-
gnat, dum dicit Christus uult panem esse suum corpus: &
non uult sua uerba, Hoc est corpus meum, substantiali-
ter intelligi: Si non uult Christus uerba, panis est
corpus meum, substantialiter intelligi, sed significatiue

tantum, nempe panis est signum aut significat tantum corpus meum, tum certe non uoluit panem esse suum corpus, sed solummodo signum aut memoriale sui corporis. Et uicissim si uult panem esse suum corpus, uult profecto etiam sua uerba sic ad uerbum intelligi.

Argumentatur hic Christum non habere contrarias uoluntates: Respondeo non sunt contrariae, quae istis carnaliter ratiocinantibus uidentur contrariae, ut habere corpus naturale ac cibo indigens, & non edere integris 40. diebus: Habere corpus ignominiosum, & ostendere gloriam suam in monte: Habere corpus naturale, & penetrare lapidem & ostium, & nasci in uiolatis claustris uirginitatis, ut omnis uetustas haec tria asseruit: Esse uisibile, et subito disparere, habere post resurrectionem corpus gloriosum, & non edens, & tamen edere, ambulare, nihil excellere communem speciem ignominiosorum corporum, esse etiam uulneribus laceratum & similia. Haec inquam non sunt Christo contradictoria, sicut nobis uidentur esse contraria, quia ille non est seruus naturae, ut nos, sed Dominus.

Proponit hic etiam illud Sophisma, corpus Christi est pro nobis crucifixum: panis est corpus Christi: igitur panis est pro nobis crucifixus. Respondeo, Mutato genere praedicationis non ualet consequentia: ut si dicas: Omnis homo est creatura. Deus est homo. Aut, Verbum uel filius Dei est homo: igitur filius Dei est creatura. Aut, Deus nullum habet principium: Homo Iesus est Deus Ergo homo Iesus non habet principium, non natus est ex Maria uirgine.

uirgine, non est filius David: uel si dicat. Columba & flammæ, super Apostolos & Christum uise, fuerunt res pereuntes: Spiritus sanctus sunt illæ species. Igitur Spiritus sanctus est res mortalis. Sic illi tres homines uisi Abrahamo fuerunt res mortales, &c.

Respondeo non ualet ratiocinatio, quia in minore significat tantum unionem, non autem planè extremam (ut cum Sophistis loquar) identitatem, sicut Papistæ uolunt esse in uerbis Doyum identicam prædicationem.

Quærit quo oraculo edocti simus, potius esse unionem quàm transsubstantiationem. Respondeo quod scriptura nihilominus uocat panem & genumen uitis, etiam postquam est factus Eucharistia, & quia hoc de natura Sacramenti est, ut non tollantur elementa.

Urget porro, etiam si esset unio, non propter ea uerba realiter esse accipienda, excluso omni tropo: Probat id exemplo, quia cum Christus docet suam miraculam unionem cum Ecclesia, & dicit se esse uitem, nihilominus esse admittendum tropum.

Obseruet autem hic Christianus frater maliciose excogitatum imposturam, quæ enim tandem est similitudo inter istas duas locutiones, panis est corpus. Et: Ego sum uitis. Neque enim sicut nos dicimus indicari unionem inter panem & uerum naturalem corpus: Sic ille dicet significari unionem inter Christum & naturalem uitem: Sed dicet significari unionem cum Ecclesia. Non etiam dicet sic propriè accipi uocem uitis, sicut propriè accipitur uox corporis. In summa ergò dissimilitudine, qua fronte

audet iste ab exemplo sophisticari? Aliud est doctrinā unionis tradi, aliud in unica propositione significari unionem prædicati cum subiecto!

Sed obseruetur istorum bella concordia, quòd præsentiam ac exhibitionem corporis Christi realem iste hic uehementissimè ingemmatiscq; uicibus damnat, quam tamen Caluinus hisce uerbis disertè adseuerat: Præterea audio quid uerba sonent: neq; enim mortis tantum ac resurrectionis suæ beneficium nobis offert Christus, sed corpus ipsum, in quo passus est ac resurrexit. Concludo REALITER (ut uulgò loquuntur) hoc est VERÈ nobis in Cœna dari Christi corpus, ut sit animis nostris in cibum salutarem. Loquor uulgari more: Sed intelligo substantia corporis pasci animas nostras, ut uerè unum efficiamur cum eo, &c. In Epistolam Pauli 1. Corinth. 11. cap.

Ac sanè in hac parte longissimè mihi dissideere uidentur Tigurini à Geneuensibus. Nam hi uolunt uerè ac reà ipsa seu realiter adesse & exhiberi in sacra Cœna corpus Domini, & nequaquam imaginariè, quòd crebrò inculcant: quàm etiam materiam huius Sacramenti dicunt esse ipsum Christi corpus. At iste negat id fieri realiter, sed sicut pictura aut annulus sponsi est imaginariè sponsus ipse, Sic etiam Orthodoxa Confessio Tigurinorum anno 1545. impressa clare habet, illa fieri tantum per imaginationem, sicut Christus Galatis ante oculos crucifixus est.

Hisce peractis tandem & ipse declinat ad illam impi-

in disputationem, Deum non omnia posse, ut scilicet ostendat Deum non posse dare filij sui corpus in diuersis Cœnis: q̄ tamen supra concesserat nō esse controuersum.

Dicit item non posse Deum facere, ut corpus Christi alia constet quam carnea natura: intelligit autem carnem, ut est in hac uita communis naturalisq; caro. At qualis tandem erit caro in corpore Pauli, cum lucebit ut Sol, & cum pro corpore animali surget spirituale? Porro corpus Christi est etiam infinitum gloriosius, quomodo erit Pauli.

Præstigiatores me hercle & magi plus præstare possunt quam isti Deo tribuunt, qui adeo urgent uisibilitatem et palpabilitatē corporis Christi ut Deus ipse id nobis inuisibiliter ac impalpabiliter dare haudquaquā possit, cum etiā præstigiatores ac magi interdum sese inuisibiles ac planè insensibiles præstent: nec curant quòd legūt, Christū aliquoties subito disparuisse, aut crassissimū sepiù chri lapidem penetrasse, de qua re etiam postea dicetur.

Proponit porro, quòd uelit præcedens Sophisma confirmare à definitione corporis, magnisq; clamoribus contendit, Deum non posse dimensionem, quantitatem & localitatem à corpore auferre, sine corporis ipsius interitu: probatio eius est, quia inquit quomodo corpus nulla magnitudine constet, nulloq; loco consistat? id sane ne intelligentia quidem comprehendere queat. In quo quidem rectè facit, quòd uel imprudens confitetur, se putare ea tantum Deo esse possibilis, que ipse sua intelligentia comprehendere queat: reliqua uerò sibi ab-

Surda ac impossibilia uideri. Hoc enim est præcipuum istorum hominum in ista controuersia fundamentum.

Atqui Deus ea quoq; facere & suis præparare potest, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec ulla mens unquam concepit. Fatetur Aristoteles, fatentur & istorum Magistri sæpius, idq; etiam in illo celebri ipsorum scripto, titulo Consensio, Cælum in nullo loco contineri, & extra cælum nullum esse locum: & tamen extra & supra omnes cælos collocant corpus Christi, & omnium beatorum resuscitatorum corpora, idq; physica locatione. Num igitur quia sunt in non loco, propterea non sunt corpora? Sic isti suis principijs propria dogmata euerunt, necessarioq; sequetur Christum intra cælum, ubi est localitas, non extra, ubi non est.

Testatur scriptura fore, ut totus hic mundus unâ etiâ cum cælo omnibuscq; elementis conflagrent, liquecant ac intereant: quæ ergo loca & localitas tandem remanebit. Localitas enim à Deo tantum in hoc mundo condita est, quo sublato necessario peribit etiam locus. Quare secundum istius Philosophiam etiam corpora hominum interibunt: nam ipse negat se intelligentia sua percipere posse, quomodo corpus in non loco esse queat, eoque proculdubio etiam Deum id præstare non posse. Quid igitur faciendum erit? nempe neganda erit scriptura, quæ affirmat interitum mundi & totius localitatis. Sic igitur Deus tandem cogetur esse non omnipotens, ut ipse sit omnica-pax aut omnintelligens, nihilq; Deo amplius sit possibile, quàm quod ipse sua intelligentia consequi ualeat. Ut uerò maxi-

me cuius

mè euincerent mansurum mundum, tamen ipsi regnum
Christi, ubi ipse cum omnibus pijs habitat, ponunt supra
& extra totum cælum. Quare nihilominus in non loco
erunt.

Verum quomodo totum istud istorum principium,
unde omnis eorum fides sapientiaq; dependet, Quod ui
delicet unum corpus eodem tempore non possit esse in di
uersis locis, dependeat ex localitate ac temporalitate,
quorum utrunq; tantum ad hanc, non autem ad spiritua
lem uitam pertineat, eoq; illa spiritualia (ut ea Paulus uo
cat) corpora non sint ad hasce Physicorum corporum
circumstantias adigenda, dixi in meis demonstrationibus
abundè, præsertim in 45.

Obseruatu etiam dignum est, quòd iste contra seip
sum confitetur, inquit: Fatemur enim sine substantiæ in
teritu dimensionem tolli posse, &c. Si dimensio tolli po
test sine substantiæ corporis humani interitu, quid est
quod tam multa de localitate & dimensione contra ma
nifesta Christi uerba philosophatur?

Illud quoq; notabile est, quod scribit, corporeum enim
esse nihil aliud est, quàm quantum esse, id est, dimensio
ne quantitatis constare, & hoc dicit esse substantialem
proprietatem corporis, quæ corpus propriè faciat. Si
hoc est uerum, tum etiam linea & superficies erunt illè
corpora, quia illa quoq; quantitate quadam constant.

Mox etiam sic ratiocinatur. Si quantitas discreta seu
numerus conuenit corpori Christi, Igitur & continua.
Bella ratio à dissemuli. Eodem modo posset etiam de ipsi
D 5 Spiritibus

Spiritus, ac de Deo et tribus personis ratiocinari, si conuenit eis quantitas discreta, igitur etiam continua. Sic bellos coherent argumenta errantium ac seducendum, ut sit miculi ex arena, teste Hilario.

Videtur autem ludere in uoce corporis: Sumit enim Mathematicum corpus (quod dicunt esse longitudinem & latitudinem cum profunditate) pro Physico.

Sed nos non disputamus de quantitatibus & localitate, ac (ut ita dicam) temporalitate spiritualium illorum corporum & regni spiritualis, hoc tantum scimus, tempus & locum esse huius terrene uitae proprietates, Et non illius spiritualis.

Vt uero maxime inuidia demonstratione & clarissimo oraculo Dei ostendissent, Christi corpus esse in certo loco, & esse ita per omnia dimensum, ut hic fuit, tamen esset impietas blasphema dicere, Deum id non posse in pluribus Caenis eodem tempore dare, praesertim iam tantopere glorificatum, & ad dexteram omnipotentis Dei sedens, cui omnia loca ac tempora, siue nostra, siue Antipodum, perinde praesentia ac in eius manu sunt.

Quod de contradictione iterum repetit, id supra abunde dissolutum est multis exemplis ac historiis istius ipsius corporis. Aliud est omnino ordinaria Dei uoluntas & actio, aliud specialis, quales sunt miraculose & Sacramentales, ut quod uult ordinari aquam, panem & uinum tantum huic terrene uitae ac corpori seruire: & nihilominus in Baptismo & Caena facit, ut seruiat etiam aeternae ac spiritui ad uitam aeternam.

Ratiocinatio

Ratiocinatur etiam angelos esse in loco : Sed probat
tantum ratione rerum, circa quas agunt, esse in loco, &
non simpliciter ac per se, tametsi in infinitum maior glo
ria sit tribuenda corpori Christi nunc, quam ulli angelo,
quorum nulli teste Epistola ad Hebræos, dixit Deus, Sede
ad dextris meis. Vt uero maxime essent in loco, tamen non
posse Deum eos eodem tempore pluribus locis sistere fal
sissimum est.

Urget dictum, Tolle spacia locorum corporibus, ita
nusquam erunt, atq; adeo non erunt: quod in regulis Phy
sics huius mortalis uitæ ualeat, in spiritali Dei re
gno ualere necesse non est. Et testatur scriptura quod
totus mundus interibit. Igitur etiam spacia locorum, neq;
tamen propterea corpora humana interibunt, certe ipsa
ponentes corpus Christi & omnium beatorum extra totum
cælum in non loco spacia eis auferunt.

Ratiocinatur quoq; à tempore ad locum: quia enim
Christi corpus sit in tempore, oportere etiam esse in lo
co. Respondeo, testatur scriptura, coram Deo & in illa
eius spiritali regno esse mille annos, sicut diem unam, et
contra. Quare gloriosum Christi corpus ad dexteram
uiuentis Dei regnans, non curat tempus aut est in tempo
re, eoq; nec locum curat.

Verum non libet diutius in hisce blasphemijs uersari,
ubi Deus secundum Stoicorum impia paradoxa ad secundas
causas alligatur, quasi nihil possit aliter agere, quã ut re
rum natura iam efficitur ordinataq; est, atq; ita sit subiectus na
turalibus regulis ac limitibus, nõ aut pro arbitrio imperet.

illis. Dixi alioqui de hac re etiã in demonstrationibus factis, præsertim demonstratione 23. in Appendice.

De penetracione dimensionum ab omni uetustate asserta (quæ etiam ex Matthæo, quo ad sepulchrũ attinet, patet) satis in meis demonstrationibus dixi. Illud nihilominus manifestè falsum istius figmētum obseruetur, quod dicit lapidem fuisse deuolutum, antequam angeli eò uenissent, cum contra manifestè Matthæus narret, Angelum descendisse de cælo, accessisse ad sepulchrum ac deuoluisse lapidem: Cur ergo eum notissimo & euidentissimo uerba Dei pugnat.

Dicit Iohannem testari, lapidem fuisse amotum, antequam Angeli eò uenissent, quod non est uerũ. Si multum ex Iohanne colliget, tum id rãtum habebit, lapidem fuisse deuolutum, antequã Maria uidit duos Angelos in monumento. Sic falsa falsis, contra manifesta oracula Dei pugnano, oportet conari probare, iuxta uulgare prouerbium, de uno mendacio septem alijs palliato.

SECUNDI IPSORVM ARGUMENTI confirmatio.

In hac parte à sine sumpti humani corporis, à similitudine cum nostro, ab effectis dimensionis & ab effectis immensitatis, illud unum urget ac uoluit, illud corpus fuisse nostro simile, certoq; loco ac tempore situm, palpabile, uisibile, &c.

Respondeo ut hæc omnia obtineat planè pro libitu, nondum tamen præscripta est regula omnipotentie diuine, ut id non possit exlabere, quale, ubi & quando uenerit.

Præterea aliud est disputare nunc de illo gloriosissimo corpore, quod ad dexteram uiuentis Dei sedet, quam de corpore ignominioso.

Sed dicet primam carnem esse celebratam, cum nondum illud corpus fuisset glorificatum. Respondeo illud ipsum corpus, quantumuis tunc adhuc secundum eius communem rationem esset in statu ignominie, tamen potuisse se contra suam naturam exhibere etiam gloriosum, sicut in monte satis ostendit, cum multo gloriosius apparuit, quam post resurrectionem, atq; adeo quam etiam in ipsa illa gloriosissima ascensione.

Proinde nulla potest esse maior stultitia ac etiam audacia, quam filium uiuentis Dei eiusq; gloriosissimum corpus ad leges nostrorum corporum & cogitationum astringere, ut iste subinde inculcat, se istud non posse cogitatione comprehendere, eoq; non concedere.

Postremo tandem loco hæc flagitat, ut probemus Christum illam suam asseuerationem de corporis exhibitione uoluisset corporaliter intelligi. Respondeo. Confessus est superius ipsemet Christum iussisse nos accipere ac comedere ipsius corpus: iam non possunt aduersarij, etiamsi cælum terræ misceant, probare, illa duo uerba Accipite & Comedite, aliter intelligi, quam de externa corporalique manducatione. Verum de hac re copiosius dixi, tum in fidei admonitione, tum etiam in demonstrationibus prioribus ac etiam posterioribus.

In secundi sui argumenti defensione agit de unione duarum naturarum Christi & de ubiuitate, quas materias
alijs

His tradendas habemus reliqui, quandoquidem meo in-
stituto non admodum necessaria fuit.

In defensione tertij sui argumenti, de ascensione Chri-
sti in cælum, pugnante cum presentia eius in Cœna, mul-
tum laborat. Vult omnino, spirituale istud cælum filij Dei
esse hoc ipsum aspectabile cælum, et non spiritualementem
gloriam. De quo istorum paralogismo satis dixi in
appendicis demonstratione 39. & 42. Quare nunc tan-
tum quasdam eius præstigijs detegam.

Citauerat aduersarius eius dictũ Petri Act. 3. *Quem
oportet capere cælum*, ostendens significare capere im-
perium cæli. Ad dictum iste contra torquet: dicit ualidissi-
mè pro sua sententia contra nos pugnare, quia significet
oportuisse Christum capi aut comprehendì cælo, quo qui-
dem dicto isti plurimum abutuntur. Respondi autem eis
abundè de eo in appendice, demonstratione 42. quam ite-
de: Nunc hæc tantum istius palpabilis uanitas obserua-
tur, quod negat uerbum *δέξει* usquam significare et
cupere possessionem alicuius rei. Verba eius sunt hæc.

Quem oportet (inquit) capere cælum. Hinc intelligit
(loquitur de illo suo aduersario quicumq; demũ est) Chri-
stum ipsum debere capere cælum, idq; interpretatur,
quasi dicas, in possessionem cæli uenire. Verũ constat
nec græcè nec latine dici quempiam in ea significatione
suscipere cælum, &c. Contra hanc ut audacissimam, ita
& uanissimam affirmationem, reperies aliquoties in Eu-
angelistis *δέξει* suscipere regnum Dei, ut Luc. 18.
Qui non acceperit regnũ Dei, &c. Item Marci 10. *Qui*

non suscepit regnum Dei, ut puer, &c. Vbi manifestè
uerbum capere significat in possessionem regni cælorum
uenire: quod tamen iste ad eò audacter pernegare non us
retur.

Porrò producit locum Pauli Ephes. 4. quem omnino
uult pro se facere, idq; inde ratiocinatur, quia ibi addi-
tur Christum descendisse in infimas partes terræ: ergo o-
portuisset eum etiam in summas partes cælorum conscen-
disse. De quo loco ego nunc non agam, solummodo pro-
ducam Magistrum istius Calvinum, qui ei pro me sponde-
at. Is igitur ita exponit illum locum, & descensum ac
ascensum Christi.

Illud autem Ascendit (inquit) quid est, nisi quod etiam
descenderat prius in inferiores partes terræ. Quod de il-
lustratione diuinæ gloriæ figuratè dictum est. Quis enim
ignorat in uerbo Ascendere esse Metaphoram? nullum er-
go pondus habet, quod infert oportuisse prius descende-
re. Non enim hic contendit more Dialectico, quid neces-
sariò ex Prophetæ uerbis sequatur uel inferri queat: no-
uerat Metaphoricè Dauidem de exaltatione Dei loquun-
tum: Sed quia rursus negari non potest, quin Deum ad
tempus quodammodo humilium fuisse inuauit, qui cum
prædicat fuisse exaltatum: meritò Paulus prius illud ex
hoc secundo colligit. Iam uerò quis unquam inferior Dei
fiat descensus, quam dum Christus seipsum exinanuit.
Ergo si unquam se magnificè extulit Deus, postquam mi-
sus fuerat in glorius iacuisse: id præcipuè factum est, cum
Christus ex infima hac nostra conditione in cælestem glo-
riam receptus est.

En audis Calvinum exponere descensum de eximantia
lione filij Dei, & ascensum de glorificatione. Huc accen-
dit quod clare ait Paulus, illam ascensionem Christi effi-
cere ut repleat omnia.

Post hunc locum queritur, illum suum aduersarium,
quisquis ille est, obijcere eis, quod Zwingliam fictitum
caelum excogitauerint. Quod sane probare est facilissimū.
Nam illi clarissimè et quidem sepius contendunt, Chri-
stum ascendisse supra & extra omnes caelos: ergo in cae-
lis non est, si est extra uel ultra eos: quare somniant cae-
lum ultra caelum, ubi consistetur nullum locum esse.

Dicunt etiam eum ibi esse Physica corporaliq; locatio-
ne, & tamen simul sepius consistetur, extra caelum nul-
lum esse locum, quod etiam in libello confessionis unanmi-
ter faciunt. Dicere ergo eum esse corporali locatione in
loco, & nullum esse ibi locum, est sane sibi met contra di-
cere, & id fingere quod nihil & nusquam est.

De ascensione Christi.

Verum age probabimus aliquot nominibus ac testimo-
nijs scripturae, uocem caelum & ascensionem Domini in
caelos non proprie localem motum aut locum significa-
re, sed spirituales illam gloriam, in quam Dominus ac
seruator noster Iesus, ex hac terrena conuersatione trans-
latus est.

Primum ipsimet consistetur extra & supra omnes
caelos, ubi Christum collocant, non esse locum ullum. Igitur
non sunt caeli locales.

Secundo caeli & tota ista machina mundi conflabit

ac in eo

ac interibit, ita ut nec sol iste amplius nobis luceat, sed Deus solus sit sol noster. Atqui cælum illud spirituale, in quo Deus & omnes sancti sunt, manebit perpetuò.

3. Qualis fuit descensus Christi de cælo, talis est & ascensus. Sed descensus non fuit localis, Verùm propriè est exinanitio quædã. Igitur & ascensus est propriè glorificatio quædam. Hoc ipsemet Dominus confirmat, dicens: Exiui à Patre & ueni in mundum: Iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem. Ascensio est hæc ipsa profectio ad Patrem.

4. Ascensio in cælum est profectio ad dexteram: Sed dextera Dei non est in certo loco. Igitur ista profectio non fuit quiddam locale, sed propriè exaltatio.

5. Christus ipse sæpissime suum istum ascensum dicit esse profectionem ad Patrem. Atq; Pater non est in certo loco, nec est minus hic in terris & in aere, quàm in cælis. Igitur ista ascensio non est localis quædam profectio.

6. Paulus dicit nostram conuersationem esse in cælis. Item Christus ait regnum cælorum intra nos esse, & nos esse conciues sanctorum & domesticos Dei. Quis autem tam stultus fuerit, ut dicat iam nunc nos esse supra & extra omnes cælos? aut etiam illam conuersationem esse intelligendam de quadam fantasie oberratione extra omnes cælos, sicut aliqui istorum sentiunt.

7. Regnum Dei non est res aliqua materialis, sed iustitia, pax & gaudium in spiritu sancto. In talium bonorum ac gloriæ summum apicem, possessionemq; supremam ascendit Christus.

8. Christus incuteat sepius suis discipulis, prodesse eis ut abeat ad Patrem, & se inde missurū spiritum s. Num uerò uolent dicere, etiam spiritū sanctū alicubi inclusum esse certo loco, extra totū mundū? Aut quid tandē potest prodesse nobis localis discessio Seruatoris? Glorificatio autem summa prodest nobis plurimum.

9. Desinit satis perspicuè Paulus Philip. 2. descensum & ascensum Christi, cum alterum indicat esse exinanitionem, & uicissim de ascensione inquit: Quia propter eam Deus cum exaltauit, & donauit ei nomen supra omne nomen. Idem abundè explicat etiam Dominus, cum ad Patrem inquit: Glorifica me ea gloria, quam habui apud te ante conditum mundum. illa igitur ipsa glorificatio est propriè Christi ascensio, & in illud spirituale cælum cupit ascendere, in quo fuit ante conditum mundū.

10. Ascendere in altum tones de Deo dicitur figuratè, & gloriam quandam ac potentie, dignitatisq; eius declarationem significat. Quare etiam in ascensione Christi iisdem uerbis eandem rem Spiritus sanctus significare uoluit.

11. Cum quotidie oramus, Pater noster, qui es in cælis, quis sanæ mentis ibi cælum de loco quodam ecq; remotissimo intelligit, & non potius de cælesti gloria omnipotentis Patris? Atq; nec illud quidem negari potest, Christum in illo ipso cælo esse, si quidem ad dexteram Patris sedet. Ergo non est in quodam locali cælo, ultra nouum Mundum.

12. Istorum fundamentum de cælo Christi, & quod hic
apud

apud nos simul esse nequeat, prorsus cōsistit in istis qua-
tuor physicorum corporum circumstantiis, nempe loco
& situ, tempore, et motu. At qui istæ circumstantiæ sunt
proprie huic tantum uitæ necessariæ, non etiam illi alteri
ari, ut abundè in appendice, Demonst. 45. exposui. Qua-
re stultè atq; adèò impiè in regnum Dei corporales ac
naturales istæ conditiones & cogitationes transferun-
tur.

13. Multa absurda sequentur ex istorum opinione, de
corporali cælo & loco Christi. Includent enim & uelut
captiuabunt in unum locū illam gloriosissimā humanitatē
Christi, quæ ex æquo regnat cum uiuente Deo, et ad dex-
teram eius sedet. Sequetur etiam tabernaculū Christi in
cælo, ubi sacerdotio suo fungitur, corporale quid esse. Se-
quetur etiam plurimos credentes longissimè à Christo
staturōs, eōq; eius conspectu carituros, quandoquidē a-
lij propiora loca tenebunt: atq; ita illi alij maxima par-
te felicitatis carebunt. Quid uerò facient parui pueri,
qui proceriorum statura impediuntur, ne uideant Chri-
stum. Dicunt enim etiam ibi fore tales carnes & ossa pal-
pabilia ac uisibilia, sicut hic sunt. Quare fortè duce Za-
chæo arbores conscendere cogentur.

Sequentur etiam eum necessariò esse uel supra nostræ
Zenith, uel supra antipodum, uel supra orientalem, uel
supra occidentalem. Quare etiam alios inter orandum
dum in suum tantum cælum conuertuntur, longissimè ab
eo aberraturos esse, eōq; etiam eius beneficiis carituro-
ros.

14. Non caret etiam illa istorum opinio graui impietate, quod cum Dominus ore & digito monstrauerit Sacramentum, eoque oculos ac mentem nostram conuertere uoluerit, ut ibi quæreremus & manducaremus corpus ac sanguinem Domini, isti nos contra à sacramentis ad ociosas speculationes, & per cælum circumuolitationes abducunt, ut ibi quæranus illud corpus: sicut sepe in suis sacramentalibus admonitionibus & liturgijs ad auditores pronuntiatis dicunt, non esse quod cogitatione herent in proposito Sacramento, sed in istud materiale cælum, nos animo menteque scandere debere, & corpus Christi illic quærere. Deus studio sese in uerbo & sacramentis patefecit, & ibi quæri uoluit, sicut olim in arca. At isti contra magno studio inde mentes Christianorum abstrahunt, sicut olim Babilonius Tyrannus puniebat Danielem, quod orando conuertisset oculos Hierosolymam.
15. Paulus perspicue ostendit, quomodo Christus sursum ascenderit, & quid sit Christum sursum esse, inquit: Si surrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. En audis ubinam sint illa superna, nempe ibi, ubi est dextera Patris, quæ ubique est. De quo dicto mox plura.
16. Consideretur quam contradictoria & absurda sit istorum cogitatio. Dicunt ideo Dominum ascendisse humanitate sua ad dexteram Patris, ut cum eo ex æquo regnet ac regat, cum omnia alia, tum præsertim Ecclesiam suam: & tamen contra eum in insuam longinquitatē ab Ecclesia ablegant, scilicet ut ibi in Elysij campis sibi
- bi soa

soli ocietur ac delicietur, quasi non habeat in uicinia pro-
pius, ubi perinde commodè habitet cum Patre.

Quid minus conuenit, quàm humanitatem Christi re-
gere mandum ac Ecclesiam, singulosq; pios, ac eorum
omnes motus & actiones, & nihilominus interea infinita
distantia hinc abesse. Hoc quid aliud est, quàm sicut Ho-
merus suum Iouem ad Aethyopas conuiuatum ablegat.
Quare non sine causa dicit Iesus ad suos, Ego ero uobis-
cum usq; ad finem seculi.

17. Aduentus filij Dei sepe quidem uocatur descensio
de caelo, & aduentus in mundum: Sicut & symbolum di-
cit, quod propter nostram salutem descendit de caelis,
quæ quidem uidentur sonare motum localem, cum tamẽ
non fuerit ibi reuera localis motus, ut scilicet antea uer-
bum unà cum Patre habitauerit extra & ultra omnes
caelos, postea demum ad nos ex tam longinquo loco sit
profectum. Quare multò aptiori nomine uocatur appa-
ritio aut patefactio, sicut Iohannes inquit: In hoc & Pa-
ter uerbum apparuit, ut opera Diaboli destruat. Item ap-
paruit, ut peccata nostra tollat. Item Paulus inquit, De-
us apparuit in carne, 1. Tim. 3. Sic etiam initio 2. Tim.
uocatur & τὸ φανερῶν apparitio seruatoris nostri. Nam
uti dixi, non aliunde per longa spacia coniecto itinere ad
nos uenit, sed cum ubiq; esset, atq; adeo nos in eo uiue-
remus ac moueremur, tandem nobis sese coram in carne
humana exhibuit, ut eum coram oculo cernere ac palpa-
re possemus.

Sic uicissim ascensionem suam Christus sepe uocat

discessum, & tamen interdum explicat per differentiam,
ut cum inquit aliquoties. Non uidebitis me, quia uado
ad Patrem, Et alibi inquit: Non uidebitis me, donec dica-
tis, Benedictus qui uenit &c.

Deniq; etiam aduentum illum ultimū sepe scriptura
uocat magis proprie apparitionem, Coloss. 3. Quando
Christus uita nostra apparuerit, tum & nos in gloria cū
eo apparebimus. Sic 1. Ioh. 2. 2. Theß. 2. 1. Tim. 6. 2.
Tim. 4. Tit. 2. Sic Mat. 24. dicitur, quod sicut fulgur
subitō ab oriente usq; ad occidentem apparet, sic etiam
filius hominis.

Quare primus & ultimus aduentus, ac media ista an-
bitio, non proprie sunt quaedam migrationes à loco in
locum, sicut Dii Homerici abeunt conuiuatum ad Ae-
tyopias: Sed potius patefactiones aut apparitiones, & ter-
terum transitus in illud spirituale regnum ac gloriam Pa-
tris, quæ hisce nostris oculis subiecta minime sunt, & in
qua fuit Christus ante conditum mundum.

Quare etiam nubes cum ab oculis Apostolorū occul-
tauit, & uetiti sunt in cælum intentis oculis rem inuisibi-
lem spectare, ac querere quo peruenerit. Alioqui si De-
us uoluisset credi filij sui realem penetrationem istorum
aspectabilium cælorum, proculdubio iussisset eos atten-
te spectare, amouissetq; omne impedimentum nubis, quò
possent etiam apud alios de re, suis oculis uisa, testari,
quomodo Iesus materiales cælos penetrasset, quandoqui-
dem ad hoc ipsam erant diuinitus uocati & ordinati, ut
omnia proprijs oculis uiderent, & tanto certius testam-
entur.

Verum

Verum Deus perinde filium suum nube occultauit, ne quid uiderent eorum, quæ reuera inuisibilia sunt & esse debent, sicut se olim in tot apparitionibus Israelii factus nube inuoluit, addens etiam rationem, cur id faceret.

Summa ergo stultitia est Papistarum, & etiam istorum aduersariorum, quod uolunt regnum Dei spirituale, & habitationem Christi suo cerebro complecti, & hominibus exponere, atq; ita etiam Christum extra & ultra cælum in infinitum spaciū procul ablegare, quandoquidem scilicet ibi habet maiorem, melioremq; uoluptatum copiam, quam apud nos haberet.

18. Non parua profectò consolatione nos priuat iste error, qui Dominum Iesum caput nostrum, & perpetuum gemituum nostrorum inspectorem, gubernatorem ac defensorem, adeò in infinitum procul à nobis ablegat, & insuper tantum certo loco concludit, ac ueluti sequestrat.

Deus in Esaia suam prouidentiam & presentaneam opem declaraturus, dicit se esse Deum de propè, & non de longinquo. Item alibi affirmat, se esse nobiscum in ipsa tribulatione. Et iterum in Esaia, se esse nobiscum in medio ignis & aquarum, & omnium periculorum.

Sic & Paulus itidem declaraturus prouidentiam Dei, affirmat eum adeò nobis propè esse, ut in eo uiuamus ac moueamur, ac uel palpare eum possimus.

At isti contrariam prouidentiam ac consolationem

capitis & regis, perpetuūq; gubernatoris, hominis Iesu, nobis proponunt, quod sit in infinitum procul à nobis, idq; in uno aliquo loco physica collocatione.

Quod si ille est iam supra nostrum Zenit extra omnes caelos, quàm quæso tandem procul erit ab antipodibus nostris? aut contra si supra eorum caput est, quàm procul tandem erit à nobis?

Sic procul localiter abripere caput Ecclesiæ à mēbris suis, profectio fuerit uerè nos orphanos relinquere. At qui ille omnibus horis atq; adeo momentis deberet etiā secundum humanitatem miserias, gemitus ac uota nostra aspicere, eaq; ad omnipotentem Patrem in eius regnum perferre, nobis omnia impetrare, nosq; in omnibus uel etiam minimis rebus regere. Quare ista Ethnica potius quàm Christiana Theologia, summa consolatione Ecclesiam Dei omnesq; pios spoliat.

19. Nec uerò isti nobis tantum hominem Iesum, sed et totam diuinitatem eodem quasi in exilium ablegabunt: Solent enim urgere illud dictum Pauli: Querite quæ sursum sunt, ubi est Christus ad dexteram Patris, & illud SVRSVM intelligunt localiter de illo in infinitum, distante spacio, extra & ultra omnes caelos. Quare dexteram Dei ibi unā cum Deo ipso collocant.

Præterea cum in homine Iesu tota plenitudo diuinitatis habitet corporaliter, necesse quoq; est eandem ibidem in eodem loco humanitatis Christi conclusam. Quare qui uolet uidere Patrem, ac ab eo aliquid impetrare, eū necesse est prius ire in infinitam illam distantiam, idq;

in aliquem unum locum, qui an sit supra nostrum, Antipodum, orientalium aut occidentalium hominum Zenith, incertum est.

Quando firmiter fides & uberior consolatio esset, si ipsimet dicenti crederemus, eum esse nobiscum semper, idque ea ipsa parte sui, qua est caput nostrum & sacerdos noster, quaque etiam nostri in causa in una persona cum uerbo consistit ad dexteram uiuentis Patris, ex qua tanquam capite nostro totum corpus Ecclesie congruenter coagmentatum est, & per commissuras suas, recipiendo uitalem succum ac spiritum in omnia membra, conuenientesque operationes, alitur ac uegetatur.

20. Summa, dico Paulum & Petrum, clarissime exponere Ascensionem in caelum, de spiritali exaltatione, non de locali motu. Nam Paulus Ephe. 1. complectitur illa omnia simul, nempe suscitationem, exaltationem seu ascensionem, & denique sessionem ad dexteram, quae omnia tandem eo deducit, quod sit idem ac Christum omnia replere. Considerentur ipsa uerba Pauli, quae adscribam.

Vt sciatis (inquit) quae sit spes uocationis ipsius, & quae diuitiae, gloriae hereditatis illius in sanctis, & quae super excellens magnitudo potentiae illius erga nos, qui credimus, secundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Christo, dum illum excitauit a mortuis, & sedere fecit ad dexteram suam in caelestibus, super omnem principatum ac potestatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen, quod nominatur non solum in

seculo hoc, uerum etiam in futuro. Et omnia subiecit pedibus illius, & eum dedit caput super omnia Ecclesie, quæ est corpus illius & complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Suscitare Christum, & collocare ad dexteram suam, an non etiã mediam actionem seu motum, nempe ascensionem complectitur? Quomodo enim illa tam sublimis collocatio fieri potuit sine exaltatione. Quare & Calvinus illam mediam actionem aut motum sua illa expositione complectitur, inquit. Dicitur ergo Deus Pater Christum extulisse ad dexteram suam &c.

Quomodo possibile est, ut aliquis in alto sedens, aliũ in humili loco existentem ad dexteram suam collocet, sine omni exaltatione, quæ est ipsissima ascensio?

Actor. 2. manifestè Petrus coniungit ascensionem cum sessione ad dexteram, tanquam res uicissimas, & eandem uim habentes: Inquit enim: Postquam igitur dextera Dei exaltatus fuit, & promissionem Spiritus accepit à Patre, effudit hoc quod nunc spectatis & auditis uos. Non enim Dauid ascendit in cælos, sed dicit ipse, Dixit Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam. Vbi perspicuè ita ista duo coniungit, ut uolens ostendere, de solo Christo prædictum esse, quod debeat sedere ad dexteram Patris, id inde confirmet, quia id de Dauidè, ea loquente, intelligi non possit, ut qui ipse non ascenderit in cælum, ecq; non possit sedere ad dexteram Patris.

Quare illa duo Petro idem significant, aut certè uicissim

cinissima sunt, adeo ut in altero alterum confineatur
uel saltem alterum ex altero dependeat: Ut enim al-
iquis in summa gloria confideat, eam fruat, oportet
eum eò extolli aut exaltari ad eam. Sic ascensio est
acceptio illius gloriae, Sessio uerò est iam plena possessio
eius. Ascensio indicat illam semel factam exaltationem,
seu euectionem ex ignominia ad illam gloriam.
Sessio uerò ad dexteram istum, perpetuum statum Chri-
sti gloriose cum Patre regnantis.

Augustinus percommode inquit de Ascensione Chri-
sti, non est curiose scrutandum ubi sit, Sed de eo sublimè
ter est sentiendum: Et sedere ad dexteram, ait intelli-
gendam esse de summa beatitudine, ubi est iustitia, pax,
& gaudium.

21. In hac parte de ascensione Christi in caelum, multum
isti nituntur illa uisibili discessione Christi, qua Dominus
in die Ascensionis sublatu est, iactantes illud esse certis-
simum argumentum ueritatis, ocularemque demonstra-
tionem, quod Christi corpus à nobis localiter discesserit
in caelum, & nunc ibi agat.

Respondeo. Notissimum esse, apparitiones Dei ac An-
gelorum, & contrarias disparitiones fieri ex caelo &
contra in caelum, nec tamen propterea significari, Deum ac
Angelos tantum in isto uisibili caelo habitare. Loquitur ali-
quoties Deus de caelo ad filium dicens: Hic est filius meus di-
lectus. Item, Glorificauit & glorificabo. Sic spiritus s: fiso
caelo descendit uisibili specte colubae, uenti & flammari.
Sic filius Dei dicitur de caelis descendisse propter nos &
nostram

nostram salutem, Ioh. 3. 13. & supernè uenisse, Ibid. 3. Sic angelus in cælum auolat, Iud. 13. Sic & schala uide-
tur à terra in cælum pertingere, cui Deus supernè in-
nixus fuerit, Gene. 28. Sic Petro de cælo demittitur lu-
teamen, & Deus inde eum alloquitur. Deniq; tota scri-
ptura ita Deum in cælo collocat, & inde eum facit de-
scendere, & eo redire, ut clarè Gene. 11. dicitur Deus
descendisse, ut uideret ædificium turris Babel.

Num uerò ista omnia mirabilia Dei spectacula & pa-
tesactiones id omnino indubitanter significant & demon-
strant, quod Deus in cælo habitet, aut etiam supra & ex-
tra omnes cælos, non uerò perinde etiam hic in terris?
Nequaquam: Sed suam inuisibilem & incomprehensibi-
lem maiestatem & habitationem, sic Deus ad nostrum
captum sese attemperando, nobis patefacit.

Quare etiam illa Christi uisibilis ascensio aut abitio
ad Patrem, itidem talis quædam patesactio ac contesta-
tio est ad nostrum sensum captumq; accommodata, indi-
cansq; quod regnū eius sit cæleste, nō terrenum, quodq;
ille porrò deserta ista terrena hominum familiaritate,
in summa illa spiritaliq; maiestate cum æterno Patre,
recipiens suam pristinam gloriam, regnabit: Et non est
certum documentum, quod ultra & extra omnes cælos
corpus suum transtulerit & collocauerit. Quare etiam
Lucas Act. 1. testatur, tantum eum sublatum esse & nu-
bem eum ab oculis eorum abstulisse. Quo ipso spectacu-
lo nubis testificari uoluit Deus, eos nec scrutari debere,
nec comprehensuros esse, incomprehensibilem habita-

tionem

tionem gloriosi Christi, ad externam æterni Patris regnantis.

Hoc idem etiam Angelorum obiurgatio uult, qui reprehendunt eos, quod sursum spectent, quasi uisuri, quod Dominus commigret: Tantum illud monentes, sic gloriosè ac uisibiliter eum in extrema die ad iudiciũ reuersurum esse. Quod si uoluisset Deus, doceri & credi, Christum reuera localiter ita ascendisse, ut perumperet istos æthereos aspectabilesq; cælos, & abiisse extra & ultra omnes cælos, non solum profecto non impediisset nube eorum uisum, nec eos spectare prohibuisset, sed contra fisso cælo, ut est Marci i. iussisset eos summo studio intueri, quomodo per illum meatum cælos omnes penetraret, quo de re oculis suis uisa tanto certius testari possent. Voluit enim eos esse oculares spectatores ac testes rerum & actionum Christi, sicut Iohannes & Petrus testantur.

Eodem facit Stephani uisio, qui dicit, se uidere cælos apertos, & Iesum ad dexteram Dei. Num putant dexteram Dei esse propriè certo loco in cælo? Tamen si & illud dubium est, an uocet cælos illam ætheream aut hanc aeream plagam, que creberrimè in scriptura nomine cæli notatur. illa ergo ipsa uisio Stephani indicat, non illa ideo sic fieri, quia Christus cum dextera Dei sit intra certa loca conclusus, sed quod talis est uisionum natura, ut tantum ex sublimi fiant. Quare illa uisibilis Christi discessio nequaquã probare potest, Christum extra & ultra omnes cælos à sua Ecclesia commigrasse, ut isti nunc somniant.

Hactè=

Haecenus De opere uerboq; probauimus, ascensionem
non esse proprie corporale ac locale quid, Sed gloriosam
exaltationem aut transpositionem ex hac terrena ui-
ta, in illam spiritualem, ineffabilemque gloriam, Nunc ad
eius argumentationes reuertamur.

In quarto suo argumento ratiocinatur, quod si cor-
pus Christi in omnibus caenis exhiberetur, esset immen-
sum aut infinitum. Respondeo, ut maxime istorum phy-
sicarum regum ualere in hoc tanto mysterio, tamen istud
adhuc non sequeretur. Si enim totus terrarum orbis non
est infinitus, quomodo infinitum esse potest, quod intra
eius metas continetur, & aliqua tantum eius loca re-
plet?

Sed probaui Demonstr. 35. Spirituale illud regnum,
praesertim autem tautopere exaltatum hominem Iesum,
non esse subiectum istis physicorum corporum regulis,
de loco, situ, tempore ac motu.

In quinto argumento urget illa dicta: Iterum relin-
quo mundum. Et: Me non semper habebitis. De quibus
ei satis respondi, demonstratione 42. appendicis. Vide
ibi. Quibus & illud accedat, quod Caluinus super po-
sterius dictum scribit contra istorum sophismata. Is igitur
ita inquit.

Quod se negat cum discipulis semper fore, ad GE-
NVS praesentiae referri debet, cui carnalis cultus &
sumptuosus honor conueniat. Nam quod spiritus sui gra-
tia et uirtute nobis adest, quod habitat in nobis, quod nos
etiam carne sua & sanguine pascit, nihil hoc ad corpo-
reos

reos cultus. En audis illud dictum tantum ad genus praesentiae terrena pertinere, ut scilicet ei bene fieri possit.

Quod attinet ad prius dictum, si totus ille locus expendatur, facile uerus eius sensus animaduertitur. Inquit enim ille Dominus, Exiui à Patre & ueni in mundum, iterum relinquo mundum & proficiscor ad Patrem. Vbi antithesis clarè ostendit, quod talis sit abitio in genere, qualis aduentus, nempe sicut aduentus fuit exinanitio, ita uicissim reditus ad Patrem, sit glorificatio.

An uerò iste hoc aperte audebit dicere, quod Christi profectio ad Patrem sit discessio extra totum Mundum, quasi in quasdam Insulas fortunatas, aut quod Christus inde ad nos uenerit? Num igitur Deus tantum extra omnes caelos habitat? Ista uerò sententia non solum falsa, sed etiam extremè blasphema est.

In sexto argumento urget dictum, Sic ueniet, sicut eum uidistis abeuntem. Respondeo, Loquuntur Angeli de aduentu Christi in extremo iudicio. Non autem negant, quod nunquam aliter sit suo corpore apud nos futurus. Apparet Iesus Saulo in uia ad Damasciam, ac cum eo loquitur. Act. 9. Et item in templo Hierosolymitano, Act. 22. Neq; tamen sic aduenit planè externa, uisibiliq; specie, sicut abierat, nec per illud angelorū dictū negatus fuit talis aduentus ad Paulum.

Sic etiam 1. Cor. 15. clarè testatur, Iesum sibi uisum, & quidē intelligit de ipso eius corpore, quia inde probat eius resurrectionē: num id negauerant, fore illi Angeli, aut plane eadem forma ad Paulum uenit? Promde
solid

Solida ac firma responsio est: Cum angeli affirmant sic Christum in extremo iudicio uenturum, non negant eum unquam prius aut aliter ad nos uenturum esse. Planè igitur nihil inde consequitur. Argumentatio enim est à particulari ad uniuersale, ac si diceret: Veniet aut uenit aliquando Verbum in Carne ad homines. Ergo semper sic ueniet aut uenit, & nunquam aliter.

Dicit nos confundere Ascensionem cum Sessione ad dexteram. De qua criminatione satis eis responsum est Demonstr: 39. & etiam superius, quod uidelicet Ascensio sit subuehi in summam illam gloriam, sedere autem, sit eam tenere ac possidere.

In Septimo repetit dictum Pauli. Quæ sursum sunt, querite, ubi Christus est ad dexteram Dei. Quod dictum manifestè pugnat cum ipso. Primum, quia Paulus clarè dicit, illud SVRSVM Christi ibi esse, ubi dextera Dei est, quæ certè non est tantum certo loco cæli ætherei aut æerei, sed est summa potentia & gloria Christi, ut & illud sursum esse non locum, sed gloriam significet.

Præterea etiam magis ibi Paulus declarat, quid cælestia & porrò terrena uocet, nempe regenerationem ac ueterem Adamum seu uitam, quod & iste clarè fateatur, quarum utraq; perinde hinc in terris sunt, quare sursum & cælestia, ac uicissim terrena nō à loco, sed à qualitate dicuntur. Pugnat ergo id dictum manifestè contra errorem Sacramentarium, de locali infinitaq; distantia corporis Christi à nobis.

In octauo argumento abutitur dicto Ioban. 6. contra

nos, quae loca cum saepius abundè exposuerim, praesertim
in meis demonstrationibus, & contra eum, qui mihi re-
sponderat, in mea Apologia obtinuerim, nolo hic copiosi-
us tractare: tantum quaedam ipsius crassa figmenta bre-
uissimè redarguam.

Primum ita sophisticatur, Quia idem sit scopus Iob. 6.
qui in sacra Cæna, nempe spiritalis fructio corporis Chri-
sti: Igitur oportere uerba eodem tropo accipi. Respon-
deo, bellum Sophisma, sed fronte caret, tota enim scriptu-
ra habet eundem finem, nempe Christum. Num igitur
omnia dicta eodem tropo ac uerborum significatione ac-
cipienda erunt?

Secundò illud longè absurdissimum & contra omnem
Grammaticam aut rationem loquendi omnium lingua-
rum est, quòd eadem illa duo sacrae Cænae uerba ac man-
data, Accipite & Comedite, modò propriè uult accipi,
cum ad panem referuntur, modò figuratè cum ad corpus
Domini. Quis enim eum unquam docuit, sic unam ean-
demq; uocem ac mandatum in eodem loco, modò pro-
priè modò impropriè accipere, diuersasq; significationes
ei tribuere? Aristoteles dicit, unam uocem, unam rem si-
gnificare. Et sanè, si diuersum fiat, erit Babylonica quo-
dam confusio, omnisq; certitudo sermonis tolletur.

Tertiò, primum contendit in dicto, Caro non prodest
quicquam, agi de carne Christi: Hæc enim sunt eius uerba.
Postulat aduersarius, ut demonstremus in his uerbis, Ca-
ro non prodest quicquam, agi de carne Christi: Verum
id & res ipsa loquitur, & tota orationis series euincit.

F Christus

Christus enim ait, Carnem suam dari mundo ad manducandum, &c.

Mox contrarium affirmat, Christum loqui de quacumque carne à Spiritus uiuificatione separata. Hæc enim sunt eius uerba: Nec enim simpliciter de sua carne loquitur Christus: Sed de quacumque demum, quæ à uiuificatione Spiritus separetur. At contra tum in precedenti suo dicto, tum in proxima communium istorum confessione, tum in omnibus alijs scriptis uehementissimè hætenus contrarium contenderunt, uidelicet illud propriè de corpore Christi pronuntari.

Quartò dicit nullam manducationem Christi esse utilem, nisi quæ fide fiat. Vnde autem id probabit? Si enim panis manducatio externa in Sacramento utilis est, cur non multo magis corporis Domini: Sed tamè uerum est, quod etià si fides adesse debeat, sine qua omnia sunt peccatum. Vanissimum ergo commentum est, nullam manducationem esse utilem, nisi quæ fide fiat.

Videmus igitur istum & falsa proponere, & secum pugnare: Verùm de eo loco remitto lectorem ad alia mea scripta, ubi copiosius de eo egi.

Scribit inter alia etiam hæc de suo aduersario: Ponit (inquit) fundamentum, & tanquam ex oraculo pronuntiat. Quotiescumque in scripturis caro opponitur spiritui, id non posse intelligi de carne aut corpore Christi, sed semper de ueteri Adamo. Hic arrigat aures pius lector, & tam solidum fundamentum, non modò primo capite, sed primo penè uersiculo epistolarum Paulinarum, funditus

ditus disturbari animaduertat. Paulus enim ait, Euange-
lium suū esse de filio Dei, factō ex semine Dauidis secun-
dum carnem, de finito autem filio Dei secundum spiritum
sanctificationis, &c. Videne hic carnem spiritui per
antithesin oppositam, non tamen intelligi de uetere Ada-
mo aut peccati corruptione, sed de ipsissimo Christi cor-
pore. Hactenus iste.

Respondeo ea dicuntur propriè opponi, in quibus a-
liqua contrarietas ostenditur: id autem in ista regula fit,
cum caro reprehenditur, & spiritus laudatur. Hoc omni-
no indicat ista regula ut in Ioh. 6. fit: Quare illa ab aliqui-
bus proponitur plenius hoc modo: Quoties in scripturis
caro ita opponitur spiritui, ut ea quidem uituperetur,
hic uerò laudetur, tū non posse id intelligi de carne Chri-
sti, sed de nostro ueteri Adamo. Immo respondeo: non est
oppositio, sed tantum collatio carnis & spiritus Chri-
sti. Verūm isti fortè plenius respōdebit is, cuius scriptum
refutat, quicumq; demum is est.

In nono argumento tuctur suam regulā, quam ipse ita
adscribit: Ita sanè quia omnibus omnino Sacramētis cōmu-
ne est, ut quoties ad exprimendam significationis empha-
sin, quod est rei significate propriū, id symbolo per uerbū
(EST) adtribuitur: id nō realiter, sed pro Sacramēti natu-
ra, id est, significatiuè atq; symbolicè accipi debeat, sine
ulla uel trāssubstantiatione, uel cōsubstantiatione, uel de-
niq; signorū cum rebus confusanea permixtione. Ideo di-
tinus in hac Cœnæ institutione idem debere intelligi.

Alij hanc regulam aliter cudunt, utpote in re in-

certa ac noua. Sanè hæc regula parum cum eius interpre-
tatione, aut potius peruersione uerborum Cæne Domini,
conuenit: nam regula habet quod propria rei signatæ
signo tribuantur in Sacramentis. At iste cum suis sodali-
bus ita uerba Domini torquet, quod signatum ipsum,
non eius propria signo tribuantur, nempe corpus non
corporis propria. Quare fingunt illi sanè sibi suas istas
& alias plurimas leges, aut regulas, & hypotheses ac
fundamenta, pro arbitrio, quæ tamen plerunq; tandem
alijs errorum somnijs manifestè repugnant.

Tuetur autem eam regulam propositis tantum duo-
bus indiuiduis, usq; insuper falsis: nempe quorum primum
est. Agnus est Pascha, quod tamen dictum nusquam in
scriptura reperitur, ut alibi ostendi, secundum est Ba-
ptismus est regeneratio, quod etiam nusquam in scriptu-
ra legitur, sed tantum ab isto confingitur. Vult ergo pro-
bare regulam uniuersalem paucis & quidem commenti-
tis indiuiduis.

Regulam quoq; sui aduersarij citat, quam frustra resu-
tare conatur. Ea autem est De Sacramentis est iudican-
dum ex propria cuiusq; institutione: Quam iste conatur
restringere tantum ad specialia singulorum. Cum uerò
etiam in ipso genere non prorsus conueniant Sacramen-
ta, ut necesse sit, ibi quoq; de eis ex sua sede aut institu-
tione iudicare. Nam cum isti uelint genus Sacramenti esse
se signum uisibile, certè id Sabbato non conuenit, quod
esse Sacramentum testatur Moses, Ezechiel & etiam i-
storum præceptor Caluinus. Volunt isti etiam ad genus

Sacra

Sacramentorum pertinere, ut signum & res signata sint analogae. Sed Calvinus negat esse aliquam similitudinem analogiam inter Iridem & serenitatem.

Profert iste exemplum de natura generis ac specierum animalium: Quasi eadem ratio sit generum ac specierum in Sacramentis. Verum longè alia est ratio actionum & operum Dei generalium ac ordinatorum, qualia sunt in creatione, quam specialium & inordinatorum, qualia sunt miracula ac Sacramenta, quæ planè sunt arbitraria, & plurimum à sese inuicem variant.

Proinde clara reuelatio ac uox Dei, præsertim in institutione ipsa posita, audienda est, si ueritatem audire & agnoscere uolumus, non ex mala dissimilium collatione perperam diiudicandum.

Dico autem ex ipsa institutione, quia alia loca sæpè aliud agendo tantum quoquo modo alludunt ad Sacramentum, non propriè ipsorum naturam describunt: ut cum Schwencfeldiam ex dicto, Baptizabit Spiritu & igne, uolunt probare, Baptisnum aquæ negligendum esse, sicut ibi Baptisnus Spiritus laudetur, & Christo tanquam proprius laudetur, illèq; sit cum primis salutaris: aqua uerò sit tantum quiddam terrenum.

Detestanda ergo est istorum peruersitas, quòd textum proprium institutionis huius Sacramenti nobis per tropum inuertunt, nosq; aliunde ueram sententiam Domini de corpore ipsius querere ac diuinare iubent. Eadem opera quispiam mihi inuertat uerba Chirographi aut Testamenti, et iubeat probare aliunde debitum aut hereditatem.

Reiecta ergo istorum Metonymica regula illam potius de unione Calumi & Bezæ amplectamur, quam multis eorum dictis in appendicis demonstratione 46. probauimus. Verum adscribam eam proprijs uerbis Calumi.

Cur ergo (inquit) appellatio corporis pani tribuitur? Omnes puto concedent, Eadem ratione, qua Spiritum sanctum Iohannes cap. primo columbam uocat. (Hactenus conuenit) Porro in Spiritu illa fuit ratio, quod sub columbe specie apparuerat. Transfertur ergo Spiritus nomen ad signum uisibile. Cur hic negamus similem esse locutionem, nomenq; corporis pani tribui? Item. Non minus pie quam apte interpretamur, nomen rei transferri ad symbolum, quia indiuidua huius sit cum ueritate & RE connectio. Imò generalem hanc tenere regulam in omnibus Sacramentis non humana tantum ratio cogit, sed pietatis sensus & perpetuus usus scripturæ ita dicat. Plura et luculenta eorum testimonia de prædicatione unionis, uide ubi modò indicaui.

In decimo argumento tuetur illam tetram peruersionem textus Paulini 1. Cor. 10. quod Israelitæ idem manna comederunt, & eundem potum biberunt. Id dictum isti ita citant, ac si esset scriptum, eundem NOBISCUM potum, cum sit primum manifesta collatio inter se, non nobiscum.

Expendantur ipsa uerba Pauli: Nolim autem (inquit) uos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem

escam

escam spiritualem comederunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant enim de spirituali, que illos sequebatur, petra: Petra uero fuit Christus. Sed plures illorum grati non fuerunt Deo. Prostrati enim fuerunt in deserto. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodum & illi concupiuerunt.

En clarè audis primum (ut fieri solet) tantum typum tractari, & solos Israelitas inter sese conferri, postea de mum de nobis agi, seu ad nos applicari: Summa autem ac sensus loci hic uerissimè est, quod Israelitæ licet omnes ex æquo de eisdem miraculosis Dei beneficijs participauerint, non tamen sunt seruati. Quare cum illi typus noster fuerint, nos quoq; licet omnes de eisdem Sacramentis inter nos participemus, non tamen omnes saluos fore.

Proinde manifesta uiolentia & planè intolerabili audacia scripturam ad stabiliendos suos errores deprauat.

Nolo eius aduersarij in alijs minutioribus reprehensionibus hic excusare, cum eius librū nec habeam, nec nomen norim, ut scire nequeam, quàm uerè aut falso eius dicta citet. An manna fuerit Sacramentum, satis dixi demonstratione 21. & in eius defensione contra B.

In undecimo argumento à similitudine Baptismi cum Cæna, breuissimè aduersarij dicta stringit, ut ei respondere nequeam: Illud uerò argumentum Lutheri in hac materia ualdè obseruatu dignum est, qui dicit, quòd quandoquidem Baptismus claris ac proprijs uerbis institutus sit, nec ulla sit ibi posita Sacramentalis Metonymia,

quam isti in omnibus Sacramentis fingunt : Igitur nec in
sacra Cæna istorum tropos necessario admittendos esse,
quia maximè æquum sit noui Testamenti, Sacramenta in
ter sese conferri.

In defensione sui duodecimi argumenti sanè quam
maliciosum artificium prodit : negat suos ex singulari-
bus regulam statuere, cum ita ratiocinantur : In circum-
cisione describenda Gen. 17. ponitur Est pro significat.
Item in sacra Cæna ueteri, cum dicitur, Agnus est pa-
scha: Similiter cum Baptismus dicitur regeneratio, &c.
Igitur ubiq; in Sacramentorum descriptione EST ualet
significat, eoq; etiam in uerbis Cæne, Hoc est corpus
meum.

Atqui hic est manifestissima ratiocinatio à singulari-
bus, idq; per paucis, atq; ad eò falsis, ad uniuersalem re-
gulam.

Contrà, eadem Sophistica nobis tribuit ratiocinatio-
nem ex singularibus, quod tamen non probat, cum sciat
neminem hæc nobis hætenus obiecisse. Etenim ipsi (in-
quit) sic ratiocinantur: In uerbis Cæne dicitur panis es-
se Christi corpus. Ergo realiter id accipi debet & non
tropicè. Quæ sanè complexio nullum pondus habet, nisi
premiū generali axiōmate constituto. Quod ubicunq;
per uerbum (Est) alterum alteri tribuitur, etiamsi sint
disparata, semper sit intelligendum realiter non tropicè
illud accipi. Hætenus ille.

Atqui hoc non est ex singularibus ratiocinari, sed ex
generali axiōmate, ut tu ipse id uocas, siue id generale

axiōma

axioma sit uerum, siue falsum. Nos uerò istud axioma non ponimus, sed dicimus, quod uerba in sacris literis sint proprie accipienda, nisi potenter contrarium eumcat uel ille ipse textus, uel aliquis alius multò illustror. Hoc axioma est uerissimum, nec ab istis negari potest. Quod quidem nisi ualeat, tota scriptura erit incertissima.

Scribit inter alia etiam hæc uerba: illud uerò, quod negat in scriptura hæc uerba reperiri, Circumcisio est fœdus, non potest nisi cauillandi studio tribui. Omnino enim quemadmodum in Cæna Christus iubet accipi: ac manducari panem, & subiicit, Hoc est corpus meum: Itæ in Circumcisione Dominus ait, Hoc est fœdus meum, circumcidite omnem masculum. Quis autem non uidet, hæc esse utrobique paria? Tamen quia sentit hoc effugio se non iuuari, aliò recurrit, &c.

Respondeo primum denuò falso citas textum. Nam in eo loco non ita simpliciter legitur, ut tu citas, Hoc est fœdus meum, circumcidite omnem masculum: Sed hoc modo. Istud est fœdus meum, quod obseruabitis inter me & inter uos, atq; inter semen tuum post te. Circumcidetur in uobis omnis masculus. Vide quot uerba hic iste è medio textus exclusit. Secundò dico non esse paria, quia in sacra cæna una quædam certa res, nempe cibus iam datus, môstratur. At in Genesi nihil dum erat propositum, quòd digito môstraretur. Sed sequitur descriptio totius Sacramenti circumcisionis, perinde ut si Christus Apostolus dixisset: Istud fœdus facietis inter patrem & cre-

centes, Baptizabuntur aqua omnes conuersi, in nomine
Patris & filij, & Spiritus sancti.

In tali igitur locutione non unum quid separatum mon-
stratur, sicut in sacra Cæna, sed tota illa actio Sacramenti
eius describitur. Quare non est uerum eam locutionem
usquam in scriptura haberi, Circumcisio est sædus.

Ibidem porrò hæc scribit: uox inquit: (loquitur de suo
aduersario) circumcisionis aliàs latus pro tota circumci-
sionis actione sumitur, & tum est ipsissimum sædus: Ali-
às angustius pro sola præputij abscissione: tum autem est
signum sæderis. Idemq; de Baptismo dici posse tradit. Sed
quis ei dabit actionem circumcisionis esse sædus, nisi simul
hæc uoce actionis comprehendat rem significatam, nimit-
um promissionem Dei fide acceptam ab eo, qui patitur
se circumcidi? Quod si ita est, quid obstat quò minus idem
de panis Sacramentalis manducatione statuendum sen-
tiant.

Hic iste bis crasse errat: Primum, quòd uult rem signi-
ficatam Sacramenti esse ipsam promissionem, cum res si-
gnificata sit ipsa res promissa & non promissio. Dicitur
enim circumciso signum iusticiæ, & Christus inquit: Hoc
in memoriam mei facietis: Se indicans suamq; passionem
per illam externam manducationem corporis significa-
ri, non promissionem de se.

Deinde errat turpiter, quòd tunc demum uult esse sæ-
dus, cum promissio fide accipitur. Nam circumcisio &
Baptismus ac Cæna sacra sunt sædus, etiam si hypocrita
flamma corde ridentes ea suscipiant. Ideo toties Deus
Israclitus

Israelitis obijcit, quod negligent, uiolent, aut prophanant
sædus secum ininitum. Iste error eò nimirum tandem redi-
bit, ut Sacramenta non sint Sacramenta, nisi dignis con-
tingant. Sic oportet unum errorem multis alijs stabiliri
& cumulari.

In decimotertio argumento iidem astute nouam elu-
sionem ueritatis excogitauit. Dicit enim suos tantum
phrasin solitos conferre, non res ipsas, cum protulerunt
illa dicta, Columba est Spiritus, Arca est Deus. Atqui
Caluinus sepius dicit, non tantum locutionis, sed &
sensus ac rerum eandem esse rationem, quod uidelicet si-
cut idè nomen Spiritus columbæ tribuitur, quia ibi uerè
simul Spiritus sanctus sub illa specie fuit: Ita eademq;
ratione corpus pani tribuitur, ob unionem aut præsen-
tem exhibitionem. Dicta Caluini & Bezae eius generis
complura reperies in demonstratione 46. Appendicis.
Suprà etiam unum adscripsi.

Est igitur euidentissimum signum pessime causæ, &
animi parum candidè ueritatem querentis, quod contra
sententiam suorum primariorum magistrorum, & mani-
festam ueritatem, nouas elusiones artificiosè commiscet
tur, sicut & superius aliquoties depræhensus est fecisse.

In 14. Argumento quia ignoro, quid propriè eius ad-
uersarius scripserit, non satis possum animaduertere, quid
aptè ei hic respondeat.

Quod attinet ad illa uerba, Quod pro uobis traditur,
illa sanè clarè istorum tropum expulerunt ex uo-
ce corporis, ubi multi istorum uoluerunt figuratiuum

aut typicum, uel etiam mysticum corpus collocare. Dicit uero mox eorum sententiam illis uerbis comprobari, id est aut omnes sua carnali sapientia animaduertere posse.

Vox etiam Testamenti in eo recte proprietatem sermonis testari dicitur, si de illa portione, quæ per calicem exhibetur, prædicetur. Nam illa portio cum adiuncto uerbo est uere sædus, sicut Baptismum nominantes totam illam actionem unã cum adiuncto uerbo complectimur, quæ est uere sædus cum Deo, non tantum symbolice & metonymicè seu per imaginationem, sicut istorum orthodoxa confessio habet.

Studio suorum troporum non ueretur etiam ex illis Domini uerbis, Ecce filius tuus, Ecce mater tua, tropum fabricare, cum illud propriissime Dominus dicat de adoptiua matre & filio. Quid enim meptius fuisset, quam si dixisset Iohanni, Hec sit tibi symbolum, signum, typus aut figura tuæ matris mortuæ aut uiuæ: adoptando igitur Iohannem Mariæ in filium, commendat eam illi, ut post hæc suo loco eam filij officijs ac beneficijs subleuet.

In 15. argumento dicit suum aduersarium nescire quid sit tropus: si ipse scit tam benè, quid sit tropus, cur in toto hoc scripto nõ est ausus iudicare, neq; in qua uoce uerborum Cænæ Domini sit tropus, neq; etiam quis sit ille tropus, nedum ut id solidè confirmauerit, cum alioqui in omnibus lineis meros tropos crepitet? Hoc nõ est docere, et uertere uerborum proprietatem, & uociferari esse tropum, esse tropum: Si quærimus ubi tandem est tropus? Quis tropus est? Quomodo probas? Quomodo ad uerum sensum

sen sum tropum tuum attemperas? Non est domi, nihil re-
spondet, dormit rabbi noster.

Hic quoq; uehementer exagitat aduersarium, qui ne-
get pronomine Hoc, monstrari panem, Si me putat, iniu-
riam mihi facit. Clare enim scripsi, quod nō propriissime
solum panem monstraret, quare ostendi etiam panem indi-
care. Quod tum in mea fideli admonitione est, tum in A-
pologia. Sin alium putat, cur non eum nominat, ut ei com-
modè responderi possit, collato utroq; aduersario scrip-
to? quod ad examinationem ueritatis planè est necessa-
rium.

Quod autem Christus non solum panem sed etiam suum
datum corpus monstrauerit, confitetur Beza ipse his
uerbis, quæ etiam in mea ante sesquiannum edita Apo-
logia fideliter adscripsi, quæ etiam unâ cum mea respon-
sione tunc opposita hic statim adijciam, ut uideat candi-
di; lector, quàm sincere iste disputet, qui dicit, me nega-
re panem monstrari pronomine Hoc. Ita igitur ibi habe-
tur.

Beza etiam hæc scribit: Dic quaeso quam rem uocauit
Christus corpus suum & sanguinem suum? An non eam
ipsam, quam accepit, fregit, dedit discipulis suis? Quid
autem iubet eos accipere, comedere, bibere? An nō quod
acceptum & fractum eis in manus porrigebat? Quod si
excipias, eum non dedisse solum panem nec solum uinum,
concedimus & nos: dabat enim Sacramentum, cui erat
Sacramentaliter coniuncta ueritas. Sed si duo dedit Sa-
cramentum uidelicet & rem Sacramenti (Rem Sacra-
mentum)

menti ille uocat corpus & sanguinem Christi) quod negā
re nō ausis, cur illud quod in sensus externos incurrebat,
& de quo precipuē admonitos discipulos oportuit, ut Sa
cramenta à rebus communibus distinguerent, prorsus in
demonstratione prætermitteret? Respondeo. Absit à
me, ut dicam Dominum in demonstrando eo, quod dedit
in sacra cœna, ipsa elementa panis ac uini prætermisisse.
Perplacet uerò quod dicis, Dominum pronomine Hoc
monstrasse id, quod dedit comedendum ac bibendum: de
disse uerò non solum panem & uinum, sed etiam corpus
& sanguinem. Quare non esse sentiendum, quod tantum
corpus ac sanguinem, sed etiam ipsa elementa demonstra
tuo pronomine demonstrauerit, hæctenus ex prioribus
scriptis Bezae ac meis.

Hinc manifestè liquet istum studio contra ueritatem
loqui, si me eo nomine accusat, quod negem prorsus pro
nomine Hoc panem monstrari.

Mox dicit suum aduersariū, quicumq; ille demum est,
corrumperet textum Euangelistarum: neq; tamen id sa
tis explicat, multò minus probat.

Corrumpt uerò ipse, dum dicit, Marcum & Matthe
um habere. Hoc est sanguis meus, cum omnes præter u
num Beza uerterint, Hic est sanguis, inter quos etiam
Caluinus & Tigurini ipsi in sua uersione, ubi istius li
ber impressus est, & ille sorte uitam agit. Et sanè sic uer
tendum esse, abundè ostendi in meis prioribus demonstra
tionibus, earumq; Apologia Num. 29.

Hic tribuit suo aduersario quod quatuor tropos pro
una

uno admittat : Si candidè disputare uoluisset, nominaisset eum, & porro uerba eius adscripsisset, & postea demum tot illos trópos monstrasset.

Dicit si monstretur corpus, sequuturum ut corpus sit corpori unitum. Respondeo. Vno non à nobis solum, sed etiam à Caluino & Beza statuitur, ut in 46. demonstratione ostendi eorum proprijs dictis : Id autem sit, quatenus pronomine Hoc, etiam panis indicatur.

Consequenter & hæc scribit: Eodem planè modo non potes de pane dicere : Hoc est corpus Christi, nisi primum statuas, iam esse antea realiter unitum cum corpore: alioqui enim (Hoc) nihil aliud significaret quam nudum panem. Quod si ita est: necesse est, ut intelligas Christum accepisse panem iam unitum suo corpori, eumq; fractum dedisse discipulis, & tum demum uerè dixisse, Hoc est corpus meum. Atq; ita intelligitur panis ille cum Christi corpore coniunctus fuisse, non quidem in Sacramenti institutione, sed quo primum momento cæpit esse panis. Respondeo, nihil tale sequitur, neq; tu sequi probas aut probabis unquam.

Querit porrò, unde sit ibi corpus. Respondeat ei Beza, qui dicit mutationem, quæ ibi fiat, non ex uerborum, sed ex uoluntate & institutione Christi fieri.

Si usquam alibi, hic profectò cernere est, quanta sit petulantia humane audaciæ in exagitandis, & ad sui cerebri modulum reformandis diuinis mysterijs.

querit

querit unde & quomodo ibi sit corpus? Respondeo, Del
uerbum non debes tam parui facere ut hominum, qui fru-
stra pronunciant aliquid, nisi rei ueritas iam antea adsit.
At Deus uocat quae non sunt, ut simul adsint: ipse dice-
re est facere.

Eodem prorsus modo potest exagitari etiam ipsorum
interpretatio ac dici: Si Christus uoluit uere pronuncia-
re panem esse symbolum corporis sui, tum oportet iam
antea factum fuisse symbolum eius, nempe quamprimum
factus est panis, &c. alioqui falso pronunciauit esse sym-
bolum.

Sed age retorqueamus eius propria uerba in ipsum, ut
humana audacia & petulantia in suis astute inuentis So-
phismatibus capiatur. Ea haec sunt. Eodem plane modo
non potes de pane dicere, Hoc est symbolum corporis
Christi, nisi primum statuas iam esse antea uere factum
symbolum corporis eius, Alioqui enim (Hoc) nihil aliud
significaret, quam merum profanumq; panem. Quod si
ita est, necesse est ut intelligas Christum accepisse panem
tam factum symbolum corporis sui, eumq; fractum dedis-
se discipulis, & tum demum uere dixisse, Hoc est corpus
meum aut symbolum corporis mei. Atq; ita intelligitur
panis ille corpus Christi aut symbolum eius factus fuisse,
non quidem in Sacramenti institutione, sed quo primum
momento cepit esse panis. Vides te tuo proprio sophis-
mate intricatum teneri?

Quid ais bone uir, an non captus es in astutijs tuis? Si
sic sophisticari libebit in rebus mysterijsq; diuinis, contra
expres-

expressum uerbum Dei, quid tandem integrum manebit
in mysterijs Dei? Talibus telis aranearum & nebulis au-
dent isti contra expressissima uerba Testamenti filij Dei
pugnare.

Mihi igitur & omnibus pijs praestiterit, omnis an-
thematis q; istorum praestigijs & imposturis, crede-
re cum diuo Irenaeo totaq; ueteri Ecclesia, illum datum
ac corpore percipiendum cibum, aut Eucharistiam non
tantum terreno elemento, sed etiam re caelesti, nempe
corpore Domini ex eius institutione, uerbo ac uoluntate
constare. Atq; in hac re nitimur uerbo uiuentis Dei,
quod illum ipsum datum cibum dicit & panem esse, &
corpus Christi.

Si uero me impetit, cur non refutat meas probatio-
nes 29. demonstratione & in eius Apologia proposi-
tas.

Hic denuò interserit suam cramben de ubiuitate,
quam suo more exagitat. Quod argumentum aliorum
est, & meo instituto non necessarium.

Hoc loco etiam argutatur, quòd si in uerbis Lucae, Hoc
poculum est nouum Testamentum in meo sanguine, pro
uobis effusum, necesse sit tropum admittere, tamen sim-
pliciter uerba Caenae sint per tropum exponenda, nem-
pe illa hoc est corpus meum: Sed nec sequitur id, nec ipse
probat consequentiam.

Ibidem nugatur, neq; uinum esse pro nobis solum, ne-
que sanguinem uino permixtum, &c. Reprimat Deus i-
stam petulantem Sophisticen, quae omnia ad carnales co-

cogitationes traducit, ut ridenda profanis hominibus pro-
punct, quasi sit Deo impossibile illa sacramentaliter unire,
extra istam crassam confusionem, sicut si unum aqua
temperes: ita ut nihilominus sit uerus ac pro nobis susus
sanguis, ut Christus clarissime loquitur.

Affirmat pronomine, Hoc, aliud monstrari non posse,
quam quod oculis cerni queat. Verum suam istam affirma-
tionem nulla omnino probatione confirmat. Quare longe
uerior est Buceri sententia, interdum aliud monstrari
oculis, aliud intellectui: quod etiam quotidiana experien-
tia liquido euincit, ut si dico, hoc unum, ceruisia aut fru-
mentum est uenale, uideor quidem oculis monstrare ipsa
uasa aut saccos, nec enim illi aliud uident: At rationi ac
intellectui reuera id monstro, quod tunc oculis quidem
monstrari non potest, intellectui autem optime potest,
nempe quod intus continetur. Quin etiam sententiae ali-
quae, cum sint prorsus incorporeae, pronomine Hoc mon-
strari possunt, ut cum Christus dicit, Hec est uita aeterna,
ut te agnoscant. Quare oraculum ex istius tripode pro-
latum, quod ea tantum pronomine Hoc monstratur, quae
sub sensuum iudicium cadunt, merum ac palpabile fig-
mentum est.

Gloriatur hoc loco, se uelle à confessione aduersarij
suam sententiam obtinere, eumque uelle in lucem protra-
here, quia etiam ipse cogatur confiteri, dictum, Hoc est
corpus meum, esse sacramentalem praedicationem. Di-
cit porro sacramentalem praedicationem non esse aliam,
quam cum signatum signo tribuitur, sed non probat. At

ego

ego potius assentior Caluino & Beze, qui interdum recte dicunt, eam esse Sacramentalem predicationem cum unio Sacramentalis duarum diuersarum rerum ut columbe & Spiritus sancti significatur, quorum multa & illustria dicta demonstratione 46. recitauit.

Exagitat etiam illas ueterum periphrases, IN, CVM & SVB, quia si ea esset Sacramentalium locutionum uis, tum oporteret dici, agnum esse in, cum, aut sub transitu. Baptismum esse in, cum, aut sub regeneratione, &c. Vbi bonus Sophista præ studio cauillandi non obseruat quid dicat. Non enim subiectum dicimus esse in, cum aut sub predicato, ut ista istius exempla habent, sed contra: Non panem esse in, cum, aut sub corpore, sed contra corpus.

Verum illud deberet iste tam ingeniosus disputator prius probasse, quod usquam in scriptura legatur, Agnus est Pascha, & Baptismus est regeneratio, quod nunquam probabit, cum tamen hanc phrasin subinde inculcet, tanquam usitatissimam in scriptura: Sed ut maxime reperiretur posterior, recte sane diceretur regeneratio esse IN, CVM aut SVB Baptismo.

Quod de Calice & testamento dicit, recte potest exponi, quod in, cum, aut sub ea portione uel comestione sit nouum fœdus, quia ea ipsa portione & uerbis fœdus inter Deum & homines nãtur ac peragitur.

Afferit etiam sua commentitia exempla, quod insigne uicarij uelleris dicatur ille ordo equestris, quod annulus

dicatur coniugium, quo modo nemo præter ipsum loquitur, ut hic tantus Rabbi ferè etiam pueris cachinnos moueat, quod ille nobis suauiter ridendo obiicit. Sed mouet profectò ille (quod deterius est) etiam Deo stomachum, dum in tantis Dei mysterijs, sine eius uerbo, mera audacia et petulantia humane dicacitatis et Sophisticæ grasatur.

Hortatur nos, ut uerba Christi pro natura Sacramenti, symboli ac signi exponamus. Respondeo id sanè nos sedulo facimus, sed Christum non humana somnia sequendo. Dicit autem ac docet Christus perspicue symbolum esse ipsam manducationem panis ac corporis sui inquitens: Accipite, Comedite, Hoc est corpus meum, quòd pro uobis traditur, Hoc facite in memoriam, &c. Ecce audis hoc totum esse symbolum aut signum memoriale: cuius autem rei est symbolum? nempe spiritualis fruitionis Christi, eiusq; passionis ac beneficiorum, quod hisce uerbis declarat, Hoc facite in memoriam MEI, & mortem meam annunciate, quod idem est ac si dixisset: Hanc externam Sacramentalemq; manducationem in eum finem facite, ut fide manducetis aut percipatis me, meamq; mortem, & omnia mea beneficia.

Ecce igitur clarè monstrantem Christum sequendo confitemur, externam manducationem panis ac corporis Domini esse symbolum interne, qua per fidem Christo eiusq; passione ac beneficijs fruimur.

Sed illi malunt suum cerebrum sequi, contra Christi uerbum ac distinctionem, ac ex pane facere symbolum,

Et ex corpore facere rem signatam, quod & cum uerbo Christi & cum natura Sacramentorum pugnat: non enim ipsa elementa proprie sunt symbola, sed actiones: quod etiam ipsorum Lascus copiosissime probat, ut in Baptismo non aqua, sed lotio. Sic circumcisio, sic comestio agni paschalis: sic aspersio sanguinis Exod. 24. internam asperionem signauit.

Reugatur hic porrò iste ratiocinando, sequitur am hypostaticam unionem, secuturas etiam esse plures uniones, & quæ alia sibi ociose somniat: Sed non sequentur, quia non dicit Christus, Hoc ego sum, sed de alia re dicit, Hoc est corpus, & de alia, Hoc est sanguis meus.

Exagitat item hoc loco odiose nostram piam & grauem sententiam: Mystera Dei humani ingenij acie curiosè inuestiganda & scrutanda non esse, omnemq; curiositatem humanam audaciæ compefcendam esse, sed tantum uerbo Dei simplici fide, religiosq; corde firmiter credendum esse. Vnde facile intelligere potes, qualis sit istorum animus ac Theologia in hac quidem parte, sed percommode eos Calvinus super Ephesios hisce uerbis obiurgat:

Exclamat enim Paulus magnum esse arcanum, quo innuit non posse uerbis explicari, quantum rei dignitas postulat. Et sanè frustra se homines macerabunt, si carnis suæ sensu comprehendere modum & rationem studeant. Hic enim Deus immensam Spiritus sui potentiam exercit. Quare præposterè sunt, qui nihilo plus in hac re concedunt, quam ingenij sui MODULO consecuti fuerint.

Quum nobis in sacra Cena carnem & sanguinem Christi exhiberi negant, modum (inquiunt) definias aut non persuadebis. Atqui ego mysterij altitudinem in stuporem abripior. Neq; uerò me pudet admiratione meam ignorantiam cum Paulo fateri. Quanto enim id satius, quam extenuare carnis meæ sensu, quod Paulus altum mysterium esse pronunciat? Idq; docet ipsa ratio. Quicquid enim super naturale est, id profectò captum ingenij nostri superat.

Hic sanè non parum modestior ac religiosior est in hisce rebus ac mysterijs Dei, quam iste scriptor aliq; Cinghiani sunt.

In 16. argumento ait, Christum ita diuersa symbola distinxisse, ut non possit rerum essentialis coniunctio statui, nisi uel confusis permixtis symbolis, uel ipsis rebus separatim diuulsis. In quo multipliciter ac sædè impingit: neq; enim ullam unionem Christus statuit sui corporis ac panis extra manducationem: quasi si in una cellula sit panis, in altera uinum, etiam corpus ac sanguinem illis seorsum coniuncta ibi reposita sint: Sed in ipsa demum manducatione aut perceptione coniunctio est: Christus enim de iam dato in esum cibo pronunciat, id esse suum corpus.

Secundò errat sædè, quod sicut uidet mortua illa elementa panem ac uinum localiter distincta esse, ita etiam corpus ac sanguinem Domini seruituti localitatis ac temporalitatis subiicit.

Omniùm uerò grauissimè errat ac peccat, quod ma-
uult

uult suo stulto cerebro, quam expresso uerbo Dei credere: Quo uno fundamento totam religionem ac pietatem euertere potest.

Contra nostra in hac parte argumentatio uera ac solida est, quod si fidei tantum manducatio corporis ac sanguinis Domini sit in sacra Cæna, tunc sit frustranea illa distinctio, quia cum alterutro elemento utrunq; accipiatur, unò etiam prorsus extra & sine illis elementis percipiatur: tametsi secundum istius fidem neutrum sumatur, quia ille omnem realem presentiam corporis ac sanguinis Domini à sacra Cæna separat, & tantum nuda elementa esse facit, sicut annulus est con...gium, aut pictura sponsi est sponsus, qui tamen alticubi apud Aethiops uagatur & negociatur.

Nec uerò tantum erit frustranea, sed etiam ad imposturam idonea, quod Christus adeò grauius seorsim de pane pronunciat, Hoc est corpus meum, & seorsim de potu, quod sit sanguis eius: Oues enim Christi uocem eius audiunt, & piæ mentis est simpliciter assentiri uerbo uiuentis Dei, sicut Abrahamus fecit, & non considerare ac dubitare iam de huius, iam de illius rei natura, que uerbo repugnare uideantur, sicut Sara & Zacharias faciunt. Quare piorum animi audientes tam graues distinctasq; affirmationes, non possunt nec audent eam opinionem suscipere, quod panis sit perinde sanguis ut corpus, & uicissim unum perinde corpus, aut quod alterutro sumpto utrunque accipiatur.

Dicit fidem uaria posse distinguere, Et inter alia inquit: ita hæc distincte fides amplectitur, nimirum uerè quidem nobis uitam eius corpore, sanguine uero redemptionem partam esse, &c. quasi uerò sit aliud acquirere redemptionem quam uitam: aut aliud nobis corpus Christi quam sanguis eius parauerit. Garrit pro arbitrio, fidens suæ loquacitati, & non cogitans quid garriat.

Tuetur hic etiam Papiſticam concomitantiam, & dicit aduersarium concessisse diuinitatis concomitantiam: cuius qualis concessio fuerit ignoro, eoq; huic respondere non possum: Sed tota illa Papiſtica & Cingliana concomitantia incidit in illam Pauli reprehensionem istorum, per suas ratiocinationes euauerunt, & stulti facti sunt.

In 17. argumento urget illud sophisma, quod cum omnis sumptio corporis Christi sit salutaris, & indigni salutem non consequantur: Igitur nec corpus Domini sumant, eoq; neq; etiam uerè corpus Domini in Cæna adesse. Maiorem ego hic posui uniuersaliter, uti oportet fieri, si ratiocinatio ualere debeat, cum ipse eam tantum in definite posuerit.

At ipsius sententia est reuera particularis, si ad hoc argumentum applicetur. Inquit enim: Nos statuimus hanc sententiam Christi esse planam, perspicuam, perpetuam atq; indubitata, quod quisquis ederit carnem eius & biberit sanguinem eius, uitam in se habeat. Respondeo hæc Christi sententia loquitur tantum de quadam interna manducatione, nempe de spiritali aut fidei, de
qua

qua Iohan. 6. Dominus agit. In Sacramento uerò Cene in uerbis Accipite & Comedite, Hoc est corpus meum, agitur manifestè de externa sumptione ac manducatione, quæ nequaquam est omnibus salutaris, sicut ipsimet citant illud dictum Pauli Cor. 10. Omnes biberunt spiritua- lem potum de petra Christo, sed non omnes tamen serua- ti sunt. Igitur illa manducatio Christi uel ipsorum testi- monio non fuit illis salutaris.

Non ualet ergò istius ratiocinatio. Aliqua manduca- tio corporis Christi est salutaris. Ergò omnis est saluta- ris: Aut spiritualis fidei manducatio corporis, de qua Ioa- han. 6. agitur est salutaris. Igitur et illa erit salutaris sem- per, de qua in uerbis Cene dicitur, Comedite Hoc est cor- pus meum. Hoc est eius primum Sophisma.

Sequens, in quo abutitur testimonijs Augustini simile est. Dicit Augustinum negare, indignos percipere uirtu- tem, efficaciam & rem Sacramenti. Item non comedere intus ac spiritualiter. Quid hoc contra nos aut contra illam externam Sacramentalemq; manducationem corpo- ris Christi, quam etiam indignos percipere Augustinus sepius testatur, ut qui eam etiam Iudæ tribuat.

Confitetur iste in hoc ipso loco ex Augustino, impios Sacramentotenus carnem Christi comedere, nempe qua- tenus in Sacramento externo modo instituta est: Sed istis Sacramentotenus idem est, quod typotenus aut figurati- uè, umbratilitèr, aut sicut dicunt in sua anorthodoxa confessione, per sortem imaginationem. Sic isti nobis si- gnificatiuam ac imaginariam tantum communionem corpo- ris Christi non realem concedent.

Probauerat eius aduersarius indignorum manduca-
tionem testimonio Pauli 1. Cor. 11. At iste eludit Pauli te-
stimonium, quia dijudicare (inquit) significat eximium ac
preciosum iudicare, etiam si longissime in caelo sit: atq; ta-
bi dijudicare significat potius cum iudicio discernere, si-
cut etiam Caluinus ac Beza uerterunt, quod uidelicet il-
lum cibum ac panem, qui est etiam corpus Christi, nō di-
scernāt ac dijudicent ab alijs Cœnis aut cibis, sed perinde
seculo & polluto animo eō accurrunt, ac si altoqui domi-
fue ad profanam mensam accederent. In eadem signifi-
catione hoc uerbum *ἀλλοτριῶς* statim ibidem usurpatur
cum inquit: Etenim si nos ipsos dijudicaremus, non pun-
temur.

Quare multò rectius hunc locum Caluinus & Theo-
dorcius exponunt, quorum uerba adscribam. Caluinus
enim ita habet: Prius sceleris atrocitatem nomine desi-
gnauit: quum dixit reos fore corporis & sanguinis Do-
mini, qui indignè ederent: nunc pœnæ denunciatione ter-
ret. Multi enim sunt, qui non mouentur ipso peccato, nisi
si Dei iudicio percussi fuerint: hoc ergò facit cum pro-
nunciat cibum hunc alioqui salutarem futurum exitio, et
in uenenum conuersum iri indignè manducantibus: Ra-
tionem addit, quia non discernunt corpus Domini: nem-
pe tanquã sacrũ a profano, perinde est ac si diceret illotis
manibus atrectant sacrum corpus Christi: imo perinde ac
si res nihil foret, non cogitant quantum sit eius precium.
Dabunt igitur pœnas tantæ profanationis. Memoria au-
tem teneant lectores, quod nuper docui, offerri illis cor-
pus,

pus, licet eius participatione sua eos indignitas priuet.

Porro Theodoretus hoc modo, Sacram illam & omni ex parte sanctam noctem in memoriam reuocauit, in qua & typico Paschati finem imposuit, & uerum typi archetypum ostendit, & salutaris Sacramenti portas aperuit: Et non solum undecim Apostolis, sed etiam (Nota) Iudæ proditori preciosum corpus & sanguinem impertijt. Docet autem quod illius noctis bonis semper frui possimus. Et mox: Illud autem, Erit reus corporis et sanguinis, hoc significat, quod, quemadmodum tradidit ipsum Iudas, ipsi autem insultarunt & eum probris & conuiitijs affecerunt Iudæi, ita eum ignominia & dedecore afficiunt, qui sanctissimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & incestum os inuntunt. Postquam eos ita terruit, ea que par est admonet, &c.

Quare euidenti testimonio D. Pauli fretus alia eius hic sparsa Sophismata omittam, illud unum breuiter attingens, quod hic iterum redeat ad locum Ioh. 6. & dicat se inde probare posse, Spiritum uiuificum aut uiuificationem à corpore Christi separari non posse, ad quod antea satis responsum est, ibi Dominum agere de spiritu-ali aut fidei manducatione, cui uiuificationem aduinctam esse libenter confitemur.

Obijcit nos discrimen indignorum induxisse, cum notissimum sit, id primam Caluniam proposuisse, cui omnes nostri in hoc, præter unum quendam, reclamant,

Attexit

Attegit & illud Sophisma, non posse indignos commu-
nicare de corpore Domini, quandoquidem ad usum Sa-
cramenti non attendunt. Quasi uero ex hominum fide et
attentione ipsa Sacramentorum substantia dependeat.

Postremo loco incipit differere de patrum testimonijs,
ab illo suo aduersario citatis, in qua parte ita incipit.

Cætera quæ sequuntur argumenta à Patrum authori-
tate petita sunt, de qua breuiter aliquid dicendum est. Ac
primum quidē fatentur, &c. Patres in multis locis panem
Sacramenti carnem ipsam Christi VERAM appellare.
Ideoq; ait Iustinus nos edoctos esse hunc cibum per pre-
cationis uerbum, quod à Christo prolatum est, benedictū
illius Iesu Christi, qui homo factus est, carnem & sangui-
nem factum esse. Eodem pertinent Ambrosij ac propemo-
dum reliquorum omnium uerba, ab aduersario ad hanc
causam producta. Sed queso te bone lector, animaduerte
propius, an hæc patrum dicta ullo omnino modo ad con-
substantiationis doctrinam possint pertinere? Ego sanè si
uerba sine tropo Sacramentali intelligantur, nihil ex ijs
possim colligere, nisi uel panem in Sacramento in corpo-
ris substantiam conuerti, uel si nulla fiat conuersio ipsum
panem esse uerum Christi corpus. Horum utrunq; perne-
gant aduersarij, & adhuc tamen clamant patrum uerba
à sese facere.

Nos uero non negamus panem esse uerum corpus
Christi, quin potius Christo hoc dicenti omnibus modis
assentimur: Sed intelligimus hanc sententiam non secun-
dum Scoti identicam (uti uocant) prædicationem, quasi
panis

panis ille summa identitate sit corpus Christi, seu nihil
prorsus aliud sit quam corpus Christi: Sed de Sacramen-
tali unione.

Obserua autem quod & confitetur, patres in infini-
tis locis panem Sacramenti appellare corpus ipsum ue-
rum Christi: & tamen pernegat eos nobiscum sentire,
qui hoc ipsum uolumus. Causam affert, quia ipse non pos-
sit aliter intelligere uerba Cœnæ sine tropo accepta, quâ
de transsubstantiatione, &c. Bella confirmatio.

Addit etiam mox hæc: producunt multa testimonia
tum ex Cyrillo, tum ex Hilario, quibus declaretur, hoc Sa-
cramento nos reuera communicare, non modo charita-
ti, sed etiam carni Christi. Quod nostrum nemo unquam
negauit. At uel unum aliquod, quo ostendat ipsum panem
cum corpore realiter coniungi, non possunt producere:
cum tamen in hoc uno omnis uersetur nostra dissensio.

Initio dixerat omnem dissensionem esse, an uerba sa-
cræ Cœnæ sine tropo uel uerò figuratè accipienda sint.
Inuertit ergo hic scopum ipsum totius controuersie.

Cæterum mox contra confitetur patres passim testa-
ri, Sacramentum hoc constare re terrena & cœlesti. Si
hisce duabus rebus constat hoc Sacramentum, nempe pa-
ne & corpore, an non erit inter ea coniunctio? Sed dicet
fortè non esse realem coniunctionem, sed solum per for-
tem imaginationem, ut est in eorum confessione: Scilicet
igitur erit talis coniunctio, sicut est relictæ domi an-
nuli aut picturæ sponsi in India negociantis cum ipso
sponso, ut ipsemet superius suam istam imaginationem

de Sacramento satis crasse & imprudenter declarauit,
quam Sacramenti profanationem non uno loco Calumnus
infectatur.

Irenæus clarè affirmat illum ipsum cibum aut eucha-
ristiam, qui corpore à communicantibus percipiatur,
constare re terrena ac cœlesti, nempe pane ac corpore
Domini: An non oportet illi inter sese unita esse, quæ à
deò unam rem efficiant, ut simul idq; corpore seu exter-
no more sumantur? Verba eius hæc sunt.

Ex lib. Irenæi 4. Cap. 34.

Quomodo autem constabit eis cum panem, in quo
gratia actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicem san-
guinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicat,
id est, uerbum eius, per quod lignum fructificat, desti-
unt fontes, & dat primum quidem scænum, post deinde
spicâ, deinde plenum triticum in spica. Quomodo autem
rursus dicit carnem in corruptionem deuenire, & non
percipere uitam, quæ à corpore Domini & sanguine a-
litur? Ergo aut sententiam mutant aut absterneant offeren-
do, quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sen-
tentia Eucharistiæ, & Eucharistia rursus confirmat sen-
tentiam nostram. Offerimus enim ei quæ sunt eius, con-
gruenter communicationem & unitatem prædicantes,
carnis & Spiritus. Quemadmodum enim qui est à ter-
ra panis percipiens uocationem Dei, iam non communis
panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, ter-
rena & cœlesti: Sic & corpora nostra percipientia Eu-
charistiam, iam non sunt corruptibilia spem resurrectionis
habentia.

Idem lib. 5 Sic autem secundum hæc uidelicet, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neq; calix Eucharistia communicatio sanguinis eius, neq; panis quem frangimus communicatio corporis eius est.

Et mox: Eum calicem qui est creatura suum corpus confirmant, ex quo nostra auget corpora. Quando ergo et mixtus calix et fractus panis percipit uerbium Dei, fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi, ex quibus augetur et consistit carnis nostrae substantia: quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est uita eterna, QVE sanguine et corpore Christi nutritur, et membrum eius, quemadmodum et Apostolus ait in ea, quæ est ad Ephesios Epistola, Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, et de ossibus eius: non de spiritali aliquo et inuisibili homine dicens hæc: Spiritus enim neq; ossa neq; carnes habet: Sed de ea dispositione, quæ est secundum hominem, qui ex carnibus et ueruis et ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, et de pane, quæ est corpus, augetur. Hæc enim Irenæus.

Idem etiam multi alij patres disertissime testantur, quod nec iste nec alij aduersarij negare possunt.

Beza quidem in suis Dialogis disertè testatur patres affirmare, etiam mutationem fieri panis in corpus, nempe non ut desinat simul esse panis. Martyr uero in suo illo magno uolumine multas præceptiones ac ueluti Stratagemata excogitat, quibus sint patrum dicta à nostra ueraq; sententia in ipsorum peruertenda

et pertrahenda. Quare uolentes nolentes coguntur con-
fiteri patres nobiscum sentire & loqui. Vide collectanea
testimoniorum patrum Vuestphali & D. D. Marbachij,
aliorumq; Nunc quasdam ueluti appendices, omisso isto
aduersario, cui plus satis responsum esse confido, adij-
ciam.

TRIPLEX DISTIN-
CTIO TEXTVS SACRO-
sancti Testamenti filij Dei.

PRIMA DISTINCTIO DE DVPLICI
manducatione externa & spirituali.

D. Iesus accepit panem, fregit, de-
dit discipulis suis dicens: Accipite
(*Externa manducatio*) Comedite, **HOC
EST CORPVS MEVM,**
quod pro uobis traditur, Hoc facite
(*Spiritualis manducatio fidei*) in memoriam
mei.

Obserua Christiane frater hic duplicem manducatio-
nem, Externam quidem in uerbis, ACCIPITE, CO-
MEDITE, hoc est corpus meum: que uerba non pos-
sunt nisi de externa manducatione intelligi: aut si de fi-
dei

dei uel interna manducatione intelligenda sunt, tum nul-
lum plane ius aut mandatum de celebranda Cæna habe-
mus: Internam uerò in uerbis, HOC FACITE IN ME-
MORIAM MEI, quorum sensus est, non ociosa cogita-
tione de me cogitate, sed certa fide ita mei recordemini,
ut statuatis, quod ego olim uestri causa sim incarna-
tus, & cum mea passione & beneficijs sim uester, uosq;
iustificem & uiuificem.

Ne ergò patiare sub pretextu spiritualis manduca-
tionis, illam priorem ac externam tolli, sed unaquæq;
suo loco ac in uerbis, in quibus Christus eam collocauit, re-
linguatur.

Prior manducatio est essentia Sacramenti: Posterior
est fructus: Prior seruit posteriori, nosq; deducit ad e-
am. Fit enim, teste ueritate, in eum finem, ut semper Ie-
sum cum suis beneficijs memori fide accipiamus, nostrum
quæ faciamus.

SECUNDA DISTINCTIO DE SIGNO

& re signata, Christi & Caluini.

D. Iesus accepit panem, fregit, dedit disci-
pulis suis dicens, Accipite, Comedite, HOC
EST (Cal: signum) CORPVS MEVM, quod
pro uobis traditur, Hoc (Hactenus Christi signum)
facite in memoriam mei.

Obserua quod Christus ponat uocem & rem SIGNVM
in uerbis, HOC FACITE in memoriam mei, ostendendo
quod omnia illa præcedentia sint mnemosynon, seu si-
gnum memoriale Christi eiusq; beneficiorum. Quod enim in

alterius memoriam sit, hoc est eius signum memoriale,
quod est per sese notissimum.

Dicit ergo Christus totam illam comestionem & po-
tionem, panis & corporis, ac uini & sanguinis, esse no-
bis signum memoriale sui, ac si diceret: Hic estus corpo-
ris mei, sit uobis signum memoriale mei. At isti contra
uocem SIGNI, ponunt ante nomen corpus meum, dicen-
tes illa uerba, Hoc est corpus meum, idem ualere ac, Hoc
est signum corporis mei. Iudica ergo Christiane Lector,
utrius interpretationem, Christianè an ipsorum, sequi
malis.

TERTIA DISTINCTIO INTER ES-
sentiam & effectus aut fructus huius Sa-
cramenti.

D. Iesus accepit panem, fregit, dedit Di-
scipulis suis dicens: Accipite, Comedite,
HOC EST CORPVS MEVM, (Huc-
usq; essentia, hinc fructus Sacramenti est) Quod pro
uobis traditur, Hoc facite in memoriam
mei.

Obserua postremò diligentissimè Christiane lector,
ueram distinctionem tum huius sacri textus, tum etiã ip-
sius Sacramenti, quam quidem etiam Calvinus & Beza
comprobant. Nam in illis uerbis, Accipite et Comedite,
Hoc est corpus meum, quod pro uobis &c. essentia Sa-
cramenti huius describitur. At in sequentibus, pro uobis
traditur, Hoc in memoriam mei facite, & mortem Do-
mini annunciate, describitur efficacia, effectus ac fructus
Sacramenti huius.

Male ergo corrumpunt hunc sacrum textum sacro-
sancti testamenti filij Dei aduersarij, dum spirituales fru-
ctus, usum, utilitatem ac efficaciam huius Sacramenti,
seu spirituales manducationem in uerba, Accipite, E-
dite, Hoc est corpus meum, uolenter contraq; eorum na-
turalem sensum inuadunt, cum spiritualia beneficia hu-
ius Sacramenti, proprie tantum in illam posteriorem
partem aut uerba, pro uobis traditur, Hoc facite in me-
moriā mei, referenda sint, & ibi proprie hæc res ma-
teriaq; à Christo tractetur.

QVOD PAVLVS SENTIAT, E-
tiam indignos manducare corpus Domini in
sacra Cæna.

i. Quia 1. Cor. 10. conferens Israelitas cum Christianis,
dicit omnes eundem spirituales cibum comedisse,
& quidem etiam dicit eos de Christo bibisse. Eum tex-
tum ita Caluinus & alij eorum doctores sepe exponunt,
quod Paulus dicat, omnes illos eundem spirituales ci-
bum nobiscum comedisse. Iam constat plurimos ex Isra-
elitis et etiam Christianis indignè manducare. Igitur de
eodem Christo manducant ac bibunt digni & indigni.

Sed ut maxime ipsimet uelint discedere ab illo suo in-
tellectu, tamen argumentato illud ipsum concludet.
Summa enim eius est: Sicut omnes Israelitæ digni
& indigni eundem spirituales cibum ederunt, & eun-
dem spirituales potum externo modo sumpserunt, nec
tamen ideo seruati sunt: Ita & nos Christiani digni ac
indigni, de eodem Christo in sacra Cæna externa ratione

communicamus aut manducamus, sed fructus aut beneficia eius non omnes percipimus.

2. Quia cum Apostolus uelit fractionem aut participationem panis esse ipsam participationem corporis, ut Demonstratione 34. appendicis ipsorum proprijs testimonijs copiose demonstraui, manifesta ratiocinatione sequitur hoc modo: Omnis accipiens fractionem panis, accipit communicationem seu participationem corporis Christi, quia illa fractio panis est manducatio corporis. Sed indigni accipiunt fractionem aut participationem panis, Igitur & corpus Christi. Fractio panis sæpe simpliciter manducationem denotat, teste etiam Beza.

3. Manifestum est, quod Paulus loquatur de externa communione corporis ac sanguinis Domini, quia eam cõfert cum externa communione idolothytorum: Item cõ externo esu ac potu miraculose diuinitus; dat i potus ac cibi Israelitarum. Illa uerò externa cõmunio est non minus indignorum quàm dignorum.

4. Paulus reprehendit hanc communionem aut participationem corporis Christi, ut noxiam sumentibus: at dignorum communio reprehendi aut noxia esse minime potest. Igitur etiam indigni ista reprehensibili noxia; cõmunionem communicant.

5. Paulus dicit nos ideo esse unum corpus, quia omnes de uno corpore participamus. Certum uerò est, sentit; idem etiam Caluinus, quod non puri panis, sed proprie corporis Christi participatio nos faciat membra eius, nos; in unum corpus redigat. Igitur etiam indigni de il-

lo pane, qui est corpus Christi, participant, fiuntq; eius membra, sed non uiua, ut palmites uitis non frugiferi, & ut pisces putres in sagena Domini sunt.

6. Quia Paulus ob hoc ipsum Corinthios ut indignos oburgat, & dicit: Panis quem frangimus, nonne est communicatio corporis Christi? quia illi per summam negligentiam sacram Cœnam adeuntes, nō expendebant quid sumerent, putabantq; se tantum purum panem accipere. Quare ille contra obiurgans eos dicit: ista panis fractio non est solus panis, ut uos somnatis, sed etiam corporis Christi participatio, quasi diceret: An nescitis uel non cogitatis, fractionem aut participationem istius panis, esse ipsiusmet corporis Christi communicationem seu participationem?

7. Obijciunt isti nullam manducationem corporis Christi indignis contingere, quia dicat Paulus: Non potestis &c. At uerò hinc potius sequitur indignorum manducatio. Non enim agit ibi Paulus de non posse facti, sed de non posse iuris: Non enim simpliciter negat eorum factum, ut prorsus impossibile, sed accusat, ut uiri ac uoluntati Dei repugnans. Contingit ergo etiam indignis illa communicatio.

8. Paulus sumpsit ista sua uerba & sensum, Panis quem frangimus est communicatio aut participatio corporis Christi, non ex suo cerebro, sed ex ipsismet uerbis sacre Cœnæ. Nam illa prima uerba seu subiectum, panis quem frangimus, exprimunt illa uerba, Accepit panem & fregit ac dedit dicens. Porro illa sequentia, Est com-

munio aut participatio corporis Christi, exprimunt illa Christi uerba, Accipite & Comedite, Hoc est corpus meum. At certum est illis uerbis Christi, Accipite & Comedite, significari externum esum, etiam indignis communem. Igitur etiam illis Pauli, Est communicatio corporis Christi, etiam indignis communis manducatio notatur.

9. Paulus 1. Cor. 11. Ob hoc ipsum uerba Christi de pane dato dicta, Hoc est corpus meum, recenset, ut moneat Corinthios indignè ac temerè sacram Cenam sumentes, ut sciunt ac cogitent se non tantum simplici pane abuti, sed potius ipso corpore Domini, quia, teste ipse somet Christo, ille panis non sit simplex ac purus panis, sed etiam uerum corpus Christi, ut & eos absterreat, ne porro indignè corpus Domini sumant. Quare cum Paulus in eum finem Domini uerba recitet, ut ostendat, quid nam sumant, & quam preciosa re sedisimè abutantur, clarè assertis indignorum corporis Christi manducationem.

10. Verba D. Pauli, Itaq; quicumq; ederit panem hunc, aut biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Hec inquam uerba ex precedentibus nempe ex uerbis institutonis illata, manifestè hanc ibi esse Pauli argumentationem indicant, Panis est corpus Christi, testantibus id eius proprijs uerbis, modo citatis: Itaq; indignè sumens aut abutens illo pane, abutitur ipso corpore Christi. Hec argumentatio, si illic non proponitur, non uideo quanam esse possit,

11. In mox sequentibus dicit, idè illos abutentes sacra Cæna sibi met exitium manducare, quia non dijudicant corpus Domini. Quid hic aliud potest esse non dijudicare corpus Domini, quàm non discernere hunc panem ac Cænam, qui est corpus Domini, ab alijs communibus panibus aut Cænis, Sed perinde eò illotis (ut aunt) manibus ad sumendum tibi corpus Domini irruere, ac si ad alium quemvis cibum aut purum panem accurrerent, sicut modò ex ipsius Calvini expositione ostendit.

12. D. Iohannes expressè dicit, aquam & sanguinem testari hic in terris de Christo: quomodo autem testatur, nempe aqua baptizando aut persundendo corpus nostrum testatur de Christo, & sanguis dum bibitur. Sunt uerò hæc testimonia non minus indignis quàm dignis communia. Sequitur igitur etiam indignos percipere ipsos testes Christi, nempe non tantum aquam in Baptismo, sed etiam sanguinem in sacra Cæna.

13. Fœdera unà cum suis proprijs sigillis aut pignori- bus, non minus indignis quàm dignis communicantur, seu cum illis ea Deus unit. At hoc fœdus est in sanguine Christi, teste ipsomet Domino, & potus illius sanguinis est signum memoriale illius fœderis. Igitur sicut olim sanguis ueteris fœderis est realiter communicatus dignis et indignis, tum in ueteri sacra Cæna, tum etiam in fœdere Exo. 24. Vbi etiam eadem uerba fœderalia sunt, quæ in sacra Cæna: ita & nunc sanguis fœderalis non minus in dignis quàm dignis communicatur.

14. Sacramenta omnia quoad essentiam, sunt communia dignis & indignis, Sed quoad effectum aut fructum, utilitatemue, tantum dignis sunt propria. Non potest uero negari, uerba Accipite & Comedite, Hoc est corpus meum, proprie ad essentiam sacramenti Cœnæ pertinere, quod & Beza ac Calvinus concedunt. Nam effectus aut fructus in illis sequentibus, pro uobis traditur, & Hoc facite in memoriam mei, ac Mortem Domini annunciate, continetur. Quare illa manducatio etiam indignis est communis.

Quod ex uera sententia de præsentia corporis Christi in cœna non sequatur panem sacrum adorandum aut offerendum esse.

Papistæ & Calviniani uehementissimè contendunt, quandoquidem panem in Cœna esse corpus Christi fateamur, sequi necessario, quod ille ipse panis adorandus, includendus & circumgestandus sit.

Respondeo. Non ualet hæc Regula in illis loquutionibus, quibus proprie duarum diuersarum rerum unio notatur, uidelicet, ut quod alteri illorum sit proprium, id mox utriq; proprie conueniat. Vt exempli gratia rectè de Christo dicimus, Hic homo est Deus: & rursus, Hoc uerbum est caro. Non tamen idcirco proprie uel mortalitas uerbo conuenit, uel immortalitas & infinitas huma-

nitati, quæ sunt alterius tantum naturæ propriæ.

Rectè igitur dicimus, duas quidem naturas unitas esse in Christo, non autem confusas, sed distinctas, quemadmodum & earum proprietates distinctæ sunt. Sic mortalitas quidè humanitati tantum, immortalitas uerò tantum diuinitati conuenit: Nequæ enim propter illam summam consociationem uel naturæ uel proprietates earum commiscentur.

Sic etiam in uitione Spiritus S. cum creatâ columba, uento, flamma & halitu Christi, Ioh. 1. 20. Act. 2. & 4. nõ fuerunt idcirco illæ creaturæ adorandæ, quod omnipotens Deus se cum illis unire & nobis hoc modo patefacere uoluerit: At nemo negauerit rectè dici, Hæc columba, hæc flamma, aut hic uentus, & hic halitus est spiritus s. Quod uerò dico de non adoranda creatura spiritui s. adiuncta, hoc eò notabilius est, quod magis debetur adoratio spiritui s. quàm corpori Christi, ut tanto minus sequatur adiunctum panem adorandum ullo modo esse.

Vt igitur rectè dicimus: Hæc columba est spiritus s. Et uicissim rectè dicitur: Spiritus sanctus est hæc columba. Sic licet etiam dicere: Hic panis est corpus Christi. Et quemadmodum ista columba idcirco adoranda non est, quod spiritus s. uel IN, uel SVB, uel CVM illa columba præsens adest: Sic nec panis ille propterea adorari debet, quod corpus Christi IN, uel SVB, uel CVM illo pane adsit.

Hæc ratio firma est & satis perspicua, constanterquæ

euincit panem illum sacrum nequaquam adorandum esse, Et malitiose facere aduersarios, quod nos ea de causa adeo odiose calumniantur & exagitant.

Deinde unum esse Deum, & illum solum adorandum esse, & præter illum neminem, confitemur, Sed neque Christus usquam sacrum illum panem ipsummet Deum appellauit, neque nos ita de cæna Domini sentimus. Non igitur adorandus est ille panis. Nam aduersariorum sophistica concomitantie inuili faciendæ sunt.

Præterea nostrum non est, quicquam præsertim in illis summis & difficilissimis Religionis negotiis instituerè, nisi quod perspicue ac disertè nobis à Deo mandatū accepimus: Is uerò in hac Cæna nihil aliud fieri iussit, quàm ut sacrum panem acciperemus et comederemus. Nō iussit offerre panem, nō adorare, nō circūgestare, nō etiā includere. Quod si igitur in aliū usum panem sacrum, quam eū, qui est secundū Christi mandatum, trāsferimus, peccamus cōtra institutionē diuinā grauissimè, et in idolatriā impingimus.

Accedit hinc, quod manifestū est, diuina sacramenta non esse naturales quæsdam res, quæ semper durent & permaneant eodem. Sed totā eorum essentiā & dignitatem ex institutione ac uerbo Dei, & ex uoluntate tantū authoris dependere. Ut enim si quis Baptismi sacramentū abuti uellet ad superstitionem quandam corporis sanationem, aut conuertere in sacrificium uel funebre sacramentum, aut in campanarum & lapidum consecrationem, ille profectò nullo modo Baptismum celebraret, sed profanaret illud, & omnino grande sacrilegium committeret

teret: Sic qui Sacramentum Cœnæ, non cœnam aut manducationem quandã esse permittit, sed eam in sacrificiũ & idolum, quod circumgestandum, includendum, & adorandum sit, conuertit, is profecto non Sacramentum, sed horribilem idolatriam efficiat oportet.

Corpus Christi igitur in Cœna non est quiddã, semper permanens ibi & durans, seu naturaliter insitum, insertum, aut alligatum, quemadmodũ reliquæ creaturæ, quas Deus initio semel tales condidit, datis eis certis ac permanentibus formis substantialibus: non est etiam eiusmodi, ut unum illud fuit, quod ex aqua fecerat Christus (Nam illud etiam in posterum durare & permanere idem potuisset, si non e potum fuisset) sed corpus illud tantum adest in legitima & cum institutione conveniente celebratione, tum cum sacrosanctã Cœnam Christi comedentes & bibentes celebramus. Adest, inquam, & præsens est in Cœna corpus illud pro arbitrio & uoluntate eius, qui instituit Sacramentum, quandocunq; illi & quocunq; modo usum est. Non autem quoties stultis mortalibus libitum est, & prout illi cum eo ludere & negocitari uolunt ac solent.

Sic Circumcisio, pascha, & sacrificia Leuitica, Sacramenta quidẽ fuerunt, non autẽ diutius quàm Deo placuit. Neq; enim ludæorũ nostra ætate, Turcarũ, Scytharũ, & aliorũ Machometistarũ circumcisio, Sacramentũ dicẽdũ est, sed tetra planè & abominabilis idolatria. Hinc patet sophisticã istã cõclusionẽ, quã utriusq; partis aduersarij ex nostra sententiã inferre conãtur, nullus momenti

esse

esse, nec, quia in Cæna uerum corpus Christi adesse asse-
rimus, idcirco illud ibidem adorari, circumgestari, in-
cludi, & offerri oportere.

Consistit ergo ueritas Christi, amotis sophismatum
nebulis, quas isti illi offundere conantur.

EXCERPTA CONCIO NIS ISEBRANDI IN DIE STE

phani habitæ, de inefficacitate Sacramen-
tum, Audita & conscripta à M. Ioachimo

Hartmanno, pastore in Comitatu

Mansfeldensi: una cum opposi-
ta refutatione Cal-

uini.

Propositio Concionis.

DE quatuor Locis hoc tempore agemus,
quos ut poterimus breuissimè expediemus, Siqui-
dem multi sunt, qui sacram Domini mensam ac-
cedent.

1. Primo firmis argumentis ostendemus, quod gratia,
remissio peccatorum & iustitia non sint alligata ad Sa-
cramenta, nec ab ijs pendeant.
2. Secundo quod in usu Sacramentorum nulla consola-
tio sit proposita, ut aduersarij nostri fingunt & iacti-
tant, cum ea solummodo in uerbo ante Sacramentorum
adhibitionem explicetur & exhibeatur, Sed quod Sa-
cramen-

eramenta tantum sint externa sigilla, promissionem in
uerbo exhibitam certificantia & fidem confirmantia.

3. Tertiò, quæ sit uera sumptionis ratio.

4. Quartò, quæ sit uera præparatio ut dignè ad tabulam Domini accedere possimus.

DE PRIMO.

Initio Aduersarij temerè asserunt, dilecti fratres gratiam, remissionem peccatorum, iustitiam & uitam æternam pendere à Sacramentis, & simul cum illis exhiberi. Nequaquam id sic habet, nos falsam esse hanc assertionem, argumentis ex scripturæ dictis extructis irrefragabiliter ostendemus, quæ diligenter obseruabitis.

Rom. 4. dicit Paulus, Abrahamum ante circumcissionem acceptam fuisse iustum, id est, habere gratiam, remissionem peccatorum, donationem spiritus s. & hereditatem uitæ æternæ, ut dicitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustitiam, postea tandem accepisse circumcissionem, quæ sit sigillum, ut D. Paulus nominat, seu signaculū iustitiæ fidei, quam acceperat in præputio. Hic clarè & perspicuè auditis dilecti fratres, quod Abraham credens promissioni in uerbo sibi oblato, acceperit gratiam, remissionem peccatorum, iustitiam &c. & aliquantò post circumcissionem: non ut ea, quæ per uerbum & fidem acceperat, per illam acciperet, sed ut esset signaculum istius promissionis, & bonorum antea acceptorum.

Quare ista bona non sunt alligata Sacramentis, quæ tantum sunt sigilla confirmantia, sed in uerbo ante usum

Sacra

Sacramentorum exhibentur. Hæc lenocinio uerborum,
(iuxta lingue sue uolubilitatem) ut & omnia sequentia
exaggerauit, ut omnia in aures & pectora auditorum
tanto profundius demergeret.

Luc. 11. Quanto magis pater uester celestis dabit
spiritum s. petentibus. Hic iterum audimus donationem spiri-
tus s. & eius donorum, non pendere à Sacramentis, sed al-
ligata esse uerbo & precationibus. Quamprimum igitur
credentes petimus, datur spiritus s. non postea tan-
dem in usu Sacramentorum &c.

In Ezeia dicitur, Priusquam clamabunt exaudiam. Illu-
stre est hoc testimonium, quod Dominus dicit, se exauditu-
rum, priusquam quis clamet. Peccatores uero non exau-
diuntur, sed illi qui credunt in uerbum, quod promittit
gratiam, remissionem peccatorum &c. Ergo falso asseritur
in Sacramentis tandem illa dari, cum in uerbo & pro-
missionibus fide apprehensis accipiuntur.

Matt. 18. dicit Christus: Si duo consenserint de omni
re quamcumque petierint, fiet eis à patre meo, qui in cæ-
lis est. Manifestum & hoc testimonium est, gratiam, re-
missionem peccatorum &c. dari in uerbo, non pendere
à Sacramentis. Quare falso aduersarij docent, qui ista
bona alligant Sacramentis.

In oratione Dominica petimus. Remitte nobis pecca-
ta nostra. Statim cum illa petitione simul fit remissio pec-
cat: Quare falso aduersarij docent, qui ista bona alligant
Sacramentis. Sic in Baptismo remissio peccatorum
fit per uerbum non per aquam.

Drumb bit ich euch / vmb des leibens
Christi Ihesu willen / Das ir euch die wis
dersacher mit dieser Lehr nicht last ver
föhren / als solten Gottes gnade / verges
bung der Sünden / Heiliger Geist / vnd das
ewige leben / an die Sacrament gebunden
sein / so sie doch im wort allein gegeben / vñ
mit dem Glauben angenommen werden /
Die Sacrament aber seind nur siegel vnd
eufferliche zeichē derer ding / die das wort
gibt.

Hoc est, Quare obsecro & obtestor uos per pas
sionem Iesu Christi, ne uos ab aduersarijs per hanc do
ctrinam seduci patiamini, qui dicunt gratiam Dei, rem
issionem peccatorum, Spiritum sanctum, & uitam e
ternam Sacramentis alligata esse, cum tamen in solo uer
bo distribuuntur & fide accipiuntur Sacramenta, aut
sunt solummodo sigilla & externa signa earum rerum,
quas in uerbo accipimus.

Sic Heb. ii. dicitur. Quod Deus respexerit Abelen,
& fidem illius, & ideo sacrificium eius acceptarit. En
gratiam esse alligatam uerbo, quod fide apprehenditur,
non Sacramentis seu externis signis. Hoc exemplum A
belis & aliorum Patrum, quoru fit ibidem mentio, longa
declamatione enarrauit, multa dicens de usu sacrifi
ciorum Patrum. Tandem conclusit. So geben vnd
bringen nun die Sacrament nicht verge
bung

bunge der Sünden / welche allein ist im wort / vnd im leiden vñ sterben Christi Jesu / das am Creutz für vns gestorben / etc. Id est, Ergo non afferunt Sacramenta remissionem peccatorum, quæ est in solo uerbo & passione Christi.

DE SECVNDO.

Audiamus nunc consutationem mendaciorum, quæ aduersarij ex uerbis Cænæ extruunt. Dicunt aduersarij in corporali manducatione, Im mündlichen essen, magnam consolationem proponi, hæc si tollatur, nullam utilitatem relinqui. Audiamus igitur, quàm tenuem & miseram consolationem habeant in manducatione corporali, Sed & mendacia audiamus

Interrogant aduersarij, warumb gehestu zum Sacrament? Darauff antworten sie / das ich da hole vergebung der Sünden / Gerechtigkeit vnd Seligkeit.

Cur accedis ad cænam Domini? Et respondent sic: Ut accipiam ibi remissionem peccatorum, iustitiam & salutem.

Hic longa consutatione opus non est, Antea ostendimus gratiam, remissionem peccatorum & uitam æternam dari in uerbo, & alligata esse tantum passioni & merito Christi, & exhiberi uerbo fide accepta. Sacramenta uerò tantum esse signacula & externa signa &c. Nulla igitur consolatio ibi accipitur. Darumb sind es arme leut mit irem trost. Quare nascerrimi ho-

mines

vinces sunt. und cum sua consolatione. Hec multis explicauit alijs uerbis.

Et paulò post.

Darumb sehet liebe Brüder vnd Schwe-
ster was für einen Trost sie habē. Sie heisse
sen vns Sacramentierer / sie sehen sich für /
das sie es nicht sein / wer schwermet mehr
denn sie / &c. *hoc est. Videtis igitur dilecti in Christo,*
qualem consolationem habeant. Vocant nos Sacramenta-
rios: caueant ne illi potius eo nomine appellandi sint.
Nam quis magis errat quem ipsi? &c.

CONFUTATIO CALVINI

& Bezae.

Hanc impiam doctrinam non uno loco Caluinus accu-
rate confutat, cuius aliquot loca adscribemus, super E-
p̄l̄. 5. sic scribit: Quod Baptismo nos abluī docet Pau-
lus, ideò est, quod illic nobis ablutionem nostram testa-
tur Deus, & simul efficit quod figurat. Nisi enim coniu-
cta esset rei ueritas aut exhibitio, quod idem est: impro-
pria hæc locutio esset, Baptismus est lauacrum animæ.
Interea cauendum est, ne quod unius Dei est, uel ad si-
gnum uel ad ministrum transferatur, hoc est, ut Minister
censeatur ablutionis auctor, ut aqua putetur animæ sor-
des purgare: quod non nisi Christi sanguini conuenit. De-
niq; cauendum, ne ulla fiduciæ nostræ portio uel in ele-
mento uel in homine hereat: quando hic demum uerus
ac rectus Sacramenti usus est, rectâ nos ad Christum ma-
nu duce-

du ducere, & in ipso sistere. Quod autem aliqui in hoc
 Baptismi elogio magis extenuando sudant, ne signo nimis
 tribuatur, si uocetur anima lauacrum perperam faciunt.
 Nam primum Apostolus non docet signum esse quod
 mundet, sed asserit solius Dei esse opus. Est ergo Deus,
 qui mundat, nec transferri hoc honoris ad signum san-
 ctum est, aut signo communicari. Verum signo Deum tanquam
 organo uti non est absurdum, non quia uirtus Dei inclu-
 sa sit in signo: Sed quia nobis eam pro imbecillitatis no-
 strae captu tali adminiculo distribuat: Id quosdam male
 habet, quia putant Spiritui sancto auferri quod est eius
 proprium, & quod illi scriptura passim uendicat. Sed sal-
 luntur: nam ita Deus per signum agit, ut tota signi effica-
 cia nihilominus à Spiritu suo pendeat. Ita nihil plus signo
 tribuitur, quam ut sit inferius organum, & quidem
 à seipso inutile, nisi quatenus aliunde uim suam mutu-
 atur.

Ex Institutionibus.

Quamobrem fixum maneat, non esse alias Sacramen-
 torum quam uerbi Dei partes: quae sunt offerre nobis ac
 proponere Christum, & in eo caelestis gratiae thesauros:
 nihil autem conferunt aut prosunt nisi fide accepta: non
 secus ac uinum, uel oleum, uel alius liquor quamlibet lar-
 ge infundas, effluet tamen ac peribit, nisi aperto uasis or-
 re: uas autem ipsum undique persusum, inane nihilominus
 ac uacuum manebit. Et paulò post.

Tantum hic queritur propriane & intrinseca (ut lo-
 quuntur) uirtute operetur Deus, an externis symbolis
 resignet

resignet suas uices. Nos uerò contendimus, quæcunq; adhibeat organa, primariæ eius operationi nihil decedere. Id cum docetur de Sacramentis, & eorum dignitas præclare commendatur, & usus aperte indicatur, & utilitas abundè prædicatur, & modus in his omnibus optimus retinetur, ut neq; deseratur illis quicquam quod non oportet, neq; rursum quod illis conuenit detrahatur.

Item Beza in sua summa doctrinæ de re Sacramentaria, de efficacia Sacramentorum in hunc modum scribit.

Quorsum et in quem finem instituta sunt Sacramenta? Respondeo. Primum ut eò efficacius Christum ipsi possideamus, unum facti cum eo. Secundò, ut quo ætior est nostra cum ipso Christo coalitio, eò magis ac magis uita illa Christi in nos deriuetur, cum reliquis ipsius donis.

Et paulò post: Vnde efficacia illa Sacramentorum? Respondeo, A Spiritus sancti operatione insolidum, non autem à signis nisi quatenus externis illis obiectis uteriores sensus mouentur. Hos uerò motus Spiritus sanctus, illis administratis nostre infirmitatis causa utens, reddit efficaces, qua mensura & quo libuit momento.

Idem ibidem: Quæ est materia Sacramentorum? Respondeo externam materiam uocamus signa ipsa, id est, aquam in Baptismo, panem & uinum in Cæna Domini unâ cum ceremonijs à Christo institutis, sicut uerbum ipsius testatur, quæ et ipse res maximas ac prorsus diuinas uerè significant. Internam materiam, siue rem ipsam Sacramentis sæpè iam diximus à nobis dici, non tantùm quicquid à Christo in nos deriuatur, sed ipsum imprimis Chri-

sum, cū quo oportet ut unū fiamus antequā ex ipso quē
quā hauriamus. Proponitur autem nobis in Baptismo qui
dē uerus sanguis Domini ut lauacrū, quo sanguine abluti,
magis ac magis inserimur & conspelimur cum Christo.
In Cœna uerò corpus & sanguis eiusdem nobis donatur,
& quidem distinctis symbolis, ut uerus noster cibus &
uerus potus in uitam æternam. Eadem est igitur materia
interna uerbi simplicis & Sacramentorum, Christus ipse
uidelicet cum omnibus suis beneficijs, ad quorum parti-
cipationem uocamur. Sed differentia tamen est aliqua,
secundum plus & minus, ut dici solet in scholis. Primò,
quoniam quando ad uerbum simplex accedunt Sacra-
menta, necesse est uberiorem esse declarationem bonæ
uoluntatis Dei erga nos: & quò plura ac magis expressa
sunt obiecta, eò uehementius mouent. Secundo quoniam
quamuis uerbum simplex omnibus uniuersaliter propo-
situm, singulis postea fidelibus uirtute fidei applicetur:
tamen hoc non ita est expressum ut in Sacramentis, in
quibus uidelicet Christus sigillatim offertur, unde fit, ut
singuli quodammodo in ipsius Christi possessionem per
Sacramenta inuitemur.

Cabimus super Ezechielem cap. 20. scribit in hæc uer-
ba: Testatur hoc loco Deus modò ritè Iudæi Sabbatha ob-
seruent, sensuros effectum eius gratiæ, quam uoluit illic
representari. Diximus enim Sabbathum fuisse Sacramen-
tum regenerationis. Nunc ergo promittit efficaciam Spî-
ritus sui, modò ne ianuam ipsi claudant sua impietate &
contemptu. Hinc uidemus Sacramenta nunquam destituē
Spiritus

Spiritus uirtute, nisi quatenus homines se indignos reddunt oblata sibi gratia. Papistæ cum de Sacramentis loquuntur, dicunt habere efficaciam, modo ne ponamus obicem peccati mortalis: illic nulla fidei mentio. Modo igitur ne quispiam sit fur, aut adulter, aut homicida, dicunt Sacramenta habere suum effectum: exempli gratia, Si quis etiam, qui ne guttam quidem fidei habeat, se ingerat ad mensam Christi, ille inquit, recipiet non tantum corpus & sanguinem eius, sed fructum mortis & resurrectionis: & tantum quia non ponit obicem peccati mortalis, hoc est non potest conuinci furti aut homicidij: Videmus quo demersi fuerint cæcitatibus, & hoc fuit iustum Dei iudicium. Tenendum igitur est, mutuam esse relationem inter fidem & Sacramenta, ideoq; Sacramenta effectum suum nancisci ex fide: non quod indignitas hominum illis quicquam derogat. Sacramenta enim semper retinent suam naturam: Baptismus est lauacrum regenerationis, etiamsi totus mundus esset incredulus: Cæna Christi est communicatio corporis & sanguinis eius, etiamsi nulla esset scintilla fidei in mundo: Sed non percipimus gratiam quæ nobis offertur, & quamuis res spirituales semper maneant eadem, non consequimur tamen effectum, nec sentimus quid ualeant, nisi caueamus, ne nostra infidelitas profanet, quod Deus consecrauit in salutem nostram.

Deniq; in Confessione omnium Heluetiorum & Geneuensium recentissimè edita sic de Sacramentorum efficacia legitur: Vt Deus Sacramentorum author est, ita per-

petuò operatur in Ecclesia, in qua ritè peraguntur Sacramenta, adeò ut fideles cum à ministris Sacramenta percipiunt, agnoscant operari Deum in suo Instituto: in deoq; Sacramenta perinde ac ex ipsius Dei manu percipiunt, &c.

Et mox: Cæterum præcipuum illud quod in omnibus Sacramentis proponitur à Deo, & attenditur à pijs omnibus omnium temporum, (quod alij nuncupant substantiam et materiam Sacramentorum) Christus est seruator hostia illa unica, agnus item ille Dei mactatus ab origine mundi, petra quoq; illa de qua omnes maiores nostri biberunt, per quem electi omnes circumciduntur sine manibus per Spiritum sanctum, abluunturq; à peccatis suis omnibus, & aluntur uero corpore & sanguine Christi ad VITAM æternam. Et quantum quidem atinet ad illud quod in Sacramentis est præcipuum & res ipsa, paria sunt utriusq; populi Sacramenta. Nam Christus unus mediator & seruator fidelium utrobique est illud præcipuum & ipsa res Sacramentorum. Et mox: Alioqui enim Sacramenta non essent, quæ re significata duntaxat constarent, signa non essent: sed ideo usurpant signa rerum nomina, quod rerum sacrarum sunt symbola mystica, & signa & res significata, inter se sacramentaliter coniungantur, coniungantur inquam, uel uniantur per significationem mysticam, & uoluntatem uel consilium eius, qui Sacramenta instituit. Non enim aqua, panis & uinum sunt signa uulgaria sed sacra. Et qui instituit aquam Baptismi, non ea uoluntate consilioq; instituit, ut

fide

fideles aqua duntaxat Baptisimi, perfundantur: & quæ
iussit in Cœna panem edere, & uinum bibere, non hoc uo-
luit, ut fideles panem & uinum tantum percipiant, sine
mysterio, sicut domi suæ panem manducant, sed ut rebus
quoque significatis, spiritualiter communicent, et uerè per
fidem abluantur à peccatis, & Christo participant.

Et mox: Visibiliter hoc foris Sacramento per mini-
strum representatur, & ueluti oculis contemplandum
exponitur, quod intus in anima inuisibiliter, per ipsam
Spiritus sancti præstat. Foris offertur à ministro pa-
nis, & audiuntur uoces Domini, Accipite, Edite, Hoc
est corpus meum, Accipite & diuidite inter uos, Bibite
ex hoc omnes, Hic est sanguis meus. Ergo accipiunt fide-
les quod datur à ministro Domini, & edunt panem Do-
mini, ac bibunt de poculo Domini: intus interim opera
Christi per Spiritum sanctum, percipiunt etiam carnem
& sanguinem Domini, & pascuntur his in uitam eter-
nam. Etenim caro & sanguis Christi, uerus cibus & po-
tus est ad uitam eternam: & Christus ipse, quatenus pro
nobis traditus et saluator noster est, illud præcipuum Cœ-
næ est, nec patimur quicquam aliud in locum eius substitui.

Verum adiciamus sanè adhuc unum atque alterum Cal-
uini testimonium.

Caluinus super primam Petri inquit: Breuiter autem
uim usumque Baptisimi definit Petrus, quum ad conscientia-
m reuocat, & nominatim fiduciam requirit, quæ sustinet
at Dei conspectum, & apud eius tribunal consistat. Nam
his uerbis docet Baptisimū præcipua sui parte spiritualem

esse: deinde peccatorum remissionem & reformationem
ueteris hominis in se complecti. Quomodo enim bona &
pura esse cōscientia poterit, donec correctus fuerit uetus
homo noster, & in iustitiam Dei renouati simus? Et quo-
modo respondebimus coram Deo, nisi gratuita peccato-
rum uenia freti ac sussultis in summa. Baptismi effectum
indicare uoluit Petrus.

Idem in Tit. 3. scribit: Solent autem Apostoli à Sacra-
mentis ducere argumentum, ut rem illic signatam pro-
bent: quia principium illud ualere debet inter pios, De-
um non inanibus nobiscum figuris ludere,
sed uirtute sua intus præstare, quod externo si-
gno demonstrat. Quare Baptismus cōgruenter et ue-
rè lauacrū regenerationis dicitur. Vim et usum Sacramē-
torum rectè is tenebit, qui rem & signum ita connectet,
ut signum non faciat inane aut inefficax: neq; tamen eius
orandi causa, Spiritui sancto detrahat quod suum est.
Tametsi autem neq; abluuntur Baptismo impij, neq; re-
nouantur, nihilominus uim istam quod ad Deum, retinet:
quia utcunq; Dei gratiam respiciant, illis tamen offertur.
Porro hic fideles Paulus cōpellat, in quibus quia semper
Baptismus est efficax, meritò cum sua ueritate et effectu
conungitur.

Huius generis planè innumera testimonia proferri
possent ex illorum scriptis, quibus liquidò euinceretur in-
stos nec tantum quidem proponere sanæ doctrinæ de Sa-
cramentis, quantum ipsorum præceptores. Quod uehe-
menter dolendum est fieri in tanta Ecclesia. Sed uenient
certè

terte pœnæ, quas Paulus minatur ab utentibus sacra cœna, cum inquit: Propterea dormiunt multi, non naturali nimirum, sed diuinitus inflata morte.

Quod porrò iste ratiocinatur, remissionem peccatorum antea habuimus, igitur in Sacramento Cœnæ non percipimus. Respondeo omnibus horis ac momentis noua peccatorum remissione indigemus, iuxta continuam petitionem, Remitte, remitte debita nostra: & Qui iustificatus est, iustificetur adhuc.

Sic etiam illud Sophisma ineptissimum est: Per fidem recipimus remissionem peccatorum & iustificamur: igitur non per Sacramenta. Sunt enim due diuersæ personæ in salute nostra peragenda, quæ singulæ suæ habent organa ac ueluti manus, per quæ salutem istam peragunt. Deus habet suum organon aut manum nempe, uerbum ac Sacramenta, per quod nobis omnia bona offert: iuxta illud: Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Homines contra habent suum organon, quo omnia beneficia à Deo mendicant et accipiunt, nempe fidem seu fidei precessionem.

Hæ due manus sibi inuicem perinde obuiant in hac sacrosancta actione, ac manus diuitis elemosynam largientis & pauperis accipientis.

Errant igitur utriq; Papista simul & isti illi enim arguantur Sacramentorum maxima est efficacia. Ergò etiam non credentibus ex opere operato profunt. Isti contra sophisticantur. Magna est uis fidei in percipiendis omnibus Dei beneficijs: igitur non per Sacramenta no-

his remissio peccatorum & gratia confertur.

Deus conuertat utrosq; & reprimat seductores, propter gloriam nominis sui. Amen.

Hoc sane dogmate iste prorsus suae partis primarium errorem, de sola spiritali manducatione in sacra Cœna palpabiliter euerit. Quae enim potest illic esse praesentia, & spiritalis comestio corporis ac sanguinis Domini, si nulla ibi est gratia Christi, nulla remissio peccatorum, ac omnino nulla consolatio. Verissime ergo nos eis obijcimus, quod non tantum corporalem, sed etiam spiritua-lem praesentiam ac manducationem corporis & sanguinis Domini, ex sacra Cœna funditus tollant, quantumvis interdum magnifice contrarium taceant et contra nos protestentur, nosq; ad eò nomine audacissime mendacij arguant.

Arguit quoq; crasse semetipsum falsitatis in eo, quod dicit nullam esse consolationem in Sacramentis, & tamen interim dicit esse sigilla gratiae ac fauoris Dei erga nos: Ingens enim profecto consolatio est afflictis, cum tantum hominis alicuius potentis testificationem fauoris ac opis accipiunt: quanto igitur magis anxie peccatorum conscientiae consolatio amplissima proponitur, cum accipit sigilla uiuentis Dei de paterna gratia ac fauore?

Non solum ergo cum scriptura & suis praecceptoribus, sed etiam secum ipse pugnat isebrendus. Deus confundat omnes seductores & liberet Ecclesiam suam potenter.

Contra

Contra Strigilem.

Vtissimo planè Dei iudicio fit, v̄t qui non habent dilectionem ueritatis, incidunt in efficaces illusiones, & precipites à Satana ex alio errore in alium iacentur & uoluantur. Sic sanè etiam Strigili accidit: qui ex alio errore in alium ruit. Quoties uel illum Papisticum simul & pestilentissimum errorem Synergie, extenuantem, peccatum originale, & amplificantem liberum arbitrium, hisce annis 20. iam defendit, iam contra damnauit, iam iterum pertinacissimè excusauit.

In colloquio Vuormaciensi acerrimè pugnauit & protestatus etiam est solenniter contra Synergistas, Adia-phoristas & Maioristas: at aliquantò post ad eos transfugit: à quibus nunc denuò contra ad Sacramentarios desecit, contra quos utidem in colloquio Vuormaciensi uehementissimè contenderat & protestatus fuerat. Sic iste Vertumnus ex alia figura in aliam se conuertit.

Verùm de eis erroribus & summa incōstantia ac etiam perfidia in religione uide epistolam meam ad principem, in ultima editione disputationis Vmariensis. facie 313. Ob quæ omnia merito cum omnes p̄i suspectum habere & cauere deberent.

Quoniã uerò, ex quo ad Sacramentarium errorem desecit, epistolas quasdã sparsit, quibus illud uenenū incautioribus summa ui obtrudere, Ecclesiisq; rectè sentiētes subuertere conatur, necessariū omnino esse duxi, breuissimè et aliquid ueluti antidoti uice opponere. Pr̄i

Primum igitur proponit regulam dijudicandæ Sacramentariæ controuersiæ, aut etiam prodit mysterium suum sodalium sanè dignum obseruatu: Docet enim dextro oculo esse respiciendum ad ratiocinationes, quas dicit se colligere aut potius diuinare respiciendo ad totam religionem omnium temporum: sinistro uerò ad ipsa uerba sacrosancti Testamenti Christi.

Sanè ille non tam sinistro oculo respicit ad illud sacrosanctum testamentum, quam occipito, aut ei planè posteriora obuertit: Nam cum uaria Sophismata conquirat, & hominum testimonia corradat, tamen de uerbis illius diuini oraculi planè nihil differit, multò minus inde suam sententiam probare conatur.

Obsecro autem omnes sanæ mentis non solum Theologos, sed etiã quosuis Christianos, atq; adeò etiam quosuis uel gentiles quoq; an non sit extremus furor uelle de aliquo mysterio Dei certo oraculo patefacto, deq; eius oraculi sensu differere, & interim prorsus uerba eius oraculi negligere?

Si quis causidicus in foro uellet de sensu alicuius testamenti differere, & interim nec semel quidem textum testamenti inspiceret, neq; uerba expendere: an quæso non censeretur planè insanire?

Sed hoc nimirum est theologitari secundum illam Schwenckfeldij legè, olim à Luthero piæ memoriæ patefactam: Volentè habere uerum sensum de sacrosancto Sacramento corporis Christi, oportere textum sacre Cæne ex oculis remouere, & aliunde ratiocinando ac speculando

culando ueram sententiam eius oraculi quærere.

Hæc sanè prima ac maxima nota sanatici spiritus merito posset omnes cupidos ueritatis ac salutis Christianos monere, ut sibi ab isto impostore omnibus modis cauèat, cumq; ut anathema deui ent.

Expendamus uerò etiam alia eius Sophismata ac imposturas, ut eius error tantò magis caueri possit.

Dicit Christum ascendisse in cælum, & sedere ad dexteram patris, indeq; sic uenturum iudicare uiuos & mortuos, sicut hinc abierit. Igitur non exhiberi corpus eius in sacra Cæna.

Respondeo quòd ad dexteram patris sit per illam ascensionis glorificationem exaltatus, quodq; in ea gloria nunc sedeat, dubium non est: Sed quòd dextera Dei & illa cathedra aut sessio Christi tantum extra & supra omnes cælos sit localiter, hoc iste nec probauit nec probabit unquam: & contradicunt ei iam omnes eius sodales, quos ita expugnauit Lutherus piæ memoriæ, ut confitentur dexteram Dei ubiq; esse.

Deinde ut maximè prorsus obtinuisset, Christum sedere aut habitare alicubi extra & supra omnes cælos, fortè super Zenith Hierosolymæ aut montis Oliueti, & sic uisibiliter inde ad iudicium uenturum, an sequitur eum antea ac aliter nunquam ad nos etiam secundum humanitatem uenturum? istam ineptissimam pessimamq; consequentiam nobis certò demonstrat ac confirmet. At qui eam falsissimam esse quisuis uel solo communi sensu præditus cernere potest. Refutauit etiam Christus illud
stultiss.

Stultissimum Sophisma uia praxi, qui uenit ad Paulum
in templum quicq; ei etiam in uia uersus Damascum appa-
ruit, suaq; luce ac maiestate eum ac ipsius comites pro-
strant, ac porro cum eo audientibus etiam comitibus lo-
cutus est.

Ne autem quis dicat eum Paulo tamen secundum di-
uinitatem aut solam efficaciam apparuisse, clare testa-
tur ibi Dominus, se esse illum ipsum Iesum, quem ille per-
sequebatur: quem autem Iesum persequebatur Paulus,
nempe illum paulò ante Hierosolymæ crucifixum, ut sit
neceffe fateri, eum ibi secundum humanitatem in uia ap-
paruisse. Quare etiam Paulus probat hac apparitione
Christi resurrectionem, tum Act. 26. tum etiam 1. Cor. 15.
Vbi testatur Paulus eum sibi postremò post alios appa-
ruisse. Nam si sola diuinitas Christi aut eius efficacia ap-
paruisset, non posset certè inde eius corporis resurrectio-
nem probare aut dicere se eum uidisse.

Necessariò igitur sequitur, Christum etiam secundum
suam humanitatem Paulo hic in terris in uia apparuis-
se, eoq; nullo modo sequi istud aduersariorum So-
phisma, quia Christus exaltatus est ad dexteram pa-
tris, & inde uenturus est uisibiliter iudicare: Igitur
nunquam antea & aliter apud nos suo corpore esse po-
terit.

Secundum Sophisma est, quòd dicit omnium tempo-
rum Ecclesiam eadem bona habere. Respondeo eadem
habet, quoad iustificationem, Spiritum ac renouationem
& uitam eternam meritò Christi partam: non tamen
propterea

propterea tollitur illud discrimen, quod prior populus fuerit sub umbris ac legis paedagogia, cum nouus rei ipsius ueritate ac libertate fruatur: quodque quae illi cupuerunt uidere, nouus populus tempore gratiae coram habeat ac fruatur.

Conficitur nihilominus Sacramenta esse diuersa: Caudic ergo causa propria sententia. Nam manducatio corporis Domini ad Sacramentum Cæne pertinet.

Illorum fœdus olim confirmauit Moses sanguine brutorum pecudum dicens Hic est sanguis testamenti: At nostrum fœdus confirmat filius Dei proprio sanguine iniquiens: Hic est sanguis meus noui Testamenti. Illi in sua sacra Cæna comederunt carnes aut corpus typici agni: nos in noua corpus ueri agni Dei.

Quid ergo agit ista petulans Sophistica, nisi ut nullum plane sit discrimen inter uetus & nouum Testamentum?

Tertium Sophisma est, quod dicit ex parte nostra esse se unicum instrumentum apprehendens Christum & eius beneficia, nempe fidem, Ex parte Dei autem Verbum & Sacramenta. Respondeo, Si Sacramenta sunt instrumenta Christi nobis Christum exhibentia, an non corpore omnia Sacramenta excipimus? Certe hoc negari haudquaquam potest. Quare si sacra Cæna nobis corpus Christi dat manducandum, & ea ore accipienda est: Sequitur nos corpus Domini ore accipere.

Quartum Sophisma est nobis non maiora bona offer

in Sacramento quam uerbo. Respondeo non est primum
bonum externo modo sumere corpus ac sanguinem Domini,
quod in Cena fit: quam fide Christum cum omnibus
eius meritis nostrum proprium facere, concidit ergo &
hoc Sophisma.

Quinto ac postremo loco in hac epistola citat aliquot
dicta Augustini, Hieronymi & Lutheri de communione
Christi spiritali, quæ habeatur etiam extra sacramen-
tum, ut sub eius prætextu nobis externam communio-
nem auferat. Quod sanè Lutherum audet in hac contro-
uersia pro se citare, extrema impudentia est. Nemo enim
unquam uehementius errorem istum damnauit Lu-
thero.

Nec multò minor audacia est, quòd Augustinum pro
se citat, cuius innumera planè luculentissimaq; testimonia
pro nostra sententia extant, quale est illud in concione
ad Neophytos: Hoc accipite in pane, quòd pependit in
cruce. Et hoc accipite in calice, quòd est effusum de Chri-
sti latere. Sic Epistola uis. placuit Spiritui sancto, ut, in
honorem tanti Sacramenti, prius Dominicum corpus in
os intraret, quàm cæteri cibi.

In secundæ Epistola nulla prorsus habita ratione cæ-
lestis oraculi aut testamenti filij Dei, negat externam
sumptionem corporis ac sanguinis Christi, cum id ex-
pressissimè mandetur in uerbis Accipite & Comedite,
hoc est corpus meum. Nam non potest negari citra ex-
tremam impudentiam illa uerba de corpore Christi dici
& mandare externam manducationem.

In hac uerò tam audaci damnatione huius externæ
æc à filio Dei mandata comestionis abutitur capite Ion
han. 6. Dicit ibi Christum ipsum reijecisse externam man
dicationem duplici argumento, quia tum impossibilis,
tum etiam planè inutilis sit. Etsi autem luculentissime on
stenderim pluribus scriptis, locum illum prorsus nihil pro
istorum errore facere, adeò ut meam illam explicatio
nem frustra planè aduersarij oppugnaverint: tamen et
hic aliquid ad istius peruersionem sacri textus respon
deamus.

Dicit igitur Christum monstrasse impossibilitatem in
istius manducationis dicendo: Hoc uos offendit? Quid si
uideritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius?
Mira sanè nouaq; Theologia est, si Christus affirmave
rit sibi impossibile esse dare nobis carnem suam mandu
candam, quòd toties prius asseruerat oportere omnes
seruandos eam comedere.

Atqui hic nihil prorsus additur de possibilitate ac im
possibilitate manducationis. Præterea integris 10. uer
sibus, idq; planè in diuerso sermone habetur illa Caperna
natarum obmurmuratio. Quomodo potest hic nobis da
re carnem suam ad manducandum?

Adhæc non aderant amplius ibi Capernaitæ, sed ali
liqui discipuli tantum obmurmurasse dicuntur. De qua
autem re obmurmurauerant, nempe de eo, quòd in pro
ximè antecedentibus septies repetierat ac inculcauerat,
sc. esse tum de cælo, tum seruatorem aut donatorem ui
ta

te eterna. Quare quò confirmet se esse panem salutem
rem ac caelestem, dicit se eo argumento euidentissimè
probaturum, quia sit demò eò ascensurus, Vnde uene-
rit: ex quo liquidò sint cognituri, se reuera esse de celo.
Hic est omnino proprius ac genuinus illius dicti sensus,
quòd ex uerbis eius ac contextu liquidissimè patet.

Sic sanè ipsemet Strigel in suis Hypomnematis super
Iohannem recens editis hunc locum explicuit inquit:
Offendit) Absurda uobis hæc concio de manducatione
uidetur. Magis mira res erit resurrectio ex morte & for-
ma regni, cum diuina potentia regnabo. Vbi erat prius
id est, ad patrem ubi regnabo diuina potentia, dabo Spi-
ritum sanctum & uitam eternam, defendam Eccle-
siam.

Alterum istius figmentum est, quòd dicit Christum
affirmasse suæ carnis manducationem esse inutilem:
quòd itidem antea sepius refutauit. Affert autem pla-
nè nouam & cum omnium suorum complicum exposi-
tionibus pugnantem expositionem dicti: Caro non pro-
deest quicquam. Damnat enim expositionem Tigurino-
rum, Calumi & Beze, qui eam uocem de carne Christi
intelligunt. Inquit enim: Caro non prodest quicquam,
&c. Hic manifestum est, Dominum loqui non de sua car-
ne: quæ certè non est inutilis ad uiuificandum: Viuificat
enim nostram naturam partim merito, partim quia Lo-
go coniuncta est: de quo Iohannes inquit: in ipso uita erat,
& uita erat lux hominum. Sic uidet istum artificem pri-

marium fundamentum suorum præceptorum subuerte-
re, qui perpetuo hæcenus uehementissime contende-
runt contra nostras Ecclesias, nullum planè dubium es-
se, ibi per uocem carnis, Christi corpus intelligendum
esse.

Cur autem non probat iste tantus Rabbi ullo testi-
monio scripturæ, carnem solere significare alicuius car-
nalem cogitationem aut opinionem, & Spiritum spiri-
tuale, quò ipse ista uerba trahit?

Sed uertiginosi Spiritus manifestum indicium est,
quòd hanc suam interpretationem probaturus, citat An-
thanasium, in eo ipso dicto uerbisq; ab ipso adscriptis illi
manifestè contradicentem. Hæc enim sunt uerba Atha-
nasy ab isto adscripta. Spiritus est (inquit) qui uiui-
ficat, Caro non prodest quicquam, &c. Hic enim de u-
troq; carne & Spiritu SVO locutus est, & Spiritum à
carne discriminauit. En audis clarissime, Athanasium ei
contra dicere in expositione uocis Caro & Spiritus in
prædicto loco Iohannis, & tamen iste audet citare illum
pro sua eius dicti interpretatione.

Verùm non libet aut etiam per occupationes nunc li-
cet plus temporis impendere istius hominis uanissimis So-
phismatibus, qui uult sinistro oculo aspiciendo testamen-
tum Christi, uel potius ei occipitium obuertendo, de ue-
ro sensu illius sacrosancti mysterij disputare.

Vtinam mihi liceat coram recta ratione cum eo ex
uerbo Dei de ista quoq; controuersia disputare. Confido

sanè de gratia Dei deq; causa bonitate, me non minus eu-
videnter eius uanissima Sophismata resutaturum, quam
eiusdem beneficio cum de libero arbitrio in disputatione
Vnariensi manifestissime resutauit. Quam legat & u-
dicet studiosus ueritatis lector. Agnoscet profectò istum
hominem suam Theologiam magis ex Philosophia,
ethnicis scriptoribus, & rationis humane sora-
nis haurire, quàm ex oraculis uiuen-
tis Dei, quæ ille profectò se-
pe nimis sinistrè
afficit.

O sancte

O sancte & misericors Deus, esto propitijs pusillis
gregi tuo: Errores & seductores quotidie crescunt, in-
ter quos & lebusita: Veritas passim obscuratur: Multi se-
ducuntur: Canes gregis Domini magis magisque obmu-
tescunt, præter eos, qui in lupos transformantur: Sa-
pientes & potentes uociferantur, Nolite stillare &
arguere: Vulgus ueritatem prorsus non curat: Ira Dei
magis ac magis exardescit: Hunc Antichristus cum suis sa-
tellitibus, inde Turcus miseram Christianitatem consum-
munt, nec est qui doleat super contritione Ioseph.

At tu o fili Dei, cui omnis potestas in caelo & in ter-
ra data est, quiq; pollicitus es, te fore cum tua Ecclē-
sia usque in finem mundi, nec relicturum eam orpha-
nam aut passurum, ut eam quisquam de manu tua pa-
trisq; rapiat: adsis tu & defende tuos ualide, ac reprime
satanam & omnia eius organa, scandala ac opera pon-
tenter: propter gloriam, misericordiam ac ueritatem
tuam, tuorumq; pusillorum perpetuam salutem: Serua
nobis etiam sanctum semen uerorum doctorum ac doctrī-
nae tuae, ne adeò repente sicut Sodomā ac Gomorā

rua siamus. Amen: Oret & dicat omnis
pius toto pectore uerūq; si-
de, Amen.

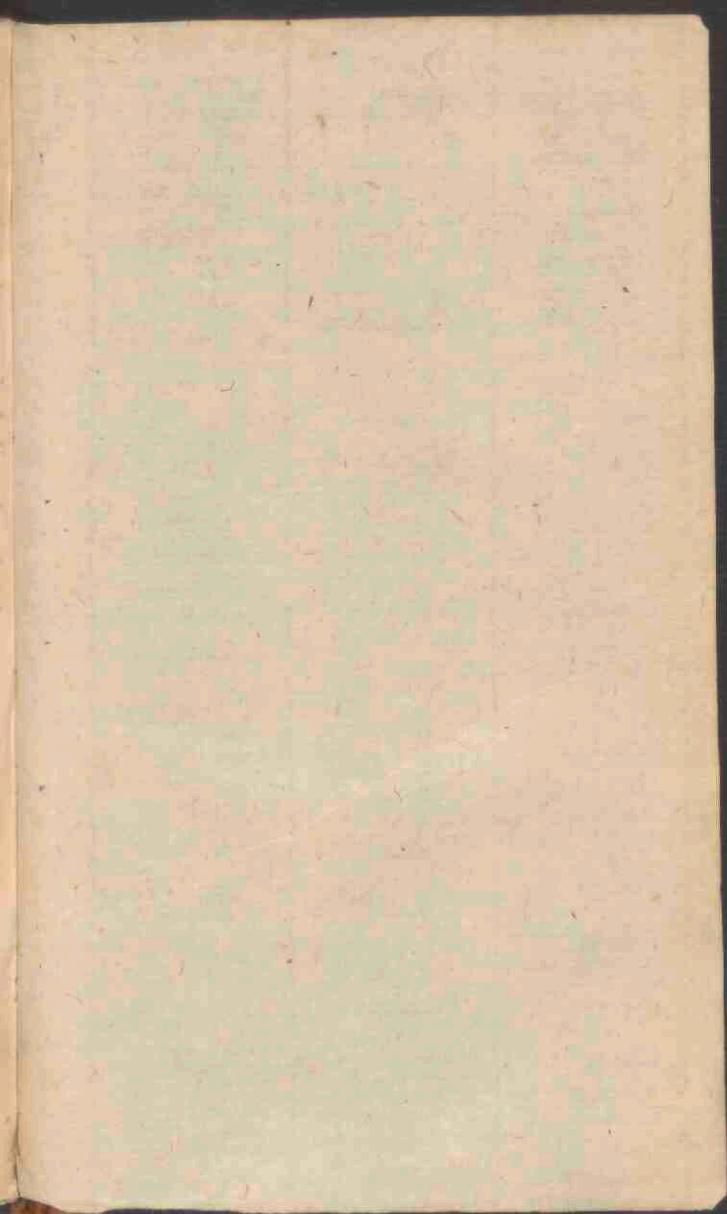
FINIS

FINIS

Auctoris

H. B. H.

1712

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Second line of faint, illegible text.

Third line of faint, illegible text.

Fourth line of faint, illegible text.

Fifth line of faint, illegible text.

Sixth line of faint, illegible text.

Seventh line of faint, illegible text.

Eighth line of faint, illegible text.

Ninth line of faint, illegible text.

Tenth line of faint, illegible text.

Eleventh line of faint, illegible text.

Twelfth line of faint, illegible text.

Thirteenth line of faint, illegible text.

Fourteenth line of faint, illegible text.

Fifteenth line of faint, illegible text.

Sixteenth line of faint, illegible text.

Seventeenth line of faint, illegible text.

Eighteenth line of faint, illegible text.

Nineteenth line of faint, illegible text.

Twentieth line of faint, illegible text.

Twenty-first line of faint, illegible text.

Twenty-second line of faint, illegible text.

7846. 47.

in

nar hūter aī colore uō
a paulo amp̄ mculur
nae a m̄ iacā | p̄m̄
hor quid uelut quodā
ro | suspensō p̄ dext̄
mēter in p̄fido hor uō
quid tolēter in hūc ḡ
ep̄ i angustia in sinf

in p̄fido hor uō

in angustia hor uō

*in angustia hor uō
ad pul̄ de p̄p̄
ḡ p̄p̄ h̄p̄ 7 actor i d*

om̄

